

*Ezt a könyvet
ajánlom teljes szívemből minden férfinak vagy nőnek,
aki belőle, bármily kis mértékben, ösztönzést
meríthet a közért való önzetlen munkásságra.*

W I L S O N

AZ ÚJ SZABADSÁG

FELHÍVÁS A NÉPEK NEMES ENERGIÁINAK
FELSZABADÍTÁSÁRA

FORDÍTOTTA ÉS BEVEZETÉSEL ELLÁTTA
Dr RÓZSA DEZSŐ

RÉVAI -KIADÁS

Bevezetés.

Wilson 28 éves korában 1884-ben Atlanta városát 18 hónapi várakozás után kénytelen volt elhagyni. Annak a második emeleti szobának, melyben a fiatal jogtudós lakott, nem volt annyi vonzóereje, hogy lakójának a megélhetéséhez szükséges ügykört és ügyfeleket megszerezze. S ma? Az arbiter mundi, a milliárdosok hatalmának letörője, a demokrácia megvalósítója, a nemzeti hagyományok megőrzője, a nép szuverenitásának legfőbb őre, ő a letiportak egyetlen reménye, a hiénák réme; a győző és legyőzött egyaránt mint megváltóra tekint rá.

Wilson megőrzi és tovább fejleszti az amerikai nemzeti szellemet és a nemzeti hagyományokat. A régi politikai formulák nem illenek a jelenkor problémáihoz; de progresszívnak lenni annyi — mondja —, mint megőrizni az intézmények lényegét s a politikai programoknál nem lehet tabula rasát alapul venni. A változás mit sem ér, ha nem javítás is egyszersmind s főleg nem ér sokat, ha csak önmagáért történik. Első 10 év előtt megjelent munkájában kifejtett elveihez hű

marad; már itt állította fel azokat a reformkövetelményeket, melyek ma az amerikai gondolkodás közhelyei. Mai-akkor utalt arra a visszásságra, melyet a törvényhozásnak kis körre való szorítása okoz, mely a nyilvánosságot kizárja: szerinte semmi sem tisztítja annyira a légkört, mint az őszinte és nyilvános megvitatás.

Az *Új szabadság*-ban az új Amerika szól az új korszak törekvéseiről. Ez a munka nem az Íróasztalnál keletkezett, hanem az életben, amint hogy Wilson! is kezdettől fogva az élet nézőpontja vezette s nem igaz az, hogy Wilsonnal a világtól elzárkózott akadémikus került a politikai életbe. Becsületesség és nyíltság az a két főkövetelmény, melyet az állami élet minden kérdésében megkíván s „legyen világosság” az a jelszó, mellyel eszményeiért síkra száll. Sohasem egyének, mindig a rendszer ellen küzd. A nemzeti élet visszaállítását követeli, teljes szellemi erejében, a kereskedelemben és iparban, a családi és egyéni életben, tisztaságában és szabadságában. A külön érdekeknek nincs helyük a kormányzásban, melyet vissza kell adni a népnek, mert nem bízható egyes osztályokra. Megvetésének tárgya az a nemzet, melynek gyámokra van szüksége; nem akar jótékonytságot, nem akar gondviselést u nagytőke részéről, hogy a kormány kénytelen legyen kalapot emelni a pénzügyi vezetők előtt. A nemzet előjogait vissza kell szerezni, külön kiváltságok sohasem szolgálhatják az általános boldogulást. Nem szabad osztálykülönbségeknek lenni; senki sem lehet oly ki-

csíny, hogy ne törhetné át bármilyen osztály falait is. Ha valaki érti a saját üzletét, még nem ért a nemzet ügyéhez is. A kormány a népé. A nemzetek lentről újhodnak meg s nem felülről; nem azoknak fontos a kormány, akik már révbe értek, hanem azoknak, akik még nincsenek ott: nem a fenti evőknek, hanem az alant élőknek.

A demokratikus alkotmány teljes szilárdsága Wilson szerint azon a tényen nyugszik, hogy minden érdek minden ember érdeke. A nagyoktól kérhetünk tanácsot, de nem szabad csak, vagy főleg őket megkérdeznünk. Eddig nem is volt út, mely saját ügyeink intézőihez vezetett volna. x\z eszményi kormányzás természetesen az lenne, lia minden ember magára maradhatna és senki sem zavarná, ha minél kevesebbet kell kormányozni, — de ez csak a jog és igazság teljes megvalósulásával érhető el.

Csak a többség jogosult cselekvések irányítására s csak annak van joga beszélni s dönteni, aki ismeri a polgárok nagy összességének gondolkodását, — nem pedig a politikai gépezeteknek, melyek bizonyos érdekek előtt felelősséggel tallóznak. Az ilyen gépezetek törekvése arra irányult, hogy a kormányt magukhoz ragadják: nem a kormányzás gyakorlása volt a cél, hanem a politikai meggyőződések harcából a hatalom harca lett; a politikai „gépezetek” függő viszonyba kerültek a *bossokkal* (klikkvezérekkel). A kormány nem tudott szembeállni velük, hanem a plutokratikus alapon

szervezett tőke, valamint a kereskedelmi., politikai és ipari szövetségek karjaiba került. Ezt látta már Me Kinley is; hiábavaló volt Roosevelttel harca is, mert a trustök túlnőttek a kormányon. Csak a nép segíthetett, mert a legszentebb amerikai tradíció, a nép szuverenitása volt fenyegetve.

Az emberi jogokat Wilson fontosabbnak tartja, mint a tulajdonjogot: a tulajdon az emberiségnek egyik eszköze, az emberiség nem a tulajdon eszköze. A jogkiterjesztéssel járó túl nagy szabadság is feltételez bizonyos összhangot és rendszert; az emberi szabadság az emberi érdekeknek, az emberi tevékenységeknek és az emberi energiáknak egymáshoz való teljes alkalmazkodásában áll. Nem képzelhető sikeres kormányzás az életfolyamatoknak és tevékenységek szerveinek belső, ösztönszerű koordinációja nélkül. Nem a hatalmat kell a gyengeséggel szembe állítanunk; tő az önuralom megőrzése a hatalomban.

Amerikát a teljesen szabad alkalom eszményei hevítik; mindenki szabadon választhassa hivatását s Wilson Emersonnal együtt hirdeti, hogy a lélek legyen nyitva minden áldásos befolyás számára, de nemcsak az elméletnek. Az elméletet mindig a helyzethez alkalmazkodva kell a gyakorlatba átültetni. A törvények is csak a valóság tükrözése és eredménye. A haladás magával az élettel egyértelmű, a törvényeket is az élőhöz kell alkalmazni, a törvények mindig az élet után kullogtak, mindig a tényeket fejezték ki. Amerika hivatásának azt

tartja Wilson, hogy letörjön minden monopóliumot, megszüntessen minden igazságtalanságot, hogy az 'embereket szabaddá tegye az egyenlőség, az alkalom alapján. S Amerika az ideálokat, melyeket hirdetett, mindig a valóságba és gyakorlatba is igyekezett átültetni s ha a mélység rovására ment is néha, a hangsúly mindig a tetten, a cselekvésen volt.

Wilson apai részről skót. anyai részről ír származású volt. Ősei között voltak lelkészek, publicisták, szerkesztők. Apja kiváló egyházi szónok volt. 23 éves korában hangoztatta először azokat az alapelveket, melyeket később kiépített. Célja volt oly kormányservezet felállítása, melynek szerkezete kezeskedjék arról, hogy a népakarat állandó és közvetlen befolyási gyakorol. Azt ajánlja, hogy szorosabban kövessék Anglia parlamenti módszerét. Sikertelen praxis után visszatért az egyetemre, tovább tanult s 1885-ben jelent meg első nagy munkája, a *Congressional Government*, mely az amerikai kormányzási rendszer mesterei kritikáját adja. Ez a munkája egyszerre ismertté tette nevét s több egyetem egyszerre verseng érte. Princeton hívásának engedett, amely egyetemnek élére azután 1902-bei került. Nyolc évig tanította, hogyan lehet valamit megcsinálni; nyolc év után New-Jersey kormányzója lett, hogy megmutassa tanítványainak a gyakorlatban is, hogyan kell az elméletet megvalósítani. Princeton és New-Jersey állította őt a közérdek és érdeklődés középpontjába. Princetonban győzelemre segítette a

demokráciát; megszüntette a fenyegető osztályei len tétet s áthidalta az úrt tanár és tanítvány között. Mint New-Jersey kormányzója, az új törvényhozás útján kivette a trustök kezéből a hatalmat s visszaadta a nép önrendelkezésének, saját igazgatásának. Bevezette azt az újítást, hogy a parlamentben ő maga is megjelent, hogy megvédje álláspontját. Appellált a népre s akik a nép ellen szavaztak, azok nevét közölték a néppel.

Államférfiúi kutatásainak eredményeit, felfogását a kormányzatról és hivatásáról több világos és vonzó stílusban megírt művében tárja elénk, széles látókörű, józan nézetek tonnájában. Főmunkája: *The State: Elements of Historical and Practical Politics* (1889). Egyéb munkái: *An Old Master and Other Political Essays* (1893); az író és az ember nyilatkozik meg a *Mere Literature and Other Essays* (1896) irodalmi tanulmányaiban. Az amerikai történet kritikai megvilágítását kapjuk nagy történeti művében: *A History of the American People*-ben (1902).

Wilson abban az időben lépett fel, amikor a páratlan gazdasági virágzás minden képzelmet felülmúló lendülettel indult meg. Az átmenet agrár államról ipari államra, a nagy gazdasági krízis, az üzleti élet újjászervezése, a plutokratikus rendszer térhódítása, ropant hatalmú koronájával, a trustökkel, melyek egyes iparvezérektől szabályozott szűk csatornákat jelentettek a gazdasági élet számára szabad folyás helyett, a politikai gépezetek függősége a bossoktól, a nép szuive-

rénitásának megmentése: mind oly fokozatok, melyek szédítő gyorsasággal, heves rázkódtatások közepette irányították az Egyesült Államok fejlődését. Wilson az egyéni érvényesülés s az egyén fejlődésének lehetőségeiért szállt síkra. Az individualizmus és ideáлизmus képviselője, mint Jefferson és Emerson. Gondolkodását mélyebb szálak fűzték c két nagy alakhoz. A Thoreau-féle visszavonultsággal s a magánynak Enier-son-féle dicsőítésével szemben Wilson e tekintetben inkább Whilmanhoz áll közelebb, aki a nagy országúton akar élni s minden embernek barátja lenni. Az amerikai ideáлизmus az amerikai jellem ideáлизmusa, „a szív reakciója a fizikai erő brutális uralma ellen”. Wilson történeti munkáiban többször kifejti, mennyire az idealizmus hatja át az Egyesült Államok államfér fia inak tevékenységét: ha a jelen szükségletei szabták meg a törvényhozás irányát és anyagát, azok a szükségességek, melyek a kellő időben mindig megjelenő államférfiak cselekvését irányították, nem mindig voltak anyagi természetűek. A rabszolga-háború, mini elikai háború kezdődött s a nemzeti egység ideáljáért folytatott harccá fejlődött. A délnél ehhez még hozzájárult a dél szociális tagoltságának anyagi célszerűsége. Az individualizmus régi formájának át kellett alakulnia. Olyan formát kellett öltenie, mely a munka lehetőségeibe, az etikai alapokon nyugvó demokratikus érzésvilágba, az állami és gazdasági élet új szervezetébe s az új kultúrideálok megvalósításába bele tudott illesz-

keckii. Wilsont rokonság fűzi Jeffersonhoz, mint a demokrácia képviselőjéhez, aki előtt az individualizmusnak csak akkor van létjogosultsága, ha az egyén fejlődésének teljes szabadságot biztosít; ő is minden problémát az egyéni, személyes szabadság nézőpontjából tekintett. Nem akarjuk itt az összes szálakat kikeresni, melyek Wilsont a politikai filozófusokhoz kapcsolják, csak jelezni akarjuk, hogy az amerikai szellemi élei hagyományából fakad az ő gondolkodása, az ő cselekvése is.

R. D.

ELŐSZÓ.

Nem írtam könyvet a választási campagne óla. Egyáltalában nem írtam meg ezt a könyvet. Nem egyéb ez, mint William Bavard Hale kiadói ügyessége, mellyel helyes sorrendben állította össze az én campagne-beszédeimnek gondolatkeltő részeit.

S ez mégsem az én campagne-beszédeimnek könyve, hanem rendkívül életbevágó kérdések megvitatása az alkalmoszerűen elmondott szavak szabad formájában. Meghagytam a mondatokat a gyorsírói feljegyzések eredetijében. Nem kíséreltem meg, hogy megváltoztassam a könnyed és gyakran mindennapi frazeológiát, amelyben a szószékről elhangzottak, abban a reményben, hogy csak üdébbnek és közvetlenebbnek látszanak, ha nélkülözik a csiszoltságot és átdolgozást. Előre ki nem számított útjukra bocsátom őket, még az ismétlések és terjengősség árán is. melyet az alkalmi szónok tudva-levően nem kerülhet ki.

E könyv nem rendszabályok vagy programmok fejtegetése. Kísérlet arra, hogy politikánk új szellemét kifejezésre juttassa s kifejtse, oly nagy vonásokban,

hogy a képzeletben megmaradbason, azon teendőket, melyeket végeznünk kell, ha politikánkat újra teljes szellemi erőfokára akarjuk emelni, nemzeti életünknek pedig tisztaságát, önérzetét, eredeti erejét és szabadságát akarjuk visszaállítani, vagy a kereskedelemben, vagy iparban vagy abban, ami bennünket csak mini családokat, vagy egyéneket érdekel. Szózat ez a hazafiakhoz s mindazokhoz, akik szabadok akarnak lenni. Az új szabadság nem egyéb, mint az újjáéledt régi, a modern Amerika győzhetetlen erejével Felruházva.

Woodrow Wilson.

ELSŐ FEJEZET.

A régi rend megváltozik.

Egy nagy alapvető tény függ össze valamennyi kérdéssel, amelyet jelenleg a politikai szószéken és programokban megvitatnak. Ez az egyetlen tény az, hogy ebben az országban semmit sem csinálnak úgy, ahogy 20 évvel ezelőtt.

A társadalomnak új organizációja előtt állunk. Életünk különvált a múlttól. Amerika élete nem azt az életet mutatja, amit élt 20 év előtt; azt az életet sem éli, melyet 10 év előtt élt. Megváltoztattuk tetőtől talpig, teljesen, gazdasági feltételeinket és gazdasági társadalmunkkal együtt életünk organizációját is. A régi politikai formulák nem illenek a jelen problémákhoz; úgy olvassuk őket, mint egy elfelejtett kornak poros okiratait. A régebbi kiáltások úgy hangoznak, mintha egy letűnt korszakhoz tartoznának, melyet az emberek majdnem elfelejtettek. Oly kérdések, melyeket 10 év előtt még pártprogramba vettek fel, ma elavultaknak hangoznának. annak a szüksége áll előttünk, hogy új társadalmi organizációt, úgy amint egyszer a régi organizációval tettük, egyeztessünk össze a polgárok nagy tömegének boldogságával és jólétével; mert tudtában vagyunk annak, hogy a társadalom új rendje nem azért készült, hogy az átlagemberek alkalmatosságát vagy boldogulását mozdítsa elő. A nemzetek élete, végtelenül változatosá fejlődött. Ez ma már nem a nemzeti struktúrák, vagy kormányzati erők el-

oszlásának kérdéseiben összpontosul. A lényeg magának a társadalomnak szerkezetén és működésének kérdésén van, melynek a kormányzat csak eszköze. Fejlődésünk oly gyorsan s oly messze távolodott el, attól az iránytól, amelyet az alkotmány régi felfogása szabott neki, annyira át meg áthatotta azt az irányi, annyi új trostöt és egyesülést halmozott fel s oly változatos életet fejlesztett ki, annyira telve erőkkei, melyek magának az országnak határait túllépik s betöltik a világ szemét: hogy egy új nemzet látszik megteremtve, melynek a régi formulák nem engedik meg semmilyen fontos interpretációját.

Oly korhoz jutottunk el, mely bármelyiktől, amely megelőzőtt, nagyon különbözött. Oly korhoz, melyben nem úgy látjuk el ügykörünket, mint szoktuk, amikor nem úgy végezzük gyári, eladási, szállítási vagy közlekedési műveleteinket, amint szoktuk. Bizonyos értelemben napjainkban az egyén eltűnt. Országunk legtöbb részében az emberek nem önmaguknak munkálkodnak, nem mini részesek a régi értelemben, amelyben dolgozni szoktak, hanem általában magasabb, vagy alacsonyabb mértékben nagy testületeknek alkalmazottai. Volt idő, mikor a testületek nagyon jelentéktelen szerepet játszottak üzleti életünkben, de most ők játszzák a főszerepet és a legtöbb ember a testületek szolgája.

Tudjuk, mi történik, ha az ember egy testület alkalmazottja. Egy esetben sem áll nyitva az útja azokhoz az emberekhez, akik a valóságban a testület politikájában döntenek. lia a testület oly dolgokat cselekszik. aminőket nem kellene, az alkalmazottnak nincs szava az ügyben, engedelmeskednie kell a parancsoknak s gyakran mélyen elkeseredve kell oly irányban együtt

működni, melyről tudja, hogy a közérdek ellen halad, Az egyéniséget teljesen felemésztí a nagy szervezet egyénisége és célja.

Igaz, hogy miközben a legtöbb ember így a testületben olvad fel, néhányan, nagyon kevesen, oly hatalomra emelkednek, melyhez különben sohasem jutottak volna. A nagy szervezetek révén, melyek élén ők állnak, néhányan abba a helyzetbe kerülnek, hogy a történetben példátlanul álló szerepet játszanak az ország kereskedelmi műveleteinek irányításában s nagy tömegek boldogságának megalapozásában.

Tegnap s a történelem kezdete óta az emberek egymáshoz mint egyének álltak közel. Természetesen ott voltak a család, az egyház, az *àUam*, oly intézmények, melyek az embereket bizonyos tágabb rokonsági körbe társították. De az élet közönséges vonatkozásaiban, a mindennapi munkában, a napi körben, az emberek szabadon és közvetlenül érintkeztek egymással. Ma, az emberek mindennapi érintkezései — főleg személytelen vonatkozásúak — szervezetekkel s nem egyénekkel.

Nos, az nem kevesebb, mint új társadalmi korszak, az emberi rokonságok új érája, új színpadi technika az élet drámája számára.

Ebben az új korban például azt találjuk, hogy a mi törvényeink, amelyek a munkaadó és alkalmazott viszonyára vonatkoznak, teljesen elavultak és lehetetlenek. Más kor számára alkották őket, melyre senki élő nem emlékszik már s a mi életünkől oly távol vannak, hogy közülünk soknak nehéz lenne megérteni, ha írásban kapnánk. Ma a munkaadó többnyire testület vagy bizonyos irányú nagy társaság; az alkalmazott egyike azoknak a százaknak vagy ezreknek, kiket nem az egyéni gazda hozott össze, akit ismernek s akivel sze-

mélyes viszonyban vannak, hanem egy vagy más irányú ügynökök. Munkásokat nagy tömegben irányítanak, közös fegyelem alatt végzendő, nagy tömegű különleges feladatok elintézésére. Általában veszedelmes és hatalmas gépeket használnak, melyek javítása vagy megújítása az ő befolyásukon kívül esik. Új rendszabályokat kell megállapítani jogaikról és kötelességeikről, kötelezettségeikről munkaadók s felelősségükéről egymás iránt. Új rendszabályokat kell megszabni a kártalanításra, ha sérelem éri őket, támogatásukra, ha munkaképtelenné válnak.

Valami nagyon új, nagyon terjedelmes, nagyon bonyolult van a munka és tőke ez új viszonyainál. Új gazdasági társadalom keletkezett s új kiegyenlítésekéi kell eszközölnünk. Nem szabad a hatalmat a gyengeséggel szembeállítani. A munkaadó általában, napjainkban, mint mondtam, nem egyén, hanem hatalmas csoport; s mégis a munkás, midőn munkaadójával tárgyal, a fennálló jog szerint, egyén.

Miért van az, hogy egyáltalában van munkáskérdésünk? Abból az egyszerű és nagyon kielégítő okból, hogy a munkás és a munkaadó ma nem benső viszonyban álló társak, mint elmúlt időkben szoktak lenni. Legtöbb törvényünk oly korban keletkezett, melyben a munkaadó és az alkalmazott ismerték egymást, ismerték egymás jellemét, egymásnak társai voltak s úgy tárgyaltak egymással, mint ember az emberrel. Ma már a helyzet megváltozott. Ma már nemcsak, hogy nem kerülünk személyes érintkezésbe azokkal az emberekkel, akiknek azokban a testületekben döntő szavuk van, hanem ezt, nem is lehet megtennünk. Modern szervezeteknek sok ezer, néha százezer alkalmazottja van. Az egyedüli személyek akiket látunk vagy akikkel tárgyalunk, azok valamely nagy szervezetnek helyi felügyelői

vagy helyi képviselői. Ez a szervezet, nem hasonló semmihez, amiről annak a kornak, munkásai tudtak, amelyben törvényeinket megalkották. Más a munkásoknak az a kiscsoportja, mely munkaadóját naponta látja és személyesen tárgyal vele s más a munka modern szervezete, midőn a munkás az egész országban kiterjedő óriási vállalatoknál van elhelyezve, s oly emberekkel érintkezik, akikről nem kaphat személyes képzetet. A különbség mélyreható. Sohasem láttunk szemmel egy testületet, épp oly kevéssé egy kormányzatot. Korunkban hány munkás nem látta soha azoknak az embereknek testületét, akik irányítják azt az üzemet, melynek alkalmazottja! És azok sem látták őt soha. Amit ők felőle tudnak, azt a főkönyvek, könyvek és levelek foglalják magukban, a hivatal levelezésében, a felügyelők jelentéseiben. Nagyon messze esik tőlük.

Így tehát feladatunk nem az egyénektől szándékosan elkövetett sérelmek megvitatása, — nem hiszem, hogy nagy számmal lennének ilyenek — hanem a rendszer hibáinak kimutatása. Óvást kívánok emelni ennek a kérdésnek minden oly fejtegetése ellen, mely látszólag arra utal, hogy polgártársainknak vannak oly testületei, melyek megkísérlik, hogy letörjenek bennünket és igazságtalanságot kövessenek el rajtunk. Vannak emberek ebből a fajtából is. Nem tudom, milyen az álmuk, de vannak ilyen emberek, istennek hála, nem nagy számban. Az igazság az, hogy mindnyájunkat fogva tart egy nagy gazdasági rendszer, amely könyörtelen. A modern testület az üzletben nem mint egyén van érdekelve. Amikor vele tárgyalunk, mint személytelen elemmel érintkezünk, mint egy darab anyagtalán társadalommal. A modern testületek az együttműködésnek eszközei egy vállalat vezetésében, amely oly

kiterjedt, hogy egy ember nem vezetheti, s melyet egy ember erőforrásai nem láthatnak el elegendően pénzügyileg. Egy társaság alakul, ez a társaság tervezet bocsát ki; az alapítók bizonyos tőkének mint alaptőkének előteremtését remélik. Nos, hogyan akarják előteremteni? A közönségtől általában; néhányan megvásárolják az alaptőkét. Abban a percben, melyben megindul, megalakul — mi? A részvénytársaság. Az emberek kezdik összegyűjteni keresményeiket, kis vagyonokat, nagy vagyonokat. Bizonyos számú embert megválasztanak a részvényesek igazgatókká s ezek választanak elnököt. Ez az elnök a feje a vállalkozásnak s az igazgatók a vezetői.

Nos, kikkel tárgyalnak a munkások, akiket a részvénytársaság alkalmaz, az elnökkel vagy az igazgatókkal? Egyáltalában nem. Kivel érintkezik a közönség, az elnökkel vagy az igazgatótanáccsal? Egyikkel sem. Felelősségre vonhatja-e őket bárki is? Majdnem lehetetlenség. Ha megkíséreljük, bújósdinak fogjuk találni, a keresés tárgyai menedéket keresnek, hol egyéni személyiségük, hol testületi felelőtlenségük fája mögött.

S a mi törvényeink vájjon tudomást vesznek-e a dolgok ezen különös állásáról? Vájjon csak megkísérel-e, hogy különbséget tegyenek egy ember cselekvése, mint testületi igazgató és mint egyén között? Nem. A mi törvényeink még mindig a régi rendszer alapján bannak velünk. A törvény még él a holt múltból, melyet magunk mögött hagytunk. Ez világosan látható például a munkaadók felelősségének kérdésére nézve, a munkások sérelmeire vonatkozólag. Tegyük fel, hogy egy felügyelő azt kívánja egy munkástól, hogy oly gépet használjon, mely veszedelmes lehet rá nézve s hogy a munkást az a gépezet meg is sérti, Törvényszékeink azt a felfogást vallották, hogy a felügyelő, szintén alkalma-

zott, amint a törvény megállapítja (fellow-employee) és hogy ezért a sérülésért kártérítéssel nem tartozik. A felügyelő, aki valószínűleg alkalmazta az embert, nem a munkaadója. Ki az ő munkaadója? S kinek hanyagságát lehet felelőssé tenni? Az igazgatótanács nem mondta az alkalmazottnak, hogy azt a gépet használja s a testület elnöke sem adott ily utasítást. És így tovább. Nem látjuk-e ebből az elméletből, hogy ily módon az ember sohasem nyerhet orvoslást a hanyagság ellen a munkaadó részéről? Amikor bírakat hallok okoskodni a viszonyok analógiája fölött, melyek fennálltak a munkaadó és munkás közt egy nemzedékkel ezelőtt, csodálkozva látom, hogy szemeik nem nyíltak fel a modern világ felé. Bizonyára megvan a jogunk arra, hogy a bírótól méltán elvárjuk, hogy a szeme nyitva legyen, még akkor is, ha a törvény, mely szerint ítélnék nem is kelt életre.

De ez csak egyszerű kis részlet, amely illusztrálja a nehézségeket, melyek fennállnak azért, mert nem alakítottuk át a törvényt az új rend fényeinek megfelelően.

Mióta a politikai életben működöm, főleg bizalmas magánbeszélgetésben közlik velem az emberek nézeteiket. Az Egyesült Államoknak néhány legkiválóbb embere a kereskedelem és gyáripár terén, fél valakitől, fél valamitől. Tudják, hogy van egy hatalom, úgy megszervezve, oly ügyesen, éberén, szálaival oly teljesen, mindent áthatón, hogy jobban teszik, ha csak susogva szólnak, amikor elítélőleg nyilatkoznak róla.

Tudjuk, hogy Amerika nem az a hely, melyről el lehet mondani, mint szokták, hogy az ember saját maga választhatja hivatását és folytathatja azt, oly mértékben, amilyenre tehetségei képesítik. Mert ma, ha valaki bizonyos működési területre lép, vannak szerve-

zetek, melyek fel tudnak ellene eszközöket használni, hogy megakadályozzák oly üzlet felépítését, mely nekik nem kívánatos; szervezetek, melyek kiránthatják a talajt a lába alól és elzárhatják előtte a piacokat. Meri ha kiskereskedőknek kezd eladni a monopólium megtagadja az eladást azon kereskedők számára s ezek megijednek s nem fognak az új ember árujából vásárolni.

S ez itt oly ország, mely a világ csodálatát keltette fel a teljesen szabad alkalom ideáljaival, amelyben egy embernek sem kell semmiféle korlátozást elszenvednie, kivéve azt, amit jelleme és lelke szab; ahol nincs osztálykülönbség, sem származásban, sem társadalmi helyzetben, hanem az emberek érdemeik alapján nyernek vagy veszítenek.

Mint a közéletben szereplő ember, igen gondos vizsgálat alá veszem lelkiismeretem előtt, vajjon ilyen hitvallással továbbra is kapuink előtt üdvözlünk-e minden idegent. Az amerikai ipar nem oly szabad, amilyen volt; az amerikai vállalkozás nem szabad; az, akinek csak kis tőke áll rendelkezésére, nehezebben jut érvényesüléshez, mind lehetetlenebbé válik versenyezni a hatalmas versenytárrsal. Miért? Mert ez ország törvényei nem akadályozzák meg a hatalmast, hogy a gyengét összezúzza. Ez az oka s mert az erősek tönkretették a gyengéket, az erősek uralkodnak országunk iparában s gazdasági életében. Senki sem tagadhatja, hogy a törekvések köre mind keskenyebbé és merevebbé vált; aki valamit tud is ez állam iparának fejlődéséről, meg kellett hogy figyelje, hogy nagyobb szabású hitel mind nehezebb megkapni, hacsak nem oly feltétellel nyerik el, hogy egyesítik erejüket ásókéval, akik már kezükben tartják az ország iparát. Mindenki észrevehette, hogy bárki kísérelné is meg, hogy versenyre keljen vala-

milyen gyártási móddal, amely nagy tőkebefektetések védőszárnya alá került, rögtön éreznie kell, hogy kiszorult vagy pedig kénytelen magát eladni és beleolvadni.

Sok minden szorul újjáalkotásra az Egyesült Államokban. Az üzletemberek körében szeretném megtudni, vajjon azt hiszik-e, hogy a kereskedelem feltételei ebben az államban vagy inkább, vajjon az üzleti organizáció kielégítő-e vagy sem. Tudom, mit mondanának, ha mernének szólni. Ha titkon szavazhatnának, túlnyomóan arra szavaznának, hogy a kereskedelem jelenlegi organizációja a nagyok és erősek s nem a kicsinyek számára teremtődött; hogy azoknak készült, akik a tetőponton vannak, azok kizárásával, akik lent a fenéken élnek, akik a kezdők. A versenybe tilos újoncnak belépni, versenyvállalkozások létesítésének megakadályozása a cél, mert ezek csak zavarólag szólnának bele a szabadalmakba, melyeken a nagy trustök felépültek.

Amire ennek az országnak mindenk fölött szüksége van, nem egyéb, mint egy csomó törvény, mely inkább azokra van tekintettel, akik még az érvényesülés előtt vannak s nem azokra, akik már révbe értek. Mert azok, akik már révben vannak, nem örök életűek s nem mindig oly kegyesek, hogy oly tehetséges és becsületes fiatalokat hagyjanak hátra, mint ők.

Amerika teremtő része, Amerikának az a része, mely új vállalkozásokat indít, amelyben boldogulásra törekednek az ambiciózus és tehetséges dolgozni akarók, az az osztály, mely takarékoskodik, tervez, szervez, mely mostanában addig terjeszti vállalkozásait, míg nemzeti jelleget és nagyságot nem ér el, ezt a középosztályt mind jobban kiszorítják azok a folyamatok, melyeket megtanultunk virágzási folyamatoknak nevezni. Kétség-

telen, hogy tagjai részesei a virágzásnak, de engem az aggaszt csupán, hogy ők nem teremtenek virágzást. Egy ország sem engedheti meg magának azt, hogy virágzását egy kicsiny uralkodóosztály teremtse meg. Amerika gazdagsága nem azoknak a kisszámú embereknek agyában rejlik, akik most a nagy vállalatok urai, melyek nagyon kevés ember igazgatásában futnak össze. Amerika gazdagsága azokban az ambíciókban, azokban az energiákban szunyád, amelyek nem szorítkozhatnak egy külön kiváltságos osztályra. Hanem függ ismeretlen emberek találmányaitól, ismeretlen emberek kezdeményezésétől, ismeretlen emberek becsvágyától. Mindéi ország megújhedása az ismeretlenek soraiból indul ki s nem azok soraiból, akik híresek s a hatalom és uralom birtokosai..

Földünkre zúdult a nem-amerikai feltételek sorozata, mely lehetővé, teszi a kormányt irányító kevés embernek, hogy a kormánytól kiváltságokat szerezzen. E kiváltságok teszik lehetővé, hogy társaikat egyazon üzleti alkalomból kizárják; e kiváltságok révén ki-, terjesztik hatalomkörüik hálózatát. Ez a hatalom uralkodik minden iparágon s elfelejteti az emberekkel a régi időt, mikor Amerika lakott minden tanyában, mikor Amerika volt látható minden szép völgyben, mikor Amerika fejtette ki hatalmas erőit a rengeteg prairieken s vállalkozó szellemének gyönyörű lángja felhatolt a hegyoldalakig s le a föld méhébe s mohó emberek mindenütt az ipar vezérei s nem alkalmazottai voltak. Nem a távoli város felé tekintettek, hogy megtalálják tevékenységük lehetőségeit, hanem szomszédaik között néztek szél; hitelt jellemüknek és nem összekötéseiknek megfelelően találtak s abban az arányban, amint bennök is mögöttük tudva volt s nem a biztosítékaik arányában, melyeket elfogadtak ott. ahol őket

nem ismerték. Ha most akarunk egy vállalatot megindítani, igazolni kell magunkat, teljesen személytelen módon nem önmagunknak megfelelően, hanem annak megfelelően, amit valaki más igazol a mi tulajdonunkról. Nem kezdetünk meg olyan vállalkozást, mint azok, akik Amerikát csinálták, amíg nem igazoltak minket s nem sikerült elnyernünk a szövetszertett nagytökések jóakarátát. Ez szabadság? Ez függöség, nem szabadság.

Az ódivatú napokban megszoktuk annak gondolatát, hogy az élet nagyon egyszerű lévén, minden kormányzat egyedüli feladata abban volt, hogy magára vette a rendőr egyenruháját és így szölt: „Senki, ne bántsá embertársát.” Azt szoktuk mondani, hogy az eszményt kormányzás az, ha minden ember magára maradhat, hogy senki ne zavarhassa meg, kivéve, ha ő maga avatkozik be valamibe s hogy a legjobb kormányzás az a kormányzás, mely a lehető legkevesebbet kormányoz. Ez az eszme uralkodott Jefferson idejében. De most el kell képzelnünk, hogy az élet oly bonyolult, hogy mi nem dolgozhatunk a régi feltételekkel s hogy a törvénynek új feltételeket kell szabnia, melyek között élhetünk s melyek elviselhetővé teszik számunkra az életet.

Próbáljuk gondolatomat megvilágítani. A mi városainkban többnyire minden családnak saját külön háza volt s minden családnak megvolt a saját kicsiny telke s minden család minden más családtól külön életet élt. Nagy városainkban már nem így van. A családok bérelt helyen laknak, lakásokban, emeleteken; egymásra vannak halmozva népes kerületeink bérházaiban s nemcsak egymásra vannak halmozva, hanem szobánként társítva vannak, annyira, hogy a túlszűfölt kerületekben helyenként, minden szobá-

ban egy-egy család van. Egyes külföldi országokban sokkal nagyobb fejlődést láthatunk ezeknek a dolgoknak kezelésében. Például Glasgow városában (Glasgow egyike a világ minta városainak) elhatározták, hogy a nagy bérházak bejáratait és folyosóit utcáknak tekintik. Ezért a rendőr felmegy a lépcsőházba, végigcirkálja a folyosókat; a város világító osztálya örökös azon, hogy az előcsarnokok kellőképpen legyenek világítva. A város nem áltatja magát azzal a feltevessel, hogy az a nagy épület oly egység, melyből a rendőrséget távol kell tartani s a polgári hatóságot kizárni, hanem azt mondja: „Ezek utcák, szükséges a világítás és a városi hatóság ellenőrzése.”

Ezt én a mi nagy modern ipari vállalkozásainkhoz hasonlítom. Egy testület nagyon hasonló egy nagy bérházhoz; nem egyetlen egy kereskedelmi család földje; ép annyira közügy, amint egy bérház utcák hálózata.

Amikor egy nagy testület részvényeit felajánljuk bárkinek, aki meg akarja vásárolni, minden vásárolni akarónak alkalmat kell nyújtani, hogy vizsgálat alá vehesse azt a testületet. Hogy a bérház hasonlatát tovább vezessük, kell lenni világításnak a folyosókon, őrségnek, mely a bejáratokat ellenőrzi, felügyeletnek, mindenütt, ahol az emberek a viszonyok tekintetében rászédhetők. Ha azt hisszük, hogy csalásnak ki vagyunk téve, rendelkezniünk kell az eszközökkel, melyek révén eldönthetjük, vajjon aggodalmunk jogos-e vagy sem. Hasonlóképpen a munka kezelését is a nagy testületek ma másképpen intézik, mint Jefferson idejében. Ahol emberek tömege alkalmaz emberek tömegét, megszűnik a magánviszony. Így ha a törvényesékek azt tartják, hogy munkások nem beszélhetnek le nyugodtan más munkásokat arról, hogy alkalmazást vállaljanak és ítéletükéi a családi szolgák analógiájára

alapítják, egyszerűen azt tanúsítják, hogy szellemük és értelmük még oly korban késik, mely elmúlt. Az a mód, hogy embertömegek hogyan kezelnek más embertömegeket, nyilvános vizsgálat tárgya és nyilvános szabályozás tárgyává kellene is termi.

Ugyanígy, Jefferson idejében nem a törvénynek volt hatásköre, hogy a házamba jöjjön és megnézzé, hogyan vezetem hazámat. De amikor házam, amikor az én úgynevezett magántulajdonom nagy bányává lett s az emberek sötét folyosókon mentek végig, mindenféle veszedelmeken keresztül, hogy a föld mélyéből egy egész nemzet iparágainak szükséges dolgokat ássanak ki s amikor úgy adódott, hogy ezeket a bányákat nem egy egyén birtokolta, hanem nagy részvénytársaságok tulajdona volt, akkor teljesen megsemmisültek a régi analógiák. A kormányzatra ment át a jog, hogy lemenjen e bányákba s megvizsgálja, vajjon az emberi lények méltó bánásmódban részesülnek-e, vagy sem; hogy megnézzé, vajjon történtek-e védőintézkedések balesetek ellen, hogy megnézzé vajjon a föld ezen megbecsülhetetlen gazdagságainak felhasználásában modern gazdasági módszereket követnek-e, vagy sem. Ha valaki helytelenül helyez el egy darát egy épület tetejére, vagy úgy, hogy kimagaslik az utcára, a város hatóságának joga van megvizsgálni, vajjon az a daru úgy van-e megerősítve, hogy te meg én nyugodtan sétálhatunk el alatta s nem keli félnünk, hogy az ég ránk szakad. Ép így ezekben a nagy méhkasokban, ahol minden folyosón hús-vér emberek rajzanak, a kormánynak joga, bármilyen államé legyen, hogy megnézzé, vajjon kellőképen gondoskodás történt-e az emberi életről és hogy az emberi tudónek van-e mit beszívni.

Ezek, újból, csupán a feltételei; megvilágításuk új

világban élünk, mely régi törvényekkel küzd. Ha mai életünket megvizsgáljuk s megfigyeljük a központosított s összetett társadalomnak ezt az új elrendezését, sokkal több dolgot fogunk helyéből kiköckenten találni.

Egyike a kor legaggasztóbb tüneteinek — vagy inkább aggasztó lenne, ha a nemzet nem ébredt volna tudatára s nem mutatott volna határozottságot arra, hogy hatalmába vegye — egyike az új társadalmi korszak leglényegesebb jegyeinek az a fok, amelyben a kormányzat a kereskedelemmel szorosabb kapcsolatba kerül. Pillanatnyilag arról a hatalomról beszélek, melyet a nagyszabású üzlet a kormányra gyakorol. Az egész kérdés mögött az új rendben természetesen az az igazság áll, hogy a kormányzatnak és kereskedelemnek egymással szoros viszonyban kell lennie. De ez a társulás jelenleg teljesen túrheteren természetű; az elsőség helytelen, a társulás fejtetőre van állítva. Kormányzatunk az utóbbi néhány év alatt nagy szövetkezetek, különleges érdekekkel bíró testületek vezetőinek uralma alatt állt. Nem ellenőrizte ezeket az érdekeket, s nem jelölte ki sajátos helyüket a kereskedelem egész rendszerében; alávetette magát az ő hatalmuknak. Ennek eredménye az lett, hogy bűnös rendszerek s kormányzati kedvezések (a legszembeötlőbb a túlzott vám-tarifa) keletkeztek, hatásukban messze kinyúlva az élet egész szövedékére, megsértve az ország minden lakóját, miközben méltatlan és lehetetlen akadályokat gördít a versenytársak elé, minden irányban adókat vet ki s megfojtja mindenütt az amerikai vállalkozás szabad szellemét.

Ez egész természetesen következett be; amint tovább haladunk, világos lesz, milyen nagyon természetesen. Céltalan, ha bárkit vagy bármit is, az emberi természetet kivéve, megvádolnánk. Mindazon-

által tűrhetetlen helyzet az, hogy a köztársaság kormányzása ennyire kisiklott a nép kezéből; hogy oly érdekek kaparintották kezükbe, melyek különlegesek s nem általánosak. E zsákmány kíséretében láthatók hosszú sorban a botrányok, sérelmek, galádságok, amelyekről csak úgy hemzseg a politikánk.

Vannak városok Amerikában, melyek kormányzatát szégyelnünk kell. Mindenütt vannak városok, az ország minden részében, ahol érezzük, hogy nem a köz, hanem egyes kiváltságok, önző emberek érdekeit szolgálják s ahol titkos egyezmények részesülnek előnyben a közérdek felett. Ez nemcsak a nagy városokban van így. Nem figyelték meg a szociális érzés fejlődését a kisebb városokban? Néhány hónappal ezelőtt Nebraska-ban egy kis városban vesztegeltem s amíg a vonat az állomáson tartózkodott, a perronon találkoztam egy meggyerő külsejű lábszárharisnyás ifjúval, aki mint a város polgármestere mutatkozott be nekem s hozzátette, hogy szocialista. Kérdeztem tőle, hogy ez mit jelent? Azt jelenti-e, hogy ez a város szocialista? „Nem, uram” — monda — „nem ámítottam önmagamat; a szavazás, mely megválasztásomat eredményezte, 20%-ban szocialista volt s 80%-a óvás”. Óvás volt a nép elárulása ellen azok részéről, akik annak a városnak mindkét másik pártját vezették.

Végig az egész Unió kezdik érezni az emberek, hogy az ügyek folyamata kisiklik befolyásuk alól. Az Unió egyik legnagyobb államában élek, amely egy időben rabszolgaságban volt. Egészen két év előttig mind növekvő aggodalommal tekintettünk New-Jerseyben bizonyos cinikus kétségbeesés szellemének térhódítására. Az emberek ezt mondták: „Mi szavazunk; felajánlja?; nekünk a programmât, amelyet kívánunk; megválasztjuk azokat az embereket, akik azon állnak és nem

kapunk egyáltalában semmit.” Így kezeitek kérdezni: „Mi hasznunk van a szavazásból? Tudjuk, hogy mindkét rész gépezeteit egyazon személyek segélyezik s ezért céltalan bármelyik irányba is fordulni.

Ez nem csupán néhány állami és néhány városi kormányzatra szorítkozik. Tudjuk, hogy valami ékelődött az Egyesült Államok népe és saját ügyeik ellenőrzése közé Washingtonban. Nem az a nép már, mely nemrég ott uralkodóik

Miért van előttünk, miért van küszöbön forradalom? Mert mélyen megzavarnak azok a befolyások, melyeket uralkodóknak látunk közéletünk és közpolitikánk meghatározásában, irányításában. Volt idő, amikor Amerikát derüssé tette nagy önbizalma. Azzal dicsekedhetett, hogy ő és csakis ő értette a népkormányzat folyamatait; de most az eget borúsnak látja maga fölött, látja, hogy oly erők vannak munkában, melyekről reményteljes ifjúságában nem is álmodott.

Nem tudjátok-e, hogy néhány ékesszóló, lelkiismeretlen férfi, aki nem törődött a nemzettel, ezt az egész országot lángra gyújtá? Nem tudjátok-e, hogy ez az ország egyik végétől a másikig meg van győződve arról, hogy valami helytelen? Mily jó alkalom lenne ez valamilyen lelkiismeret nélküli embernek, hogy felugorva ezt mondja: „Ez az út! Kövessetek!” és a rombolás útjain vezessen.

A régi rend inog — megváltozik saját szemünk előtt, nem nyugodtan és egyenletesen, hanem gyorsan és az újjáépítés zajával, hevével és zűrzavarával.

Feltételezem, hogy minden küzdelem a törvényekért tudatában volt annak, hogy nagyon kis része volt vak, vagy csupán ösztönszerű, Divatos mondás, mintha az ügyek és az emberi gyengeség fölényes ismeretével történnék, hogy minden kor átmeneti kor s hogy egy

korban sem rejlik több változás, mint a másokban. De a világnak nagyon kevés korszakában lehetett a változásokért folytatott küzdelem oly kiterjedt, oly meggondolt vagy oly nagy méretű, mint ebben, amelynek részesei vagyunk.

Az átmenet, amelynek tanúi vagyunk, nem a fejlődés és normális változás átmenete; nem csendes, öntudatlan kifejlés az egyik korból a másikba, mely az előbbinek természetes örököse és követője.

A társadalom napjainkban tetőtől-talpig átvizsgálja önmagát; új és kritikai vizsgálat alá veszi elemeit; tanácsot kér a legrégebb gyakorlattól ép oly szabadon, mint az újtól, kikutatva életének minden elrendezését és mozgató erejét. S készen áll, hogy megkíséreljen radikális újjáalkotást, melyet csak őszinte és becsületes tanácsok s önzetlen együttműködés erői tarthatnak vissza a forradalomtól. Hangulatunk ma a gazdasági társadalom újjáalkotására vezet, amint egykor a politikai társadalom újjáteremtésére irányult s maga a politikai társadalom is e folyamatban gyökeres változáson mehet keresztül. Nem hiszem, hogy volt kor, mely inkább volt tudatában feladatának, vagy pedig egyhangúbban kívánta volna a gyökeres és kiterjedt változásokat gazdasági és politikai gyakorlatában.

Forradalom előtt állunk, nem véres forradalom előtt; Amerika nem kapható vérontásra, hanem egy csendes forradalom előtt, mely által Amerika kitarthat, hogy a gyakorlatba ültesse át azokat az ideálokat, melyeket mindig hirdetett, hogy biztosítsa a kormányzatot, mely a közérdeknek és nem külön érdekeknek szenteli magát.

Nagy újjáalkotás előestéjén vagyunk. Teremtő államférfiúi munkát kér a kor, amint egy kor sem tette

ama nagy korszak óta, melyben megalkottuk ad a kormányzást, mely alatt most élünk, azt a kormányzást, mely a világ csodálatát keltette fel addig, míg sérelmek nem merültek fel, melyek nem egy saját honfitársunk előtt kérdésessé tették intézményeink szabadságát, úgy, hogy forradalmat hirdettek ellenünk. Nem félek a forradalomtól. Rendületlen a hitem Amerika hatalmában, hogy megőrzi önuralmát. A forradalom békés köntösben fog jönni, amint jött, amikor félretettük a konföderáció nyers formáját s megteremtettük a nagy szövetségi egyesülési, mely egyéneket s nem államokat kormányzott s amely 130 év óta haladásunk eszköze. Bizonyos gyökeres változásokat kell eszközölnünk törvényeinkben és a gyakorlatban. Egyes újjáalkotásokat előbbre kell helyeznünk, amelyeket az új kor s új viszonyok parancsolnak reánk. De mindezt csendes és józan módon tehetjük, mint államférfiak és hazafiak.

Nem félelemből beszélek ezekről a dolgokról, mert minden nyilvános és tisztán látható. Nem oly napokat élünk, melyben nagy erők titokban egyesülnek. Az egész szédítő programot nyilvánosan kell megtervezni és megvitatni. Jó természet, bölcsesség, mely a józan tanácsból ered, gondolkodó s önzetlen emberek energiája, az együttműködés és megegyezés szokása, melyet bennünk hosszú évek folyamán fejlesztett ki a szabad kormányzás, melyben inkább az értelem mint a szenvedély jutott túlsúlyra az őszinte és egyetemes megvitatás tiszta erénye révén — mindez képessé tesz arra, hogy diadalmasan jussunk át egy másik nagy korba rázkódtatás nélkül.

MÁSODIK FEJEZET.

Mi a haladás?

Abban a bölcs és igaz krónikában „Alice a tükrön keresztül” az van elmesélve, hogy egy nevezetes alkalommal a kis hősnőt miképen ragadta meg a vörös sakk-királyné, aki őt elvitte magával irtózatossággal. Addig rohantak, amíg mindketten kifogytak a léleketből; akkor megállnak s Alice körülnézve így szól: „Ej, hát csak ott vagyunk, ahonnan elindultunk.” „Ó igen” — feleli a vörös királyné; — „kétszer oly gyorsan kell rohannod, mint eddig, ha máshová akarsz eljutni.”

Ez a haladás parabolája. Ennek az országnak törvényei nem tartottak lépést sem a gazdasági, sem a politikai viszonyok változásaival; és ezért nem vagyunk még ott sem, ahol voltunk, amikor elindultunk. Rohannunk kell majd, nem amíg elfogy léleketünk, hanem addig, amíg saját viszonyainkat el nem értük, mielőtt ott leszünk, ahol voltunk, amikor elindultunk; amikor napfényre hoztuk azt a nagy kísérletet, mely a világ reménye és világítótornya volt. S nekünk kétszer oly gyorsan kellene rohannunk, mint bármilyen észszerű program, amelyet eddig láttam, abból a célból, hogy valahová máshová eljussunk.

Ezért vagyok kénytelen haladó lenni, ha semmi más okért nem, azért, mert nem tartottunk lépést vi-

szonyaink változásaival, akár gazdasági, akár politikai téren. Nem tartottunk lépést úgy mint más nemzetek. Gyakorlatunkat nem alkalmaztuk a helyzet lényeihez s amíg ezt nem tesszük meg s hacsak nem tesszük meg, a helyzet lényei mindig előnyben lesznek az érv fölött; mert ha nem alkalmazzuk a törvényeket a tényekre, annál rosszabb a törvényekre, nem a tényekre, nézve, mert a törvény csak messze a tények után kullog. Csak az a törvény bizonytalan, amely a tények előtt rohan, int neki s arra készíti, hogy kövesse képzeletbeli színes tervek lidércfényét.

A kereskedelem oly állapotban van Amerikában, aminőben még soha nem volt; oly helyzetben van, amelyhez még nem alkalmaztuk törvényeinket. A mi törvényeink még egyének állal kötött üzlet részére vannak szánva; nem alkalmazták még kellőképen nagy egyesületektől vezetett üzletre s ránk maradt, hogy összegegyeztessük őket. Nem mondom, hogy tudjuk vagy nem tudjuk; azt mondom, hogy kell; választás nincs. Ha törvényeink nem illenek a tényekhez, a tények nincsenek megsértve, a törvény szenved kárt; mert a törvény, hacsak én nem tanulmányoztam helytelenül, a lények kifejezése jogi viszonylatokban, A törvények sohasem változtatták meg a tényeket; a törvények mindig szükségszerűen a tényeket fejezték ki; összegegyeztették az érdekeket, amint keletkeztek s megváltoztak egymás irányában.

A politika Amerikában oly helyzetben van, mely különösen követeli figyelmünket. A törvényunktől és szokásunktól megszabott rendszer nem működik — vagy legalább is nem bízhatunk benne; arra készült, hogy csak a munka és fáradtság felette észszerűtlen elhasználása útján hasson. A kormány, melyet a népnek szántak, klikkvezérek s azok csatlótsai, a külön ér-

dekek karmai köze került. Egy láthatatlan uralom fonódott a demokrácia formái fölé.

Komoly teendők várnak ránk. Kétkedik-e bárki is ennek az országnak nagy elégedetlenségében? Kétkedik-e bárki is, hogy vannak okok az elégedetlenségre? Merünk nyugodtan maradni? Az elmúlt néhány hón aj) folyamán tanúi voltunk (párhuzamosan más. különös politikai jelenségekkel, amelyek ékesszólóan tanúsítják a nép nyugtalanságát), hogy egyrészt megkettőződött a szocialisták szavazata, másrészt falakon és deszka - állványokon az egész országon végig bizonyos vonzó és mulatságos hirdetések jelentek meg, óva a polgárokat, hogy „jobb biztonságban lenni, mint szánalomra méltóan”, s tanácsolva nekik, hogy „ne nyúljanak ahhoz, ami elég jól van meg.” Számos polgár észrevehető módon kétkedett abban, vájjon a helyzet, melyről azt tanácsolták, hogy ne nyúljanak hozzá, tényleg elég jó-e s arra a következtetésre jutottak, hogy inkább elviselik a kockázatot, hogy sajnálatra méltók legyenek. Ezek a semmittevésre hajtó tanácsok, ezek a tanácsok arra, hogy üljünk nyugodtan, attól való félelmünkben, hogy valami történhetnék, ezek a tanácsok, w/. Egyesült Államok reménykedő, tetterős népéhez intézve, azzal a céllal, hogy megmondják nekik, miszerint nem elég bölcsek ahhoz, hogy saját ügyeiket intézzék anélkül, hogy elrontsák, ezek képezik véleményem szerint a balga tudatlanság legrendkívülibb argumentumát, amit valaha hallottam. Az amerikaiak még nem gyávák, igaz, hogy önbizalmukat elpusztította az a szolgaság, mellyel éveken át annak a kinnak voltak alávetve, mely azt tartotta, hogy virágzás az, amit néhány jóakaró mágnás szolgált nekik a kormány segítségével; önbizalmukat gyengítették, de nem tették oly végzetesen tönkre, hogy érte gáncsolni

lehetni” őket. Az amerikai nép természettől fogva nem tétlen-maradi (stand-patter). A haladás az a szó, mely megigézi fülüket és mozgatja a szívüket.

Vannak természetesen amerikaiak, akik még m-m hallottak arról, hogy banni is előrehalad. A cirkusz a városba jöhet, elrendezheti a fényes parádéját s eltávozhatik, anélkül, hogy ők meglátták volna a tevéket vagy egy hangját is meghallották volna a gőz-sípú orgonának. Vannak emberek, még amerikaiak is, akik sohasem mozognak vagy nem tudják, hogy más is mozgásban van.

Egyik barátom, aki hallott a floridai „crackerek”-ről — amint ott a népesség egyik naplopó részét nevezik — midőn vasúton áthaladt az országon, megkért valakit, mulasson neki egy ily semmirekellőt. A kérdezt ember ezt felelte: „Nos, ha valamit látsz messze az erdőben, ami barnának látszik, az vagy egy fatörzs, vagy naplopó; ha mozog, akkor fatörzs”.

Nos, a mozgás magában nem erény. A változás, míg csak önmagáért van, nem ér sokat. Nem tartozom azok közé, akik a változatosságot önmagáért szerelik. Ilyen egy dolog jó ma, szeretném, ha ezen az úton megmaradna holnap is. Az éleiben legtöbb számításunk oly dolgoktól függ, melyek nem változnak. Például ha ma reggel felkelsz s elfelejtetted, hogy miképen öltözködjél, ha elfelejtetted volna mindazokat a közönséges dolgokat, melyeket majdnem «automatikusan végzel, melyeket majdnem félálomban meg tudsz tenni, újra meg kellene találnod, hogy mit teltél tegnap. A pszichológusok arra tanítanak, hogy ha nem emlékezném arra, ki voltam tegnap, nem tudnám, ki vagyok ma s hogy ezért, az én azonosságom attól függ, hogyan vagyok képes a mai napot a tegnappal összeegyeztetni. Ha a képzetek nem egyeznek meg, meg vagyok zavarodva:

nem tudom., ki vagyok, ha futkosnom kell, hogy megkérdezzek valakit, hogy mondja meg nevemet s honnan jövök. Nem tartozom azok közé, akik minden összekötést megszakítanak a múlttal; nem tartozom azok közé, akik a változást pusztán a változatosság kedvéért óhajtják. Csak azok az emberek teszik ezt, akik óhajtának valamit elfelejteni, azok az emberek, akik a tegnapot valami olyannal töltötték be, amire ma szívesebben nem emlékeznének s így szórakozást keresnek, elvonatkozást valamiben, ami az emléket kitörli, vagy olyan dolgot akarnak beléjük tenni, ami minden emlékezetet kiirt. A változás mit sem ér, hacsak nem javítás. Ha jelenlegi lakásomból kiköltözködöm, mert nem szeretem, akkor jobb házat kell keresnem vagy építenem, hogy a változást igazoljam.

Időpazarlásnak látszanék, ha kijelölném a régi megkülönböztetést, a pusztai változás és javítás között. Van a lelkeknek egy osztálya, mely könnyen összezavarja őket. Nekünk voltak politikai vezetőink, akiknek felfogásuk a nagyságról az volt, hogy az ember örökké lázasan tevékeny valamiben, nem sokat számít, hogy miben volt érzékük a koncentráció energiája iránt, hanem csak az egymásra következők energiáját ismerik. Ma az élet nem csupán abból áll, hogy örökösen tűzbe rohanjunk. Csak akkor érdem valahová menni, ha valamit ígérünk azzal, hogy ott vagyunk. Az irány éppen oly fontos, mint a mozgás lendülete.

Minden haladás attól függ, mily gyorsan haladunk és hová megyünk s attól tartok, hogy nagyon is gyakran nem tudtuk, mily gyorsan s azt sem, hogy hová megyünk. Az én belső hitem az, hogy a mi haladásunk többnyire azon dolgok divatja szerint igazodott, amiket gyermekkorom idejében „taposómalmoknak” nevezünk, e taposómalom mozgó cölöppökkel ellátott lap

volt, amelyen valamilyen öszvér-féle szegény ördög volt kénytelen örökké jární, anélkül, hogy bárhova eljutott volna. Az elefántokat és más állatokat is tudvalevően felhasználták taposómalmok forgatására, persze jó nagy zajjal, készítetve egyes kerekeket körbe forgásra, s ezáltal talán valaki számára valamilyen terméket ki is szolgáltatnak, de anélkül, hogy valami nagy haladásról lehetne szó. Nemrég, abbeli törekvésükben, hogy az elefántot rábírák a mozgásra, barátai dinamitot próbáltak meg. Mozgott is, — külön és szétszórt részekben, de mozgott.

Egy cinikus, de szellemes ember, egyik nem is oly régi könyvében azt mondta, hogy tévedés azt állítani egy kétségkívül szerencsés kezű emberről, aki üzletkörében kiváló, hogy nem tudjuk megvesztegelni, mert — úgymond — az ily emberek sajátságá, hogy meg letek vesztegetve — nem a szó közönséges értelmében, nem valami durva, romlott értelemben, hanem mivel nagy sikerüket a dolgok létező rendje révén érték el és kénytelenek voltak odahatni, hogy a dolgok létező rendje ne változzék, meg vannak vesztegetve, hogy fenntartsák a status quo-t.

Ebből az okból szoktam mondani, amikor nevelési intézmény adminisztrációjával van dolgom, hogy szeretném a fejlődő nemzedék ifjú embereit amennyire csak lehet, oly különbözővé lenni atyáiktól. Nem azért, mintha atyáik híj jávai lennének jellemnek, értelemnek, tudásnak vagy hazafiasságnak, hanem mert atyáik, előrehaladott koruk s a társadalomban elfoglalt helyzetük révén elveszítették érintkezésüket az élet folyamataival. Elfelejtették, hogy mit tesz az, kezdeni; elfelejtették, miü tesz az, emelkedni; elfelejtették, mit jelentett az. hogy életük körülményei uralkodtak útjukon elejétől végéig s ezért nem voltak össz-

hangban a társadalom teremtő, formáló és progresszív erőivel.

Haladás! Gondolkodtak-e valaha arról, hogy ez a szó majdnem új? Nincs szó, mely gyakrabban s önkénytelenebbül kerül a modern ember ajkára; mintha az, ami helyett áll, majdnem magával az étellel lenne rokonérteimű s az emberek, sok ezer éven át mégsem beszéltek soha haladásról s nem is gondoltak rá. Más irányban gondolkodtak. A hősiség és dicsőség történeteiben a múlttól meséltek. Az ős hordta a nehezebb fegyverzetet és viselte a nagyobb lándzsát. „Azokban a napokban óriások voltak.” Most mindez megváltozott. Mi a jövőre gondolunk s nem a múltra, mint a dicsőbb korra, mellyel összehasonlítva a jelen: semmi. Haladás, fejlődés, ezek modern szavak. A modern gondolat elhagyja a múltat s valami új felé visz előre.

De mitévő legyen a haladás a múlttal és a jellel? Hogyan jár majd el velők szemben? Gyalázással, vagy pedig tisztelettel-e? Teljesen szakítani akar-e velük vagy pedig belőlük akar-e kiemelkedni, gyökereivel még mélyebben a régi időkben maradván? Mily magatartást foglaljanak el a progresszívek a létező renddel, a konzervatizmus intézményeivel, az alkotmánnyal, a törvényekkel és az igazságszolgáltatással szemben?

Vájjon azok a gondolkodó emberek, akik attól félnek, hogy megrendíteni készülünk intézményeink régi alapjait, vájjon igazolva vannak-e félelmükben? Ha igen, nagyon lassan kell megindítanunk a változás folyamatait. Ha valóban igaz, hogy meguntuk az intézményeket, melyeket oly gonddal és oly serényen építettünk fel, akkor nagyon kimérten és nagyon gondosan kell hozzálátnunk, hogy megváltoztassuk őket. Ezért mindenekelőtt meg kell kérdeznünk önmagunkból, vájjon a gondolat ebben az országban oly irányt

vesz-e, hogy cselekvésünkkel újra visszafele haladunk vagy pedig fejlődésünk egész iránya megváltozik-e?

Azt hiszem, hogy nem léphetünk ki régi gyökereket és nem ültethetjük aggodalom nélkül a szabadság fáját oly talajba, mely neki idegen. Azt hiszem, hogy egy nép régi hagyományai teher a népre; nem csinálhatunk tabula rasai, amelyre politikai programniol írunk. Nem vehetünk elő új ív papírt már kész elhatározással, hogy milyen legyen holnap az új életünk. Egymásba kell a kettőt fűzni, össze kell egyeztetni a régit az újjal. Nem tehetünk foltot egy régi ruhára, anélkül, hogy ne tegyük tönkre; nem szabad foltnak lennie, hanem valaminek, ami a régi szövédékbe szövődik, egyazon mintából, hasonló szövessel. Ha nem hinném, hogy progresszívnek lenni annyi, mint megőrizni intézményeink lényegét, alapját, én a magam részéről nem tudnék progresszív lenni,

Egyik legfőbb előnye annak, hogy egy egyetem élén álltam az volt, hogy az egész világból való gondolkodó embereket vendégül láthattam. Nem tudom megmondani, mennyi hullott az én magtáramba az ő jelenlétük révén. Meghánytam-vetettem lelkemben, mi lehetne az, ami által politikai gondolatvilágom több részét egységbe foglalhatom, amikor jó szerencsém okozta, hogy vendégül láthattam egy nagyon érdekes skót embert, aki a tizenhetedik század filozófiai gondolkodásának szentelte munkásságát. Beszéde oly lebilincselő volt, hogy gyönyörűséggel lehetett hallani, bármiről beszélt is s jelenleg, gondolatainak váratlan köréből jött az, amire éppen vártam. Figyelmemet felhívta arra a tényre, hogy minden nemzedékben mindenféle elmélkedés és gondolkodás arra irányul, hogy a kor uralkodó gondolatának formulájába legyen foglalható. Például miután Newton teóriája a világegye-

temről kialakult, majdnem minden gondolkodás arra törekedett, hogy magát Newton teóriájának analógiájára fejezze ki s amióta a darwini teória hódított tért közöttünk, mindenki lehetőleg úgy fejezi ki, amit akar, hogy a fejlődés es a környezethez való alkalmazkodás kifejezéseivel magyaráz.

Nos, akkor tűnt fel nekem, amikor ez az érdekes ember beszéli, hogy az Egyesült Államok alkotmánya a newtoni teória jegyében készült. Csak a The Federalist lapjait kell olvasnunk, hogy ezt a tényt minden oldalon megírva lássuk. Beszélnek az alkotmány „akadályairól és egyensúlyairól” és gondolatukat a világ-egyetem organizációjának s főleg a naprendszernek hasonlatával szokták kifejezni, hogy a gravitáció vonzása miképen tartja a különböző részeket pályájukon; s azután továbbmennek a kongresszusnak, az igazságszolgáltatásnak és az elnöknek mint a naprendszer egy fajta utánzásának feltüntetésére.

Csak az angol whigeket követték, akik Nagy Britanniát modern alkotmányával megajándékozták. Nem mintha azok az angolok analizálták volna, a dolgot, vagy mintha bárminő elméletük lett volna róla; az angolok nem sokat törődnek elméletekkel. Egy francia volt az, Montesquieu, aki kimutatta nekik, mily híven utánózták Newton leírását az ég mechanizmusáról.

A mi szövetségi alkotmányunk megalkotói Montesquieut igazi tudományos lelkesedéssel olvasták, A maguk módján — a kor fogalmai szerint a legjavából — tudósok voltak ők, a nemzetnek ama ősei. Jefferson írt a „természet törvényeiről” és azután, kísérő gondolattal „a természet istenéről”. S megalkottak egy kormányt, amint megszerkesztettek volna egy planetáriumot, hogy feltárja a természet törvényeit. A politika az ő felfogásuk szerint nagy változatosságú mechanika

volt. Az alkotmány a gravitáció törvényére van alapítva. A kormánynak az „akadályok és egyensúlyok” hatásosságának alapján kellett léteznie és mozognia.

Ez elméletnél az a bökkenő, hogy a kormányzat nem gép, hanem élő valami. Nem a világegyetem elmélete, hanem a szerves élet elmélete szerint kell megítélni. Nem Darwinnak, hanem Newtonnak tartozik felelősséggel. A környezete módosítja, kötelességei teszik szükségszerűvé, hivatásához csupán az élei kényszere alakítja. Semmi élő sem állíthatja szerveit szembe egymással, mint akadályokat, úgy hogy mégis életben maradjon. Ellenkezőleg, élete azok gyors együttműködésétől függ, feleletre készségüktől az ösztön vagy értelem parancsszavára, céljuk összhangzatos megegyezésétől. A kormányzat nem vak erők összege; emberek testülete, magas mértékben differenciált s kétségkívül, modern korunkban, specializált hatáskörökkel, közös feladattal és céllal. Együttműködésük nélkülözhetetlen, háborúskodásuk végzetes. Nem képzelhető sikeres kormányzat az élet és tevékenység szerveinek benső, ösztönszerű koordinációja nélkül. Ez nem elmélet, hanem tény s erejét mint tény fejtí ki, bármily elméleteket vessenek is útjába. Élő politikai intézményeknek darwiniaknak kell lenniök szerkezetben és gyakorlatban. A társadalom élő organizmus és az élet nem pedig a mechanika törvényeinek keli engedelmeskednie; fejlődnie kell.

Mindaz, amit a progresszivisták kérnek vagy kívárnak, nem egyéb, mint engedély arra — oly korban, melyben „fejlődés”, „haladás” a tudományos szó — hogy az alkotmányt a darwini elvnek megfelelően magyarázassák; mindaz, amit kívárnak, csupán annak a ténynek elismerése, hogy a nemzet élő valami és nem gép.

Ennek az országnak néhány polgára sohasem jutott messzebbre a függetlenségi nyilatkozatnál, melyet Philadelphiában írtak alá, 1776. július 4-én. Keblük dagad III. György ellen, de nincsenek tudatában a háborúnak, mely napjainkban a szabadságért folyik.

A függetlenségi nyilatkozatban nem történik említés napjaink kérdéseiről. Nem bír következményekkel számunkra, hacsak nem tudjuk általános kifejezéseit a mai kor példáiiba átültetni s helyettesíteni őket, valamilyen vitális módon, azoknak a példáknak helyébe, melyeket önmaga nyújt, oly konkrétan s benső módon belefoglalva a kori viszonyokba, amilyenben megfogamzott és papírra került. Főleg praktikus okmány, praktikus emberek használatára szánva, nem tétel a filozófusoknak, hanem ostor a zsarnokoknak; nem a kormányzás elmélete, hanem a cselekvés programra ja. Hacsak nem tudjuk átültetni saját korunk problémáiiba, nem vagyunk méltók rá, nem vagyunk fiai azoknak a férfiaknak, akik úgy cselekedtek, hogy felhívásának eleget tegyenek.

Milyen formát ölt ma a küzdelem a zsarnokság és szabadság között? Mi a zsarnokságnak, mellyel nia harcban állunk, a sajátos formája? Hogyan veszélyezteti a népjogokat és mit szándékozunk lenni, hogy küzdelmünkéi; hatásossá tegyük? Milyeneknek kell a mi új függetlenségi nyilatkozatunk cikkelyeinek lenni?

A zsarnokságon, amint ma szembeszállunk vele, azt a halaimat értjük, mely kezében tartja a törvényt, törvényhozási, bírászkodási oly szervezetek útján, melyek nem a népet képviselik, oly eszközökkel, melyek magántermészetűek és önzők. Különösen azt értjük rajta, hogy ügyeink vezetése és törvényhozásuk irányítása egyes tőkés testületek és azok érdekében történik, akik használatukat szervezik. Értjük alatta poli-

tikai gépezeteknek önző üzlettel való egyesülését ebből a célból. Értjük alatta a nép kizsákmányolását, törvényes és politikai eszközökkel. Láttunk már sok kormányt, amint ezen befolyások alatt megszűnt reprezentatív kormánynak lenni, megszűnt a népet képviselő kormánynak lenni s így vállak külön érdekeket képviselő kormányokká, melyeket politikai gépezetek ellenőriztek, de viszont melyeket a nép nem ellenőrzött.

Néha, amikor gazdasági rendszerünk fejlődésére gondolok, úgy tűnik fel előttem, mintha otthagytva törvényeinket, ahol éppen voltak, mielőtt bármily modern találmány vagy haladás létesült volna, egyszerűen csak véletlenül terjesztettük volna ki családi székelyünköt s tettünk volna hozzá itt-ott egy-egy hivatalt vagy műhelyt s egy új sor hálószobát, az alapra építve oldalt néhány melléképületet emelve, amíg oly összetételt nem nyerünk, melynek egyáltalában semmi jellege nincs. Nos, a probléma az, hogy a házban továbbra is lakjunk s mégis megváltoztassuk.

Nos, mi modern építészek vagyunk s a mi építészeink egyúttal mérnökök is. Nem kell megszüntetnünk egy vasúti üzemet azért, mert új állomás épül. Nem kell beszüntetnünk életünk semmiféle folyamatát, mert újjá alkotjuk a kereteket, melyekben azokat a folyamatokat végezzük. Amire, vállalkoznunk kell, az a ház alapjainak rendszerezése, azután az, hogy összekötjük a szerkezet régi részeit az acéllal, mely modern módon kapcsolódik együvé, a szerkezeti szilárdság és rugékonyság minden modern vívmányához való alkalmazkodással. Azután lassankint újra kell a különválasztásokat eszközölnünk, újra lerakni a falakat, beengedni a világosságot az új nyílásokon, javítani a szellőztetést. Végre, egy-két generáció után az állványokat lebontják s ott lesz a

család egy nagy épületben, melynek nagyszerű architektúrája, tárul fel. Ott, az emberek egyszerű közösségben élhetnek, együtt működve, mint egy tökéletesített, koordinált méhkasban, nem félve semmilyen természeti, nem félve semmiféle mesterséges vihartól, semmiféle utánzásától a dörgésnek és villámlásnak, abban a tudatban, hogy az alapépítmény visszamegy az elv fundamentumáig, hogy bármikor óhajtják, megváltoztathatják a tervet, s tetszésük, szerint alkalmazhatják életük változó követelményeihez.

De van sok ember, aki nem szereti ez eszmét. Valaki nemrég kijelentette, hogy tekintve azt a tényt, hogy a legtöbb amerikai építész bizonyos párisi „école”-han nevelkedett minden amerikai építészet az utóbbi években vagy bizarr vagy „Beaux Arts” volt. Azt hiszem, hogy a mi gazdasági építészelünk határozottan bizarr; s félek, hogy sokat kell még tanulni más dolgokat, mint az építészet, ugyanabból a forrásból, melyből építészeink annyit tanultak. Nem a szépművészeti iskolát gondolom Parisban, hanem Franciaország tapasztalatát: mert az óceán másik partjáról azt a szemrehányást szegezhetik velünk szembe, hogy mi a mi életünket nem alkalmaztuk annyira a modern viszonyokhoz, mint ahogyan ők alkalmazkodtak hozzá. Nagyon érdekelt néhány indok azok közül, amelyeket a kanadai határon túl élő barátaink közöltek arról, hogy a kölcsönös megegyezések ügyében miért oly bizalmatlanok. Azt mondták: „Nem tudjuk biztosan, hová vezetnek ezek a megegyezések s nem nagyon szoros társulás viszonyát akarjuk az Egyesült Államok gazdasági viszonyaival addig, míg azok a feltételek nem oly modernek, mint a mieink.” S amikor ezt rossz néven vettem és részleteket kívántam, nem egy dologban kellett a vitában visszavonulnom. Mert azt talál-

tam, hogy gazdasági fejlődésük szabályozásában oly viszonyokhoz alkalmazkodnak, aminőkkel még nem sikerült találkozunk az Egyesült Államokban.

Nos, mi hát minden esetre elindultunk. A folyamat útban van. A „stand-patter” nem tudja, hogy van egy folyamat, ő alszik házának hátsó részében. Nem tudja, hogy az út visszhangzik az emberek lépteitől, akik előre mennek. S amikor felébred, az ország üres lesz. Ő elhagyottan áll majd és csudálkozni fog, hogy mi történt. Semmi sem történt. A világ tovább haladt. A világnak megvan az a szokása, hogy tovább halad. A világnak megvan az a szokása, hogy maga mögött hagyja azokat, akik nem akarnak vele menni. A világ sohasem törődött azokkal, akik a kuckóban ültek. És ezért, a Pató Pálok faja nem kelti fel méltatlankodásomat és nem háborít fel; rokonszenvemet kelti fel. Ez nagyon is magában fog maradni, mielőtt minden elmúlik. Pedig mi jó társak vagyunk, jó barátok; miért nem jön ő is velünk? Mi nem akarjuk semmivel sem bántani. Mi jó napokat akarunk neki szerezni. Készülünk felkapaszkodni a lassú úton, amíg nem érünk el valamely fensíkra, ahol a lég üdébb, ahol a tisztára politikusoknak minden beszéde megenyhült, ahol az emberek egymás, szemébe nézhetnek s láthatják, hogy nincs semmi rejteni valójuk, hogy mindazt, amiről beszélniük, kell, örömmel mondják el nyilvánosan s egymással beszélgetve; s ahonnan visszatekintve az út fölött, meglátjuk végül, hogy teljesítettük az emberiségnek tett ígéretünket. Mi azt mondtuk az egész világnak. „Amerika azért született meg, hogy megtörjön minden monopóliumot s hogy szabaddá legye az embereket, az egyenlőség alapján, az alkalom alapján, hogy egyesítsük agyukat s energiájukat”, s akkor bebizonyítottuk, hogy értettünk hozzá s célunkat komolyan fogtuk fel.

HARMADIK FEJEZET.

Szabad embereknek nincs szükségük gyámokra.

Két elmélet van a kormányzásról, mely egymással küzd, amióta csak kormányzás van. Az egyik az az elmélet, mely Amerikában egy nagy ember, Alexander Hamilton nevével függ össze. Nagy ember, de az én ítéletem szerint nem volt nagy amerikai. Nem az amerikai élet megnyilvánulásai szerint gondolkodott. Hamilton azt hitte, hogy az egyetlen nép, mely ért a kormányzáshoz s ezért az egyetlen nép, mely hivatott is lenne annak intézésére, oly emberekből áll; akiknek az illető ország kereskedelmi és ipari vállalkozásaiban a legnagyobb pénzügyi kockázatuk van.

Ez az elmélet, jóllehet keveseknek van meg ma a bátorságuk, hogy nyíltan bevallják, ez volt a tényleges elmélet, amely szerint kormányzásunkat az utóbbi időben irányították. Bámulatra méltó, hogy mily szívós. Csodálatos, mily gyorsan felejtette el Lincoln elveit az a politikai párt, az a párt, mely a népbe vetett hiten alapult, melynek első vezére Lincoln volt, Lincoln, aki nemcsak hogy tagadta, hanem saját személyében oly tökéletesen megcáfolta az arisztokrata elméletet. S mily gyorsan esett ez a párt abba a csalódásba, hogy a „tömegeknek” szükségük van „üzletemberek” gyámkodására.

Mert valóban, ha megállunk és gondolkodunk róla,

semmit sem képzelhetünk el nagyobb eltávolodás-képen az eredeti amerikanizmustól, egy bizakodó, leleményes független nép képességébe vetett hittől, mint azt az elcsüggesztő elméletet, hogy bárki is hivatott a többinek jólétéről gondoskodni. S mégis ez éppen az a tan, melynek alapján az utóbbi időben az Egyesült Államok kormányát vezették. Kiket kérdeztek meg, mikor oly fontos kormányzati intézkedésekről tárgyaltak, mint vámtarifa, valuta és vasúti törvény? A népet, melyet a tarifa főképen érint, a népet, melyért feltételezzük, hogy a pénz létezik, a népet, mely a vámot fizeti s utazik a vasúton? Ó nem! Mít tudnak ők ily dolgokról! Azok az urak, akiknek eszméit keresték, a nagy gyárosok voltak, továbbá a bankárok és a nagy vasúti egyesületek vezetői. Az Egyesült Államok kormányának urai az Egyesült Államok egyesült tőkepénzesei és gyárosai. A kongresszusi jelentések minden lapján, valamint végig a Fehér Ház egész történetén meg van írva, hogy a gazdasági politika eszméi ebben az országban egy és nem sok forrásból eredtek. ^ jóakaró örök, a jószívű gyámok, akik kivették kezünkől a kormányzás gondjait, oly szembetűnők lettek, hogy majdnem mindenki egész listát írhat össze belőlük. Oly szembetűnőkké váltak, hogy nevüket a politikának csaknem minden terén halljuk említeni. Azok az emberek, akik azt az érdekes hivatást vállalták, hogy gondoskodnak rólunk, nem kényszerítenek minket arra, hogy névtelenül irányított hálával viszonyozzuk munkájukat. Ismerjük őket név szerint.

Tegyük fel, hogy Washingtonba megyünk és megkíséreljük a kormány közelébe jutni. Mindig azt találjuk, hogy miközben udvariasan meghallgatnak bennünket, azok az emberek, akiktől a valóságban tanácsot kérnek, azok. akiknek a legnagyobb kockázatuk

van, a nagy bankárok, a kereskedelem hatalmas urai, a vasúti és hajózási testületek vezetői. Nincs kifogásom az ellen, hogy ezeket az embereket megkérdezzék, mert ők is, jóllehet ők maguk nem nagyon látszanak ezt elismerni, az Egyesült Államok népének részéi képezik. De komoly ellenvetésem ez urak irányában az, hogy főleg őket kérdezik s különösen az, hogy kizárólag őket kérdezik meg, mert ha az Egyesült Államok azt, ami helyes, az Egyesült Államok népe útján akarja megtenni, ezt közvetlenül kell lennie s nem ez urak közvetítésével. Minden alkalommal, mikor egy kritikus kérdésre került a sor, ezeknek az embereknek engedtek s kéréseikkel úgy bántak, amint oly kérésekkel bántak, melyeket egész természetes« hogy teljesíteni szoktak.

Az Egyesült Államok kormánya jelenleg a külön érdekek neveltje. Nincs megengedve, hogy saját akaratá legyen. Minden mozdulatánál mondják: „Ne tedd azt; összeütközésbe kerülsz jólétünkkel.” S amikor kérdezzük: „S hol lakozik a mi boldogulásunk?” Eg^y bizonyos csoportja a férfiaknak azt mondja „velünk”. Az Egyesült Államok kormánya az utolsó években nem az Egyesült Államok köznépe kezében volt. Ti épp oly jól tudjátok, mint én, ez nem vád ez senki ellen, csupán a tények megállapítása — hogy a nép kívül állt és nézte saját kormányzását s az elmúlt időkben csak azt kellett meghatározniuk, hogy melyik tömegre akarnak tekinteni; vájjon erre vagy arra a kis csoportra akarnak-e nézni, amelynek az ügyek fölötti ellenőrzést sikerült kezébe kapni. Hallottatok-e valaha, például, meghallgatásról a kongresszus akármelyik nagy bizottsága előtt, amelyben az ország népe mint egész lett volna képviselve, hacsak nem maguknak a kongresszus tagjainak révén? Azok az emberek, akik

ezekon a gyűléseken megjelennek azért, hogy a vám-tarifa egy toldaléka mellett vagy ellen érveljenek, egy intézkedés mellett vagy ellen: oly férfiak, akik külön érdekeket képviselnek. Ők nagyon becsületesen képviselhetik azokat, nem kell, hogy embertársaik megbántását célozzák, de csak a népesség kis részének nézőpontjából beszélnek. Többször csodálkoztam, hogy emberek, főleg vagyonos emberek, emberek, akiket nem kötött le a megélhetés gondja, nem csaptak fel a nép ügyvédjeiül s hogy nem jelentek meg valahányszor tárgyalásokat tartottak a kongresszus egy bizottságában, hogy megkérdezzék: „Uraim, miközben e dolgokat megfontoljátok, hiszitek, hogy az egész országot tekintitek? Azt hiszitek, hogy az Egyesült Államok polgárait tartjátok szem előtt?

Nem kívánok egy sereg ékes szakértőt Washingtonban zárt ajtók mögé ültetni, hogy a gondviselést játsszák előttem. Van egy gondviselés, melynek teljes készséggel alárendelem magam. De az ellen, hogy más emberek, mint gondviselés kerekedjenek fölém, komolyan tiltakozom. Még sohasem találkoztam húsból-vérből való politikai megváltóval s nem is várom, hogy valaha eggyel találkozzom. Eszembe jutnak Gillet Burgess sorai:

Sohasem láttam bíbor tehenet,
S remélem, látni nem fogok,
De hadd mondjam meg néked, látni inkább
Szeretnék egyet, mint hogy az legyenek.

Ez az a mód, melyen érzek honfitársaim ilyen megváltása iránt. Inkább szeretném az Egyesült Államok megváltóját látni, mint hogy én kerüljek abba a hely-

zetbe, hogy az legyenek; mert felfedeztem, ténylegesen felfedeztem, hogy azon emberek, akikkel tanácskozom, többet tudnak, mint én, különösen, ha sokkal beszéltem. Még nem hagytam el soha bizottsági ülést vagy értekezletet anélkül, hogy ne láttam volna többet a kérdésről, mely vita tárgya volt, mint láttam, amikor be mentem. S lelkemben ez a kormányzás képe. Nem vagyok hajlandó a trustök védőszárnyai alatt lenni, nem tesz semmit, hogy minő gondviselészerű kormány őrködik azon az eljáráson, mellyel életemet irányítják.

Egyike vagyok azoknak, akik teljesen elvetik a gyámsági elméletet. Még nem találtam embert, aki tudta volna, hogyan gondoskodjék rólam s ebből a szempontból okoskodva, azt hiszem, hogy nincs oly ember sem, aki tudná, hogyan viselje gondját az Egyesült Államok egész népének. Az a gyanúm, hogy az Egyesült Államok népe saját érdekét jobban érti, mint értheti bármily embercsoport az állam határain belül. Az emberek, akik vért izzadnak, hogy a törekvések világában szilárd helyet találjanak, az Egyesült Államok kereskedelmének feltételeit sokkal jobban értik, mint azok az emberek, akik a tetőpontra értek s ott vannak. Ők tudják, hogy mi az, ami ellen küzdenek. Tudják, mily nehéz egy új vállalkozást megindítani. Tudják, mily távoli kutatásokat kell eszközölniök e hitelért, mely őket egyenrangúvá teszi azokkal az emberekkel, akik mai alkottak ebben az országban ipart. Ők tudják, hogy az ipar fejlődését valahol, valaki ellenőrzi, irányítja.

Ezt anélkül mondom, hogy a legcsekélyebb vágyam lenne a közgazdaságnak bármilyen kárt okozni; ellenkezőleg, szegyenkezném, ha bármily irányú osztályérzést keltenék fel. De a valóságban a következőre akarok rámutatni: Az ország jóléte, a legutóbbi idő-

ben. Különleges forrásokból eredt, azokból a forrásokból származik, melyek a monopóliumot kiépítették. Nézőpontja külön nézőpont. Azoknak az embereknek a nézőpontja, akik nem óhajtják, hogy a nép döntsön saját ügyeiben, mert nem hisznek abban., hogy a nép ítélete alapos, helyes Megbízást szeretnének arra, hogy az Egyesült Államoknak és az Egyesült Államok népeinek gondját viseljék, mert azt hiszik, hogy ők bárkinél is jobban értenek az Egyesült Államok érdekeihez. Nem kifogásolom jellemüket; de kifogásolói nézőpontjukat. Nem engedhetjük, hogy úgy kormányozzanak minket, mint kormányoztak az utolsó nemzedék alatt, oly emberek, akik oly szűk. oly előítéletes, és ko Hatolt, nézőpontot foglalnak el.

Hazánk, kormánya nem ruházható semmiféle külön osztályra. Egy nagy nemzet politikáját nem lehet megkötni semmiféle, különös érdekcsoport érdekében. Ismételten hangoztatnom kell. hogy érveléseim nem érintik azoknak az embereknek a jellemét, akikkel szemben állok. Azt hiszem, hogy a dúsgazdagok, akik pénzüket bizonyos irányú társas vállalkozások révén szerezték, bezárkóztak látóköriük mögé s hogy nem látják s nem értik meg a nép közkatonaít. Ebből az okból kívánom megtörni azt a kis kört, mely arról döntött, hogy a nemzet kormánya mit tegyen. Azoknak az embereknek száma, akik határozni szoktak arról. hogy New Jersey mit tegyen vagy mit ne tegyen, nem volt nagyobb a fél tucatnál s ezek is mindig ugyanazon emberek voltak. S most épp ezek az emberek, közülök többen, elég őszintén bevallják, hogy New Jerseynek tökéletesebb az energiája, mert több embert vonnak be a kormányzásba s az egész működési kört kiszélesítették s szabaddá tették. Eljutottunk odáig, hogy kormányainkat megszabadítsuk a külön osztályok uralmá-

tói, nem azért, mert ezek a kálón osztályok szükségképen rosszak, hanem azért, mert egy külön osztály sem értheti meg a nagy közösség érdekeit.

Hiszek, ahogyan semmi másban nem hiszek, az amerikai nép átlagos feddhetetlenségében és intelligenciájában és nem hiszem, hogy Amerika intelligenciája bárminek is szolgálatába lenne állítható. Nem hiszem, hogy léteznék bármilyen fajta embercsoport, amelyre képesek lennének ezt a fajta gyámságot ráerőszakolni.

Nem akarok gyámság alatt élni, ha tudok segíteni rajta. Az emberek egy csoportjának sincs joga, ha kevesebben vannak, mint a többség, hogy nekem előírja, miképpen éljek Amerikában. Alávetem magam a többségnek, mert így tanítottak, jóllehet nekem meglehet néha a magam véleménye a többséggel szemben is. Nem törődöm, azzal, mily bölcsek, mily hazafiasak ezek a gyámok; még nem hallottam oly embercsoportról, melynek kezeibe készséggel, bizalommal tenném le Amerika előjogait.

Ha népünk bármelyik csoportja óhajtana gyámság alá jutni, ha gyámokat akarnak maguk fölé, ha azt kívánják, hogy gondjukat viseljék, ha arra vágyódnak, hogy gyermekek legyenek a kormány atyáskodása alatt, sajnálom, mert aláaknázza Amerika férfiaságát. De nem hiszem, hogy akarják. Azt hiszem, hogy a jog és törvény szilárd alapján kívánnak állni és önmaguknak akarják gondját viselni. Én, a magam részéről, nem óhajtok oly nemzethez tartozni, azt hiszem, hogy nem is tartozom oly nemzethez, mely szükségképen gyámok gondozására van bízva. Oly nemzethez kívánok tartozni, s büszke vagyok, hogy ily nemzethez tartozom, mely tudja, hogyan viseljen gondot önmagára. Ha azt hinném, hogy az amerikai nép közönyös, tudatlan, boszúálló, visszariadnék attól.

hogy a kormányt az ő kezeikbe tegyem le. De a demokrácia szépsége abban van, hogy ha közönyesek vagyunk, leromboljuk saját megállapodott életfeltételeinket; ha bosszúállók vagyunk, bosszul állunk önmagunkon; a demokratikus alkotmány teljes szilárdsága azon a tényen nyugszik, hogy minden érdek minden embernek érdeke.

Az az elmélet, hogy a legnagyobb üzletkörrel bíró emberek, akiknek működési területe a legnagyobb, a legalkalmasabbak arra, hogy a kormánynak tanácsadói legyenek, készséggel megengedem, inkább tetszetős elmélet. Ha üzletem kiterjed nemcsak az Egyesült Államokra, hanem az egész világra, feltételezhető, hogy eléggé széles látóköröm van a kereskedelem meglátására. De a hiba abban van, hogy csak az én saját üzletköröm az, melyet áttekintek s nem azoké az embereké, akik kívül esnek a terveken, melyeket haszonra csináltam azokból a külön műveletekből, melyekkel összeköttetésben vagyok. És azzal, hogy együvé helyezünk sok embert, aki érti a saját üzletét, akármilyen nagy legyen is, nem alkothatunk oly testületet, mely a nemzet kereskedelmét a saját érdekével szemben állónak fogja értelmezni.

Egy régebbi nemzedék alatt, félszázaddal ezelőtt, nagyszámú egyén társult a kormánnyal, akiknek hazafiságát nincs jogom sem tagadni, sem kétségbe vonni, akiknek szándékuk volt a népei szolgálni, de annyira telítve lettek egy uralkodó osztály nézőpontjával, hogy lehetetlen volt számukra Amerikát olyannak látni, amilyennek maga Amerika népe látta. Akkor tűnt fel az az érdekes ember, a nagy Lincoln halhatatlan alakja, aki kijelentette, hogy a politikusok, az emberek, akik ez országon uralkodtak, nem láttak a nép nézőpontjából. Mikor arra a nagy, sovány, Illinoisban feltűnő

alakra gondolok, oly embernek képe van előttem, aki szabad, nem társult, nem keveredett össze az állam uralkodó befolyásaival, aki a dolgokat mindig nyitott szemmel nézte, mindig teljesen látta, úgy látta őket, ahogyan azok az emberek látták, akikkel közeli érintkezésben volt és akikkel egyesülten dolgozott. Aminek az ország 1860-ban szükségét érezte, oly vezető volt, aki megértette és képviselte az egész nép gondolatát, amint az szemben állt egy külön osztályéval, amely magát gyámnak képzelte az ország jóléte fölött.

Ma, hasonlóképpen, a mi jelenlegi politikai helyzetünknel az a baj, hogy valamilyen férfira van szükségünk, akinek nem volt kapcsolata az ország uralkodó osztályaival és uralkodó befolyásaival s aki felálljon és szószólónk legyen. Szükségét érezzük annak, hogy egy hangot halljunk kívülről, mely az amerikai népet felszólítja, hogy érvényesítse újra jogait és előjogait saját kormányzatátása körében.

Nézetem mind Tafttól, mind Roosevelttről olyan, hogy minden tiszteletet megadok nekik, de ezek a urak oly belső érintkezésben voltak a hatalmakkal, melyek döntően irányították ennek a kormánynak politikáját majdnem egy nemzedéken keresztül, hogy nem képesek az ország ügyeire egy új kor s megváltozott viszonyok sorozatának szemüvegén át tekinteni. A néppel rokonszenveznek; szívük kétségkívül elér a haza ismeretlen embercinek nagy tömegéhez is; de gondolkodásuk szoros, megszokott kapcsolatban van azokkal, akik az ország politikáját építették ki egész életünk folyamán. Ezek az emberek alkották meg a védővámot, fejlesztették ki a trustöket, ők hozták össze és rendezték az ország nagy gazdasági erőit oly módon, hogy más, mint kívülről beható erő nem zavarhatja meg uralmukat és hatalmukat. Ezt szem előtt tartva, azt

hiszem, hogy az ország így szólhat ezekhez az urakhoz: „Nem tagadjuk feddhetetlenségéteket; nem tagadjuk célotok tisztaságát; de az Egyesült Államok népének gondolkodása még nem hatolt bennetek oly mélyre, hogy tudatotokban helyet foglaljon. Ti készek vagytok a népért cselekedni, de nem vagytok hajlandók a néppel cselekedni. Most mi azt javasoljuk, hogy cselekedjünk önmagunkért”.

Néha az a gondolat, hogy azok az emberek, akik most uralkodnak, nincsenek tudatában a bilincseknek, melyek őket fogva tartják. Nem hiszem, hogy emberek, amilyeneket mi ismerünk, legalább nyilvánosan szereplő férfiaink között — legtöbben közülük megfontolással helyezlek volna minket a külön érdekek járószalagjára. A külön érdekek nagyra nőttek. Nagyra nőttek oly folyamatok útján, melyeket végül, szerencsénkre, kezdünk megérteni. És miután nagyra nőttek s elfoglalták a legnagyobb előnyt nyújtó helyeket azok füléhez legközelebb, akik a kormányzást vezetik, miután lerótták a pénzüsszeget, mely a választásokhoz szükséges volt s ezért nekik a választások után kegyesen nem jutott feledés osztályrészül; az Egyesült Államok kormánya körül az uraknak egy nagyon érdekes, nagyon tehetséges, nagyon agresszív csoportja képződött, amelynek nagyon határozott és világos eszméi voltak arról, hogy mit kíván.

Nem kell nekik velünk tanácskozniuk arról, hogy mit kívannak. Nem kell nekik senkit sem igénybe venniök. Ismerik terveiket és ezért tudják, hogy mi felei meg leginkább számukra. Lehetséges, hogy tényleg azt gondolták, amiről mondták, hogy gondolták; lehet, hogy oly keveset tudnak az Egyesült Államok gazdasági fejlődésének és érdekeinek történetéről, hogy hisznek abban, hogy az ő vezető szerepük nélkülözhetet-

len a mi boldogulásunkhoz es haladásunkhoz. Nem kell bebizonyítanom, hogy ezt hiszik, mert ok maguk is beismerik ezt. Hallottam, amint elismerték, nem egy alkalommal.

Azt kívánom önöknek nagyon őszintén mondani, hogy nem bosszúérzettel gondolok arra. Néhányan azok közül az emberek közül, akik ezt a halaimat gyakorolták, kiváló egyének; tényleg hiszik, hogy az ország jóléte tőlük függ. Tényleg hiszik, hogy ha a gazdasági fejlődés irányítása az országban kisiklanék kezeikből, mi többiek nagyon is tökfejűek vagyunk ahhoz, hogy e feladatra vállalkozzunk. Az Egyesült Államokat nemcsak hatalmi körökbe zárják, hanem belefoglalják képzeletük hatalmába is. Becsületes emberek, épp oly joguk van kifejezni nézetüket, mint nekem van, hogy kifejezzem a magamét, vagy neked van, hogy kifejezd a magadét, de épp itt az ideje, hogy nézeteiket magunk vizsgáljuk meg s érvényességüket megállapítsuk.

A valóságban tény az, hogy gondolkodásuk nem fedi saját vállalkozásaik menetét. Mint egyetemi rektor, megtanultam, hogy azok az emberek, akik a gyártási folyamatokat vezetik, nem vezethetnék üzletüket huszonnégy óránál tovább azon szakértők segítségével, akikkel az egyetem látja el őket. A modern ipar technikai tudástól függ; és mindez, amit ezek az urak tettek, az volt, hogy a nagy egyesülések és pénzügyi szervezésük külső kereteit megteremtették, aminek nagyon kevés köze volt ahhoz a belső jártassághoz, mellyel ezeket a vállalkozásokat vezették. Ismerek embereket, akiknek nevét nem látjuk feljegyezve az újságokban, embereket, akikről nyilvános vitákon nem beszélnek s akiknek munkája az Egyesült Államok iparának vérkeringését jelenti.

Vájjon iparunk urai csak azoknak a szellemében

és érdekében is beszélnek-e, akiket alkalmaznak? »Amikor az emberek megkérdezik tőlem, mint gondolkodom a munkáskérdésről és a munkás emberekről, úgy érzem, mintha arról kérdeznének meg, mit tudok a nép nagy többsége felől s úgy érzem, mintha arra kérnének, hogy különítem el magamat, mint aki egy külön osztályhoz tartozom, polgártársaim ama nagy testületéből, akik fenntartják és vezetik az ország vállalkozásait. Amíg ezt a nézőpontot fel nem áldozzuk, lehetetlen a szabad kormányzás;

Hallgattam én már nagyon becsületes és ékesszóló szónokokat, akiknek érzései a következőkről voltak nevezetesen: hogy amikor a népről beszéltek, nem gondoltak önmagukra; valakire gondollak, akiről való gondoskodással ők voltak megbízva. Mindig olyan cselekedeteken törték fejüket, melyek az amerikai népért történtek volna s láthatóan reszkettek, mikor arról lett volna szó, hogy olyan irányban rendezzenek valamit, amelyben a nép cselekedjék önmagáért. Azt mondták: „Mit értenek ők ahhoz?” Mindig úgy érzem, hogy ezt felelném: „Mit értetek ti ehhez? Ti ismeritek saját érdekkörötöket, de ki mondta el nektek a mi érdekeinket s mit tudtok azokhoz? A kormány minden vezetőemberének hivatásához tartozik, hogy meghallja, mit mond a nemzet” s megtudja, mit szenved a nemzet. Nem az ő kötelessége, hogy a nemzetért, hanem hogy a nemzet által, a nemzettel ítéljen, mint szószólója és kifejezője. Nem hiszem, hogy ez az ország nyugodtan megengedte volna, hogy azoknak az embereknek politikáját folytassák, akik az ügyeket bármily más világításban vizsgálták volna.

Az a feltevés, amelyben uralkodtak rajtunk, oly kormány volt, melyet vezető személyek testülete intézett az ország kiválasztott számú első üzletemberei

révén, akik sok olyant tudnak, amit mi többiek nem tudunk s akik meg vannak győződve arról, hogy a mi tudatlanságunk tönkre tenné az ország jólétét. Azok az elnökeink, akik az utóbbi időben voltak kormányon, azt tartották, hogy ők a meghatalmazottak nemzeti testületének voltak elnökei. Ez nem az én nézetem. Én egy testület elnöke voltam s nem törődtem azzal, hogy még egynek legyek. Én az Egyesült Államok népének kívánok elnöke lenni. Nem egyszer volt eset rá, mikor egy egyetem előjáróságának élén álltam, hogy a diák többet tudott, mint az előjárók; s azóta az a gondolat élt mindig bennem, hogy ha a néppel amelyik Princeton egyetemét megválasztotta, közvetlenül érintkeztem volna, sokkal gyorsabban vihettem volna keresztül célomat, mint tehettem akkor, amidőn egy előjáró testülettel volt dolgom.

De értsük meg, nem azt mondom, hogy ezek a vezetők tudták, hogy velünk rosszat cselekesznek, vagy hogy szándékuk volt velünk rosszat tenni. Részemről, sokkal jobban félek attól az embertől, aki rosszat tesz és nem tudja azt, hogy rossz, mint attól, aki rosszat tesz és tudja, hogy fozsz; mert azt hiszem, hogy közügyekben a butaság veszedelmesebb, mint a gázság, mert nehezebb leküzdeni és kiirtani. Ha valaki nem tud eleget ahhoz, hogy lássa, milyen következményeknek néz elébe az ország, akkor nem tudja kormányozni az országot oly módon, hogy az annak javára legyen. Ezek az urak, bárminők voltak is céljaik, a kormányt oly emberekhez kapcsolták, akik a pénzügyek urai voltak. Lehet, hogy ezzel nem akartak ártani, az is lehet, hogy romlott szándékkal tették, anélkül, hogy ez egyáltalában befolyásolná érvelésemet. Maguk pedig nem menekülhetnek ettől a szövetekezéstől.

itt van például a campagne tőkénének; i választási

alapnak régi kérdése: Ha átveszek százezer dollárt az emberek valamilyen külön érdekét képviselő csoportjától, amelynek nagy érdekeltisége van a vámtarifa bizonyos tételeiben, azzal a tudomással veszem át, hogy azok az urak elvárják tőlem, hogy nem felejtsem el az ő érdekeiket azokban a lételekben, s feltétlen becsületbeli kérdésnek fogják tekinteni az én gondoskodásomat az iránt, hogy nem szenvednek kárt azokban a pontokban beálló túl nagy változás miatt. Ezért, ha elfogadom pénzüket, kötve vagyok hozzájuk, hallgatólagos becsületbeli érdekeltiség révén. Talán nincs ok ellenvetésre a helyzettel szemben addig, míg a kormány hivatásai úgy fogják fel, hogy törődjenek azokkal és ügyeljenek azokra, akik a köz jólétének őrei, akik viszont gondját viselik a népnek: De semmi más elmélet alapján nem tűrhető egy percig sem, semmiféle önző campagne-járulék, kivéve az, melyet a polgárok milliói adnak, akik így támogatják azokat a tanokat, melyekben hisznek s az embereket, akiket elismertek, mint szószólójukat.

Ismétlem, azok az emberek, akiknek érdekét szívesen hordom, azok az emberek, akik a mi viszonyaink között, melyekben élünk, sohasem hallatták hangjukat, nem kaptak soha csak egy sor helyet is az újságokban, nem jutottak be egy perere sem a politika porondjára, nem találtak soha meghallgatásra a kormányzóknál vagy elnököknél vagy bárkinél, aki a közügyek intézéséért felelős volt, de csendesesen és türelmesen mentek mindennap munkába, miközben viselték a világ terhét. Hogy értenék meg ezeket a pénzvilág urai, ha csak a pénzvilág urait kérdezik meg?

Ez az, amire gondolok, midőn azt mondom: „Adjátok vissza a kormányzást a népnek.” Nem gondolok semmi demagógiára; nem gondolok ma, hogy úgy

beszéljek, mintha szükségünk lenne egy nagy ember tömegre, amely berontson és romboljon. Nem erre gondolok. Azt kívánom, hogy a nép jöjjön be és vegye birtokába sajátját; mert azt tartom, hogy a kormány a népé és joguk van arra, hogy beljebb kerüljenek, sokkal közelebb hozzá, ami azután politikájának minden fordulatát meg fogja határozni.

Amerika sohasem engedi magát gyámság alá vetni. Amerika nem fogja soha a szolgaságot választani a szabadság helyett. Nézzétek csak, miről kell dönten. Ott van a vámtarifa kérdése. Megoldható-e a tarifa-kérdés a nép javára, addig míg Washingtonban a monopóliumok a főtanácsadók? Rendezhetjük-e a valuta-kérdést addig, míg a kormány csak azok tanácsára hallgat, akik a bankok helyzetét megszabják?

Azután ott van az eredmények megőrzésének kérdése. Mi az aggodalmunk a megőrzést illetőleg? Azok a kezek, melyeket kinyújtanak, hogy erdeinket monopolizálják, hogy előre lefoglalják, vagy megszerezzék nagy erőkel szolgáltató folyóink használatát, azok a kezek, melyeket kinyújtanak, hogy a föld méhébe hatoljanak, mert birtokolni akarják a nagy gazdagságot, mely rejtve fekszik Alaskában vagy bárhol másutt az Egyesült Államok páratlan területén: ezek a kezek a monopólium kezei. Vájjon ezek az emberek tovább is ott fognak állni szorosan a kormány mellett, hogy megmondják, miként kell magunkat megmenteni — önmagunktól! Nem lehet rendezni a megőrzés kérdését, amíg a monopólium azoknak keze ügyében áll, akik uralmon vannak. S a megőrzés kérdése jóval nagyobb, mint az, hogy erdeinket, bányáinkat s vizeinket megment-sük; oly jelentős, mint népünk élete, boldogsága, ereje és rugékonysága.

Vannak feladatok, melyek az Egyesült Államok

kormányára várnak s melyet ez nem végezhet el, amíg ennek a kormánynak minden dobbanása nem volt összhangban az amerikai nép összességének szükségleteivel és kívánságaival. Ne nyissuk meg a népek a rokonszenv, a hatalom kapuit azokhoz az eszközökhöz, melyek nélkülözhetetlenek az ő életükhöz?

NEGYEDIK FEJEZET.

Az élet a földből ered.

Ha visszatekintek a történeti folyamatokra, ha végigtekintek Amerika keletkezésének történetén, ezt látom írva minden lapján. Hogy a nemzetek letről ujhódnak meg s nem felülről; hogy a génusz, mely az ismeretlen emberek soraiból tör elő, az a génusz, mely megújítja a nép ifjúságát és energiáját. Mindaz, amit a történetről tudok, minden darab tapasztalat vagy megfigyelés, amely gondolkodásomat gazdagította, megerősített engem abban a meggyőződésben, hogy az emberi élet reális bölcsesége köznapi, egyszerű emberek bölcsességéből tevődik össze. Az élet hasznossága, életrevalósága s eredménye nem a tetőtől halad a talp felé; a nagy fák természetes fejlődéséhez hasonlóan a talajból indul, végig a törzsön az ágakba, lombokba és a gyümölcsbe. A nagy küzdő ismeretlen embertömegek, amelyek mindennek alapjánál állnak, teszik a nagy dinamikus erőt, mely a társadalom színvonalat emeli. Minden nemzet oly nagy és csak oly nagy, mint amilyenek a közkatonái.

Így tehát ennek a mi nemzetünknek első és legfőbb szükséglete az, hogy a kormányzati közösségbe a névteleneknek mindazon nagy testületei is bele legyenek foglalva, akik majdan jövőnk vezéreinket fogják létrehozni. S amidőn ezt bevallom, amidőn bevallom hite-

met a közönséges emberben, tudatában vagyok annak, amit mondok. Az, aki az ár ellen úszik, ismeri annak erejét. Az, aki a viaskodásban benne van, tudja, hogy minő csapások hullanak s miképen ömlik a vér. Az az ember, aki még életfeltételeinek megalapozásáért küzd. bírja annak, ami éppen most történik Amerikában, a jelennek; nem az az ember, aki jót cselekedett; nem az az ember, aki az árból előtűnik; nem az az ember, aki a parton áll és elmélkedik, hanem az az ember, aki életéért küzd és azok életéért, akik drágábbak előtte, mint önmaga. Ez az az ember, kinek ítélete meg fogja mondani nektek, mi történik most Amerikában; ez az az ember, akinek ítéletétől én is, hogy csak egy példát említsek, vezetetni óhajtom magamat.

Rosszul volt összeállítva a zsűrink; rosszul volt összeállítva a csoportunk, illetve, nem azt akarom mondani, hogy rosszul volt összeállítva, hanem azt, hogy nagyon is kicsiny volt az Egyesült Államok politikájának irányítására. Az átlagembert nem kérdezték, s bátorsága már kezdett csökkenni attól való félelmi- ben, hogy soha nem is fogják megkérdezni. Ezért, oly kormányt kell szerveznünk, melynek rokonérzése nyitva áll az Egyesült Államok egész népe előtt a maga teljességében; oly kormányt, mely az Egyesült Államok népét a lehető legnagyobb arányban megkérdézi, mielőtt cselekszik. Mert a kormányzás problémája abban rejlik, hogy megtudjuk, mit lapasztal és miről gondolkodik a köznap ember. A legtöbben közülünk átlagemberek; nagyon kevesen emelkednek ki közülünk, hacsak nem valamilyen szerencsés véletlen által, a közösség általános színvonala fölé; s ezért az, aki köznap gondolatokat gondol, az ember, akinek köznap tapasztalatai voltak, az majdnem mindig helyesen értelmezi is Amerikát. Nem ez az oka annak, amiért

büszkék vagyunk oly történetekre, mint Lincoln Ábrahám története, — azé az emberé, aki a köznép soraiból emelkedett ki és jobban értelmezte Amerikát, mint bárki eddig, aki Amerika előjoggal bíró osztályai vagy nevelt osztályaiból tünt elő?

Az Egyesült Államok reménye a jelenben és a jövőben ugyanaz, amilyen mindig volt: az a remény és bizalom, hogy az ismeretlen otthonokból oly emberek fognak feltűnni, akik az ipar és politika uraivá küzdik föl magukat. Az átlag reménykedése, az átlag jóléte, az átlagos vállalkozás, az átlagos kezdeményezés, az Egyesült Államokban, az egyetlen, arai gazdaggá teszi. Nem azért vagyunk gazdagok, mert néhány férfi irányítja iparunkat; gazdagok vagyunk saját értelmiségünk és saját iparunk miatt. Amerika nem oly emberekből áll, akik neveiket az újságok révén szerezték; Amerika politikailag nem azokból az emberekből áll, akik politikai vezérek gyanánt tolják fel magukat; nem oly emberekből áll, akik legtöbbet fecsegnek róla, — ők csak annyira fontosak, hogy az emberek ama nagy hangtalan tömegéit beszélnek, akik a nemzet nagy testét és fenntartó erejét képezik. Senki sem beszélhet Amerikáért vagy jövőendő céljai bármelyikéért, aki nem tudja a köznapi gondolatot kifejezni, aki nem mozog a mindennapi ösztönzések szerint. Csakis az alkalmas arra, hogy beszéljen, aki ismeri a polgárok nagy összességének gondolatait, azokét az embereket, akik mindennap dolguk után néznek, azokét az embereket, akik reggeltől estig robotolnak, azokét az embereket, akik esténként fáradtan térnek haza, azokét az embereket, akik intézik azokat a dolgokat, amelyekre oly büszkék vagyunk.

Tudjátok, mennyire végigrezeg néha testünkön az, ha arra gondolunk, mennyire várják a föld nemzetei, hogy

mit készül Amerika tenni hatalmával, fizikai erejével. rengeteg erőforrásaival, óriási gazdagságával, A nemzetek lélekzetüket visszafojtva várják, mit fog ez a fiatal ország, ifjú, romlatlan erejével kezdeni; meg nem állhatjuk, hogy ne legyünk büszkék arra, hogy erősek vagyunk. De mi is tett bennünket erőssé? Millió ember verejtéke, azoknak az embereknek munkája, akik nem dicsekednek, akik jelentéktelenek, de akik életüket szerényen élik napról-napra; a dolgozók nagy tömege az, mely Amerika hatalmát alkotja. Egyike országunk dicsőségeinek, hogy senkiséem képes előre megmondani, mily családból, mily vidékről, mily fajból fognak származni az országnak még vezérei is. Ennek az országnak nagy vezérei nem igen kerültek ki előkelő, „szerencsés” családok közül.

Emlékszem arra, hogy nemrég előadást tartottam egy iskolában, ahol láttam, hogy majdnem az összes ifjak nagyon gazdag emberek fiai voltak s azt mondtam nekik, hogy meglehetősen szánalommal tekintek rájuk. mert, mondám: „A legtöbbben közületek, ifjak, észrevétlenségre vagytok kárhozthatva. Ti nem fogtok semmit sem csinálni. Nem is fogjátok megkísérelni, hogy bármit is csináljatok az országnak összes megoldásra váró feladataival; valószínűleg ti vagytok neki épp azon fiai, akik megtagadjátok azok elvégzését. Valaki, aki „méltatlankodott”, valaki, aki a tömegeből jött, valaki, akinek vállára a szükségszerűség ostora került, ki fog emelkedni a tömegeből, meg fogja mutatni, hogy ő megérti a tömeget, megérti a nemzet érdekeit, melyek egyesítve vannak s nem választhatók külön s felkelnek és vezetnek majd minket”.

Ha saját tapasztalatomból beszélhetek, azt találtam, hogy a „köznépből” kikerült hallgatóságok gyorsabban fogtak fel célzásokat, gyorsabban értettek meg

egy érvelési, gyorsabban különböztettek meg egy irányt és értettek meg egy elvet, mint nem egy kollégiumi osztály, melynek előadást tartottam. Nem azért, mintha a kollégiumi osztálynak nem lett volna meg az intelligenciája, hanem azért, mert a kollégium diákjai nincsenek érintkezésben az élet realitásaival, míg a „közön-séges” polgárok a napi aktuális élettel vannak érintkezésben; nem kell nekik megmagyarázni, ami eleve-nükre tapint.

Egy példát tudok, a társadalom lenről való állandó megújulásának értékére, mely mindig mélységesen érdekelt. Az egyetlen ok, amiért a kormányok nem szenvedtek gyökérsorvadásban a középkorban az arisztokratikus rendszer alatt, mely akkor uralkodott, az volt, hogy annyi embert, aki a kormányzás tevékeny eszköze volt, vettek át az egyháztól, attól a nagy vallásos testülettől, mely akkor az egyetlen egyház volt, attól a testülettől, melyet most a többi vallásos testületektől, mint a római katolikus egyházai különböztetjük meg. A római katolikus egyház akkor, úgy mint ma is, nagy demokrácia volt. Nem volt az az alacsony pór, akiből ne lehetett volna pap és nem volt elképzelhető, oly jelentéktelen pap, aki a kereszténység pápája ne lehetett volna; s Európában minden kancelláriát, minden udvart ezek a tanult, iskolázott és képzett férfiak vezettek, annak a nagy és uralkodó testületnek papsága. Ami a kormányi a középkorban, életben tartotta, nem volt más, mint az életerőnek ez az állandó növekedése lenről, a nép nagy tömegének köz-katonáiból a papság nyílt csatornáin keresztül. Ez úgy tűnik fel előttem, mint egyike a legérdekesebb és leg-meggyőzőbb magyarázatoknak, melyek felhozhatók a tárgy mellett, melyet fejtegetek.

Az egyetlen módja annak, mellyel a kormányt tiszt-

tán lehet tartani, az, hogy ezeket a csatornákat nyitva hagyjuk, úgy hogy senki sem tarthatja magát oly alacsonynak, hogy ne képezhetné egy politikai testület részét; ezzel állandóan új vér kerül a politikai testület ereibe. Egy ember sem lehel oly kicsiny, hogy ne törhetné át bármilyen osztály kérgét is, amelyhez tartozik, s ne szökhethné magasabbra s ne lehetne egyszer az állam vezetői között is. Mindaz, ami elnyomja, mindaz, ami a szervezetet nagyobbá teszi, mint amilyen az ember, mindaz, ami megakasztja, elbátortalanítja, megdöbbsenti a szerény, a kis embert: a haladás szellemének ellensége. Amikor szövetségeket látok kötni, ahogyan azokat mostan kötik szerencsés üzletemberek sikeres politikai szervezőkkel, tudom, hogy olyasmi történt, ami megakasztja a társadalom életerejét és haladását. Ily szövetkezés, melyet fent kötöttek, oly egyesülés, mely azéri történt meg, hogy lejjebb szállítsa a színvonalat, hogy visszatartsa olt, ahol van, sőt még le is süllyessze. S ezért, a jó politikának állandó kötelessége, hogy ily társulásokat megszüntessen, hogy a nép nagy tömege és a kormány hivatalai között új kapcsolatokat létesítsen és nyisson meg.

Ma, amikor a mi kormányunk annyira átment a külön érdekek kezébe; ma, amikor hallgatólagosan vallják azt a tani, hogy csak kiválasztott osztályoknak vannak meg a kormányzás továbbviteléhez szükséges eszközei; ma, amikor annyi lelkiismeretes polgár, akit a társadalmi igazságtalanságok és szenvedések látványja sújt le, áldozatul esett annak a csalódásnak, hogy jóakarátú s áldásos kormányt juttathatnak a népnek, jószívű jóléti felügyelők s kötelességtudó alkalmazottak boldogulásának örei révén: ma, inkább, mint valaha, illik ehhez a nemzethez, figyelni arra, hogy egy népet az az erő mentsen meg, mely saját mély keblében

szunyád, vagy semmi más erő sem. Újuljon meg reményben, lelkiismeretben, erőben, oly forrásokból, melyek saját örök, édes vizeiből fakadnak. Nem fentről; nem arisztokratáinak védnöksége útján. Nem a virág hordja a gyökeret, hanem a gyökér a virágot. Mindaz, ami szépségben virágzik az ég levegőjében, szépségét, erejét a gyökerekből meríti. Semmi élő nem fejleszthet virágot csak mélyrenyúló tápláló szárazk útján a közös talajból. A rózsza pusztán a gyökér életerejének tanúbizonysága; s szépségének igazi forrása, maga a pír, melyet gyengéd orcáján hord, az életnek ama néma forrásaiból származik, melyek a talaj vegyi műhelyében rejtőznek. Ebből a talajból, a földnek néma öléből kelnek elő az éleinek és energiának árfjai. A közös talajból, a nép csendes szívéből, emelkednek ma vidáman a reménynek és határozottságnak folyamai, amelyeknek rendeltetése a föld arcukat dicsőségben megújítani.

Ki kell jelentenem, hogy korunk úgynevezett radikalizmusa egyszerűen a természet erőfeszítése, hogy felszabadítsa népünk kiváló energiáit. Ez a nagy amerikai, nép alapjában igazságos, erényes és reménykedő; létének gyökerei annak a talajában erednek, ami szeretetreméltó, tiszta és jóhírnévű s a pillanat szükséglete ép ez a radikalizmus, mely egyengetni fogja az utal egy izmos faj törekvéseinek megvalósítása felé.

ÖTÖDIK FEJEZET.

A nép parlamentje.

Hazánk hosszú ideig nélkülözte egyikéi azoknak az intézményeknek, melyeket a szabad emberek mindig és mindenütt alapvetőknek tartottak. Hosszú ideig nem volt a népek elegendő alkalmá a tanácskozásra, nem volt hely és alkalom a beszédre, vélemények kicserélésére, vitatkozásra. A közösségek túlnóttek már a népgyűléseken és a városi összejöveteleken. A kongresszus, ez ország szellemének megfelelően, amely cselekvési kövelel és gyűlöli a szavakat, — a kongresszus oly intézménnyé vált, mely munkáját a bizottsági szobák zárkózottságában végezte s nem a kamarai ülésteremben; testületté, mely törvényeket csinál, mely törvényhozás, nem vitatkozó testület, nem parlament. Pártösszejövetelek kevés vagy semmi alkalmat nem nyújtanak; a vitatkozásra; pártprogrammokat titokban gyártanak s rögtön üdvkiáltásokkal fogadnak el. Ez részben azért van, mert a polgárok lemondtak arról, hogy együtt tanácskozzanak, amit a vezérek s a nagytőke elvetemdedt szövetségei jogtalanul maguknak foglaltak le, hogy k ormányózzanak minket.

A pillanat szükségletei egyikének érzem, hogy a közös tanácskozás lehetőségeit újra visszaállítsák s a magán természetű megállapodások folyamatainak he-
lvébe lépjenek, amelyek ma a városok, államok és a

nemzet politikáját eldöntik. Meg kell tanulnunk, nekünk szabad embereknek, hogy valahogyan, valahol, tanácskozás céljából összejöjünk. Kell lenni megbeszélésnek és vitának, amelyben mindnyájan szabadon résztvesznek.

Őszinte vitának kell lenni s kell hogy ez azt a becsületes célt tűzze ki maga elé, hogy tisztázza a kérdéseket s az igazságot megállapítsa. Túltengő politikai megvitatás nem szolgál becsületes célt, hanem csak azt, hogy az ellenfelet megzavarja. Amikor politikai vitákba belehevülünk s kezdjük remélni, hogy az igazság mármár megnyeri azok leikél, akik tagadták, gyakran jut eszembe az a mód, amelyen egyszer Virginiában egy vita véget érni látszott:

Mikor fiatal diák voltam, Chartouesvilleben, volt Virginia államában a demokrata pártban két árnyalat, amely egymással elég heves harcban állt. Valamelyik kerületben ez árnyalatok egyikének a valóságban egyáltalában egy híve sem volt. Egy Massey nevű ember, egyik legrettegettebb vitázó, bár egy kis, sovány, jelentéktelen külsejű ember volt, követet küldött ebbe a kerületbe s az ellenzékét felszólította, hogy álljon ki vitázni vele. Nekik nem nagyon tetszett ez az eszme, de büszkébbek voltak, semhogy visszautasítsák, így hát kiállították legjobb vitázójukat, egy természetes, jótermészetű embert, akit mindenki csak „Tom” néven ismert. Úgy rendezték a dolgot, hogy Massey beszélt volna az első órában s a Nemtudom-hogy-hívják Tamás került volna sorra a következő órában. Amikor eljött az ideje, Massey, az ő jellemző ravaszságával, kezdett a hallgatóság háta alá nyúlni, s még nem mondta el beszédének felét sem, mikor már világos volt, hogy magával ragadja az ellenpárt! tömeget: erre Tom párthíveinek egyike látva,

hogyan állt a dolog, a szoba végéből odakiáltott: „Tom, nevezd hazugnak s legyen párbaj belőle”.

Ma, a vitatkozásnak ezzel a fajtájával, a megbeszéléseknek ezzel a szellemével, nem találkozunk sehol. Nemzeti ügyeink nagyon is komolyak, nagyon is közei állanak mindegyikünk jólétéhez, hogy fejtegetéseinknek más jogcíme is legyen, mini a komolyság és őszinteség, valamint az a készség, hogy nyílt lélekkel beszéljünk és figyeljünk. A pártrendszeret kísérő csapás az, hogy a párharc hevében — a párt-szenvedélyek annyira felvannak korbácsolva, hogy nem lehet őszintén vitatkozni. S mégis bizonyos vagyok abban, hogy sem az én tekintetemet, sem az összes polgárok tekintetét nem kerülhette el az a majdnem ijesztő változás, mely a (néj) természetében e tekintetben beállt. Az imént lezajlott campagne kifejezetten különbözött az ezt megelőzőtől, abban a mértékben, amelyben pártok hitelekről megfélemdkeztek azoknak a dolgoknak komolyságában, melyeket mint egy veszélyben levő ország közönséges polgárainak, meg kellett vitatnunk.

Valami van Amerika levegőjében, melyet én például azelőtt sohasem láttam, sohasem éreztem. Egész életemben eljártam politikai gyűlésekre, jóllehet nem egész életemben. játszottam bennük szerénytelenül kimagasló szerepet s oly szellem kapott lábra, a mi politikai gyűléseinken, aminőt azelőtt sohasem láttam. Hadd említsem példán! azt, hogy nem is oly sok éve vesznek nők részt politika! gyűléseken. S a nők ma nemcsak pusztán azért vesznek részt politikai gyűléseken, inert a politikában van nőkérdés: hanem azért vesznek részt bennök, mert a modern politikai gyűlés nem olyan, mint az öt vagy tíz év előtti politikai gyűlés. Azok egyszerűen helyeslő összejövetelek szoktak lenni. Csupán alkalmak voltak arra, hogy valaki

nek kijelentéseire éljent kiáltsanak. Csupán alkalmak voltak arra, hogy az egyik pártot mértéktelenül magasztalják s a másikat oktalanul vádolják. Egy párt sem érdemelte meg soha egészen azt a gyalázást, amelyben felváltva részesült és senki sem érdemelte meg soha azt a dicséretet, melyet cserébe mindkét fél kapott. A régi politikai gyűlés teljesen észszerűtlen teljesítmény volt; azért hívták össze, hogy oly dolgokat mondjanak, melyek jórészt nem fedték a valóságot, s melyeket ismertek azok, akik hallgatták s amelyek egyszerűen alaphang gyanánt szolgáltak abból a célból, hogy tet-szésznyilatkozatokal idézzenek elő.

De nagyon félreismerném honfitársaim természetét, ha azok a gyűlések, melyeknek az utolsó két évben tanúja voltom, bárminő hasonlatot muta Inának azokkal a régebbi gyűlésekkel. Az emberek ma azért jönnek össze politikai gyűlésre, hogy fontos következményeket rejtő kérdések megvitatását hallgassák meg. S egy demokratikus gyűlésen ép annyi republikánust fogtok találni, mint ahány demokratát egy köztársasági gyűlésen; a szabad vitatkozások, a közös tanácskozások szelleme és vágya mindegyikben él.

Az országnak javára lesz, ha a választásokkal együtt nem engedik kialudni azt az érdeklődést, mely a közügyek iránt oly széles körben s oly őszintén nyilatkozik meg. Mért folytassanak politikai vitát csak akkor, amidőn valakit meg kell választani? Miért szorítkozzék ez csak a választás idejére?

Megindult egy mozgalom, amelyben, épúgy, mint minden férfi és nő. aki szereti hazáját, én is erősen érdekelve vagyok, az a mozgalom, mely arra irányul, hogy megnyissa az iskolát a felnőtt embereknek, azzal a céllal, hogy összejöhessenek és megbeszélhessék a környék és az állani ügyeit. Vannak iskolaépüle-

tek az egész országban, melyeket sem a tanítók, sem a gyermekek nem használnak a nyári hónapokban, melyeket télen este nem használnak semmi iskolai célra. Ezek az épületek a köz tulajdonai. Miért nem követeljük mindenütt, hogy ezeket mint vitatkozó-helyeket használják fel, hasonlóan azokhoz a régi városi gyűlésekhez, melyekre mindenki elment s ahol minden közhivatalnokot szabadon vonhatlak felelősségre s kész-tettek arra, hogy a legmesszebbmenő kritikát elviselje? Az iskolaépület, mely mindnyájunké, az a természetes hely, melyben összegyűlve tanácskozhatunk közös ügyeink felől,

Nagyon érdekelt egyik honfitársdunjknak megjegyzése, aki az óceán másik párján látta meg először a napvilágot, ő mesélte, hogy nem nagyon régen elment a közeli iskolaépületekben tartott egyik ilyen gyűlésre s oly emberek között találta magát, akik mindnyájukat érdeklő ügyeket vitattak meg; s amikor kijött onnan, azt mondta nekem; „tíz éve élek már Amerikában s ma este láttam Amerikát először olyannak, amilyenek képzeltem. Ilyennek álmodtam én Amerikát, hogy teljes egyenlőség alapján összegyűlnek mindenféle rendű emberek, hogy nyíltan vitassák meg egymás között azt, ami mindnyájukat érinti”.

Ez gondolkodóba ejtett. Ő nem találta meg azt az Amerikát, amelyet keresett, egészen addig az estéig. Nem érezte ő is honfitársnak magát? Nem kérlek-e az emberek tőle is tanácsol? Úgy érezte magát, mint idegen. Hát nem voltak kisebb körök, melyekben közügyeket megvitattak?

Tudjuk jól, hogy Amerika nagy kohója, az a hely, melyben formálnak minket amerikaiakat mind, az a nyilvános iskola, ahol bármily származású s bármily erejű. bármily nemzetiségű, bármily életállomáshoz ér-

kezett ember gyermekeit küldi s ahol, minthogy össze vannak keverve s együtt vannak, mindnyájukat átítatják az amerikai szellemmel s kifejlesztik amerikai férfivá és amerikai nővé. Amikor azon kívül liogy gyermekeinket iskolába küldjük, iskolába járunk egymáshoz ugyanazokba az iskolaépületekbe, akkor kezdjük megvalósítani teljesebben, mint eddig tettük, az amerikai életet. S hadd közöljem veletek, bizalmasan, bárhol találtok iskolatestületeket, melyek ellenzik az iskolaépületek megnyitását minden megfelelő természetű esti nyilvános összejövétel számára, nézzetek körül valamilyen politikus után is, akinek ellenvetése van ezzel szemben; mert a társainkkal való beszélgetés az, ami a rossz politikát megjavítja. Hasonlóképen a polgártársak beszélgetése az, ami napvilágra hozza politikai életünk rejtett körülményeit. S ha sikerül összegyűjtened a szomszédokat s rábírod őket, hogy őszintén elmondjanak mindent, amit tudnak, akkor politikánk, gyámsági politikánk, városi és állami politikánk egyaránt belülről kifelé terjed, feltárul s olyanná lesz, amilyennek lennie kell. Mert a politikánk főakadálya, melyben szenvedett, az volt, hogy a belső nem olyan volt, mint a külső. Semmi sem tisztítja annyira a léghört, mint az őszinte megvitatás.

Élelem értékes tanulságainak egyikét annak a ténynek köszönhetem, hogy aránylag ifjú korban, tapasztalataim alatt, melyeket mint nyilvános szónok gyűjtöttem, az a szerencsém volt. hogy Newyorkban a Cooper Unionban beszélhettem. A Cooper Union hallgatósága minden rendű nőből és férfiből áll, a szegény ördögtől kezdve, aki csak azért jött, hogy melegedjék egészen addig az emberig, aki azért jött. hogy komoly részt vegyen az est vitájában, Azt óhajtom nektek mondani, hogy azok között a kérdések között

melyeket felvetettek a beszéd után, a legmélyebb kérdéseket, melyekkel valaha hozzám fordultak oly férfiak intéztek hozzám, akik a hallgatóságban a legkevésbé jól voltak ruházva, a legegyszerűbb emberek, oly férfiak, akiknek karja naponta edződött az élet nehéz küzdelmében. Oly dolgokat kérdeztek, melyek a tárgy veséjébe hatoltak s minden erőmet meg kellett feszítenem, hogy megfeleljek rájuk. Az volt az érzésem, mintha azok a kérdések úgy jönnének, mint hangok magából az éleiből s mint hangok valamilyen iskolából, amely kevésbé szigorú, mint a tapasztalás szigorú iskolája. S azt szeretem az iskolaépületnek ezen szociális központi eszméjénél, hogy ez az a hely, amelyen a közönséges embernek alkalmá nyílik, hogy jogához jusson, megkérdezheti a kérdéseit, kifejezheti nézeteit, meggyőzheti azokat, akik nem hisznek Amerika életerejében, hogy Amerika életereje minden igazi amerikaiak ereiben lüktet s hogy az egyetlen hely, ahol megtalálhatja az igazi amerikaiat, a teljesen demokratikus véleménynyilvánításnak ez a leszámoló-helye.

Egyetlen ember sem tudja megérteni az Egyesült Államokat. Találkoztam emberekkel, akik azt állították, hogy megértik. Sőt találkoztam már oly üzletemberekkel, akik azt tartották, hogy az ő saját, egyszerű körzetükbe belefoglalhatják s megértik az Egyesült Államok ügykörét, de én elég jó nevelésben részesültem ahhoz, hogy ennek képtelenségét megértssem. A nevelésnek megvan az a hasznos hatása, hogy szükségképpen megszükiti az ember önzésének körét. Egy diák sem tudja a tárgyát. A legtöbb, amit tud, az, hol és hogyan találja meg a dolgokat, melyeket nem tud a kérdéses tárgyra vonatkozóan. Ez egyúttal az államférfi helyzete is. Nincs oly államférfi, aki az egész országot megértené. Feladatává kellene tennie, hogy meg-

találja a helyet, ahonnan a szükséges felvilágosítási meg tudja szerezni ahhoz, hogy az országnak legalább egy részét megértse, ha bonyolult ügyeket intéz. A közös tanácskozás egyetemes újjászületése az, amire szükségünk van.

Gyakran gondolkodtam azon, hogy varasainkban hiányoznak a közvéleményt nyilvánító tömegek s egyszer szembe helyeztem a városi ember szokásait a falusi emberével, oly módon, hogy kellemetlenségben és szemrehányásban volt részem. Leírtam, mit csinál rendszeren a városi ember, amikor villamoson vagy vasúton ül, vagy amikor nyilvános helyre kerül. Nem beszél senkivel, hanem beletemetkezik egy újságba s rögtön tapasztal valamilyen reakciói, amelyet véleményének nevez, de amely egyáltalában nem vélemény, mert csak pusztá benyomás, melyet egy hír vagy vezércikk tett rá. Nem mondható róla, hogy a közvéleményben egyáltalában résztvesz, amíg nem vizsgálta meg felebarátai gondolkodását és nem vitatta meg velünk a nap eseményeit s a kor irányzatait.

Akkor jöttem zavarba, amikor egy hasonlatot kockáztattam meg. Azt mondtam, hogy a kövéleményt nem fejezik ki a sürgő város utcái, hanem kifejezésre jut egy kályha körül a falusi kereskedésben, ahol az emberek ültek és valószínűleg dohányt ráglak s egy fűrészpáros ládába köptek s csak akkor foglaltak állást. ha már összegyűjtötték, hogy mi volt a szomszédok véleménye a személyekről és eseményekről. S akkor, mellesleg hozzáfűztem azt a filozófiai elmélkedést, hogy bármit hozzanak is fel a bagózás ellen, az az egy mellette szól: hogy időt ad az embernek, hogy egyes mondatok között gondolkodjék. Azóta úgy tüntettek fel, különösen dohány árus cégek hirdetéseiben, mint aki a bagózás hasznossága mellett szólt.

Annak, hogy némelyik városi ember nem elfogulatlanabb a/ eszméiben, az oka az, hogy nem osztoznak a falú véleményében s annak, hogy némelyik vidéki faragatlan, oka az, hogy nem ismerik a város véleményét. Mindkettőt megakasztják saját korlátai. A minap hallottam egy nőről, aki egész életében városban és szállodában élt. Múlt nyáron első látogatásra ment a falura s egy majorban töltött egy hetet. Mikor azután megkérdezték, hogy tapasztalatai között mi érdekelte legjobban, azt felelte, hogy az, mikor a gazda a „tehenet ellátta”.

Nagyon is városi nézőpont egy közönséges falusi esettel szemben s mégis, ez a nyelv, gondolkodásának éles, nem rugékony határvonalait mutatta. A legszélsőbb mértékben vidéki volt, korlátolt; még szűkebben gondolkodott, mint amit a városi kifejezések nyújthattak, egy szálloda kifejezéseiben gondolkodott. Abban a mértékben, amint egy korcsma, egy város vagy egy állam falain belül vagyunk beszorítva, vidékiek vagyunk. Semmivel sem tehetünk többet arra, hogy előmozdítsuk hazánk jólétét, mint hogy a különböző közösségeket a nemzet tanácskozásainak körébe belevigyük. Nemzeti életünk reális nehézsége az volt, hogy nem elegenden voltak közöttünk, akik érezték, hogy az általunk megvitatott ügyek közös érdekűek voltak. Beszéltünk, mintha a hazának hol ezt a részét, hol a másikat kellene szolgálni, hol ezt az érdeket, hol a másikat, mintha nem minden érdek volna együvé fűzve, feltéve, hogy megértjük őket és tudjuk, hogyan viszonylanak egymáshoz.

Ha meg akarod tudni, mi dagasztja meg annyira a folyamat amint közeledik a tengerhez, a folyón felfelé kell haladnod. Fel kell menned a dombokra s vissza az erdőkebe s megnézni a kis patakokat, a kis

bolyokat; mind összegyűlnek rejtett helyeken, hogy medret vájjanak a nagy víztömeg számára. Épp ez az eset a közvélemény alakításánál is: Vissza a falura, a majorokba, az üzletekbe, a tanyákba, a városi otthonokba, az iskolaépületekbe, ahol az emberek összegyűlnek és őszinték és igazak egymással széniben, olt jönnek lefelé ömölve a folyók, melyek a folyam hatalmas erejét alkotják, a folyóét, mely az emberi élet összes vállalkozásait hajtja, amint tovahömpölyög az emberiség közös nagy tengere felé.

Semmit sem érzek annyira, mint a közönséges ember intenzitását s törekvését. Ki tudom válogatni bármilyen hallgatóságban az embereket, akik nyugodtan éltek vagyonuk oltalmában: ők egy nyilvánosan szereplő embert látnak, azért jönnek is, hogy lássák. De minden tömegben vannak más emberek is, akik nem teszik ezt, — emberek, akik úgy figyelnek, mintha várnának valamit hallani, mintha lenne ott valaki, aki ki tudja fejezni a dolgokat, melyek saját szívükben és lelkükben élnek. Az ember szíve vérzik, ha elgondolja, hogy nem tudhatja bizonyosan, vajjon megteheti-e érték azt, ha aggódva szeretné tudni, hogy nem vágyódnak-e valami után, mit nem ért és nem érez velük. Kéri Istent, hogy hozza valami az ő tudatukba is azt, ami az övékben van, annyira, hogy végül az egész nemzet felszabadítva érezheti magát némaságából, érezheti végül, hogy már nem tartja vissza céljától semmi láthatatlan erő, érezheti végül, hogy van remény és bizalom és hogy úgy járható az út, mintha testvérek lennének, vállvetve, nem kérdezve egymástól semmit az osztálykülömbsegekről, nem civakodva semmi önös előnyért, hanem egyesítve a közös vállalkozásban.

Az a gond, mely minden lelkiismeretes, a közéletben szereplő ember szívére nehezedik, annak a gon-

doltnak terhe, hogy talán nem tudja kielégítően átérteni s felfogni a nemzeti életet. Mert, ténylegesen egyetlen ember nem képes azt egészében felfogni. A demokrácia egyedüli célja, hogy egymással tanácskozhassunk, úgy, hogy ne függjünk egy ember értelmétől, hanem függjünk mindenkinek tanácsától. Mert csak akkor ültethetők át a mindenkinek megfelelő politikába egy nagy nép általános érdekei, ha az embereket abba a helyzetbe hozzuk, hogy tanácskozzanak s megállapítsák szükségleteiket s érdekeiket.

Egész életemben, mint oly férfi, aki nevelési kérdésekkel foglalkoztam, azt figyeltem meg, hogy a nevelés fő haszna az értelmiség fokozása arra, hogy a lehető legtöbb dolgot fogadhassa magába. Nem arról van szó, amit az ember tud, — mert egy ember sem tud sokat, hanem arról, amit az ember megértő lelkéből kihozhat: az ő képességéről a dolgok megértésére, az ő közössége az emberek nagy tömegével, mely alkalmassá teszi, hogy másokért beszéljen és csakis ez. Társultam néhánnyal azok közül, akik az ország külön érdekeivel kapcsolatban vannak, (és sokan közülök eléggé kiváló emberek, mondhatom), de szerencsémre társultam ezenkívül még jó sok egyéb emberrel is; *nem* korlátoztam ismeretségeméi ezekre az érdekes csoportokra és valóban azoknak az uraknak tudok én olyanokat mondani, amiket nem volt idejük kifürkészni. Kiváló szerencsém volt, hogy nem temetkeztem bele külön vállalkozásokba s ezért alkalmilag vethettem egy-egy pillantást a látóhatárra. Ezenkívül, azt találtam, hosszú idő előtt szerencsémre, mikor gyermek voltam, hogy az Egyesült Államok nem abból a részből áll, amelyikben én éltem. Volt idő, mikor nagyon szűk, látókörü vidéki voltam, de szerencsére életem körülményei szükségessé tették, hogy az országnak nagyon távoli

részébe távozom s nagyon hamar megláttam, mily korlátok közé szorított ismereteim voltak az Egyesült Államokról, megláttam, hogy az, egyetlen út, ami egyáltalában érzékkel láthat el az Egyesült Államok ügyei- nek megvitatására, az, hogy annyi részét ismerjem meg az Egyesült Államoknak, amennyit lehetséges.

Azoknak az embereknek akik Amerikát kormányozták, bele kell törődniök abba, hogy a többséget is belevonják a játékba. Nem fogjuk tovább megengedni, hogy javítatlanul álljon fenn bárminő rendszer, amely magánvállalkozásokon és szakértői véleménynyilvánításon alapul. Nem engedjük, hogy továbbra is a kevesek döntsék el, milyen legyen az ország politikája. Annak a kérdése ez, hogy saját kormányunkhoz bejuthassunk. Nagyon kevesen vannak, közülünk, akik ténylegesen hozzáférhettünk volna, az Egyesült Államok kormányához. A kormányzásnak közös megítélés ügyének kellene lennie, egyesült megbeszélés, kölcsönös megértés ügyének.

Ezért kell a levegőt mindig tisztán tartani állandó vitatkozásokkal. Mindenki, aki a közt szolgálja, érezze, hogy nyíltan cselekszik és ellenőrzés alatt. Minden más dolog előtt vegyétek elő élteteknek ezeket a nagy alapvető kérdéseit, melyekkel politikai pártprogrammok foglalkoznak s kutassátok véges-végig, vizsgáljátok meg újra és újra minden vita alkalmával. Akkor tiszta levegőnk lesz, amelyben megláthatjuk a szociális haladás minden részéhez az utat. Ha szabaddá tettük kormányzatunkat, ha visszaállítottuk a vállalkozás szabadságát, ha letörtük a pénz és hatalom érdekszövetségét, mely ma megakaszt minden fordulónál, akkor fogjuk látni az utat is, amelyen megvalósul hatnak mindazok a szép tervek, melyeket pártprogrammok hiába ígérnek, ha nem azon a ponton indulnak el, ahol a szabadság kapui nyílnak.

Nem attól félteni az amerikai népet, hogy felkel és véghezvisz valamit. Attól félek, hogy nem így lesz; s a mikor hallom, hogy a nép szavazatáról úgy beszélnek, mint mobkormányzásról, úgy érzem, mintha ezt mondanák annak az embernek, aki így mer beszélni, hogy nincs joga magát amerikainak nevezni. Nem lehet vakmerő, szenvedélyes erőt józan emberek tömegéből csinálni, amely kenyerét szabad országban keresi. Képzeljétek csak, milyen a szavazó nép ebben az országban, a tengertől a hegyek távoli határáig, amint egyenként, nyugodtan megy a választásra s fejezi ki nézetét a közügyekről: ez az a kép, amellyel a „mob”-ot látjátok.

Mi a mob, a csöcselék? A mob oly emberek tömege, akik heves érintkezésben vannak egymással, s akiket zabolátlan szenvedély űz arra, hogy elhamarkodjanak valamit, amit a következő napon megbánnak. Van-e valami hasonlóság a csöcseléssel a falunak szavazó népében, azokban az emberekben, akik a hegyeken túlról jönnek el, azokban az emberekben, akik a falú főüzletében gyűlnek össze, azokban az emberekben, akik a sarki fűszeresnél beszélgető kicsiny csoportokba verődnek össze, hogy szavazatukat s nézetüket leadják, - ez a fogalmatok a mohról? Vagy pedig ez annak a képe, melyet alkottok egy szabad önuralommal bíró népről? Nem félek az ilymódon kifejezésre, juttatott ítéletektől, ha az embereknek időt adtok a gondolkodásra, ha előttük világos képét adjátok a dolognak, amelyért szavazniok kell. Mert szívem legbensőbb meggyőződése és szenvedélye, hogy a köznépben, s ez alatt mindnyájunkat értem, teljesen meg kell bízunk.

Egy új kor hajnalán, a nyugtalanság és elégedetlenség ezen napjaiban, a mi feladatunk tehát, hogy a levegőt tisztítsuk, hogy a közös tanácskozás lehetőségeit megvalósítsuk; hogy felállítsuk a nép parlament-

jét; hogy bizonyítsuk, hogy mi egy ember ellen sem küzdünk, hogy megkíséreljük az emberek kölcsönös megértését; hogy mi nem vagyunk egy osztálynak sem hívei egy másik ellen, hanem az a kötelességünk, hogy az egyes osztályok között a kölcsönös megértési lehetővé legyünk. Feladatunk a közös érdeknek és a közös igazságnak páratlan lobogóját oly magasra emelni, hogy minden látó ember, minden reménykedő ember, minden ember, akinek szívében Amerika meggyőződése és elvei élnek, ehhez a lobogóhoz seregeljen, s új hőstett napja jöjjön a szabadság számára, melyet szeretünk .

HATODIK FEJEZET.

Legyen világosság.

A hazafiaknak az a gondja, hogy kormányzásunkat újra a helyes alapokra helyezzék, hogy a gyámok uralmát felváltsa a népakarat, a magánmegegyezések helyét a közös tanácskozás folyamata. Hogy ezt megtehesük, elsőrendű szükség feltárni az ajtókat s világosságot engedni mindazokba az ügyekbe, melyekről a népnek joga van tudomást szerezni.

Elsősorban szükséges, hogy politikánk minden eseményét feltárjuk. Eddig minden nagyon is titkos, nagyon is bonyolult, nagyon is hosszadalmas volt; túl nagy mértékben álltak ezek a folyamatok magánértekezletekből s titkos megegyezésekből, törvényhozási ellenőrzésből oly emberek részéről, akik nem voltak törvényhozók, hanem akik kívül voltak s diktáltak, gyakran nagyon kétes eszközökkel uralkodva, amelyekről nem is álmodtak volna, hogy nyilvánossá tételüket megengedik. Ennek az egész folyamatnak meg kell változnia. Például[^] hivatali jelöltek kiválasztását ki kell venni kis csoportok, kis társaságok, zárt ajtók mögött dolgozó gépezetek kezéből s magának a népnek kezébe tenni közvetlen kiszemelés és választás révén, amely minden fajú és rendű jelölt részére hozzáférhető legyen. A nyilvánosságot kell a magántermészetű gépezet helyébe tennünk.

Másodsorban szükséges, hogy a társadalomnak visszaadjuk az uralmat saját gazdasági életén, miközben megtagadjuk azoktól, akik a kereskedelem nagy modern műveleteit intézik, a titkosságot, mely különös módon azok sajátja volt, akik üzleteikben csak saját tőkéjüket és egyéni energiájukat szokták használni. A tőke működését éppúgy nyitva kell tartani, mint a politikai irányítási. Azok, akik a gazdagság modern óriási felhalmozódását felhasználják, a vagyont, mely úgy gyűlt össze, hogy részvényeket és kötelezvényeket adtak el vontató-hálós folyamattal s tartalékokat halmoztak fel, nyilvános kötelezettség alá kell vetni. Felelősségre kell őket vonni üzleti eljárásuk miatt a nagy közösségekkel szemben, amelyek tényleg működő társaik, úgy hogy a kéz, mely javításokat eszközöl, könnyen érje el őket s a felelősségnek új elve legyen érezhető egész működésükben és összetételükben.

Melyek a politika helyes módszerei? A helyes módszerei a nyilvános megvitatás módszerei: a vezetésnek azon módszerei, melyek nyíltak és becsületesek s nincsenek titkos tárgyalásokkal körülvéve „gyámhatóságok” vagy bárki más részéről, hanem a nyílt ég alatt történnek, ahol becsületes tekintetek nézhetnek rájuk s becsületes tekintetek ítélnék róluk.

Ha semmi titkolni való nincs, akkor mért rejtenék el? Ha nyilvános a játszma, miért játsszák titokban? Ha nyilvános a játék, akkor miért nem jönnek ki a szabadba és játsszák nyilvánosan? Úgy kell gyógyítani a beteg politikát, ahogyan mai napság a tuberkulózist gyógyítják, azzal”, hogy mindenkit, aki benne szenved, arra készítetünk, hogy a szabadban éljen; nemcsak a nappalokat kell künn tölteni és sétálgatni, hanem a szabadban aludni is: mindig a szabidban kell tartóz-

kodni, ahol hozzáférhetők üde, tápláló s éltető határok számára.

Nekem például az a meggyőződésem, hogy a kormányzásnak teljesen kívül és nem belül kell történnie. Én, a magam részéről, azt tartom, hogy nem szabad semmilyen helynek lennie, ahol bármit is tehetnek, amiről nem mindenki tud. Bizonyos uraknak, valószínűleg, nagyon alkalmatlan lenne, ha a kormányzást egészen könnyű vezetnék, de már nagyon is sokáig voltunk tekintettel érzékenységre. Lehetséges, hogy ez urak között néhányat igazságtalanul gyanúsítanak; ebben az esetben tartoznak önmaguknak azzal, hogy kijöjjenek és a világozágnál dolgozzanak. A tény az, hogy ami a politikában sötétben, zárt ajtók mögött történik, gyanút keli. Mindenki tudja, hogy a korrupció titkos helyeken virágzik s a nyilvánosságot kerüli; s azt hiszem, jogos feltevés, hogy titkosság helytelenséget jelent. Így, azt mondom, hogy becsületes politikusaink s becsületes szervezeti vezércink tartoznak saját hírnevüknek azzal, hogy tevékenységüket a szabadban fejtik ki.

Mindenképen, akár tetszik nekik, akár nem, ezeket az ügyeket készülnék kivinni a nyilvánosság elé. Mi jobban vigyázunk az hírnevükre, mint ők maguk. Ha ők nem, mi nagyon is szívünkön hordjuk az ő erkölcsiségüket, semhogy megengedjük nekik, hogy továbbra is a titkosság kísértésének legyenek kitéve. Tudjátok, hogy van kísértés a magánosságban és titokzatosságban. Nem tapasztaltatok még? Én igen. Sohasem vagyunk oly természetesek viselkedésünkben, mint amikor mindenki nézheti és láthatja pontosan, amit csinálunk. Ha távol vagyunk a világnak valamelyik messze fekvő részében és azt hisszük, hogy senki sincs körülöttünk, azok közül, akik otthonunktól egy mérföldön belül laknak, akkor van néha idő, amidőn félre szoktuk tenni

rendes viselkedésünket. Ezt mondjuk önmagunkban: „Nos, ki akarjuk tombolni magunkat; senki sem tud meg semmit róla.” Ma a Szaharában lennétek, úgy éreznétek, hogy viselkedésiekben megengedhettek magatokjuk egy kis szabadságot. De ha látnátok, hogy valamelyik közvetlen szomszédotok jön elélek egy tevéen, rendszeren viselkednétek, míg nem tűnik el szemeitek elől. Legveszedelmesebb a világon eltávolodni oda, ahol senki sem ismer. Azt tanácslom nektek, hogy maradjatok szomszédaitok közt s ez megóvhat titeket a börtöntől. Ez az egyetlen módja annak, hogy néhányan közülünk elkerüljék a börtönt.

Nyilvánosság egyike a politika tisztító elemeinek. A legjobb, amit valamivel tehetek, ami görbe, az, hogy felemelitek oda, ahol az emberek megláthatják, hogy görbe s akkor vagy kiegyenesedik vagy eltűnik. Semmi sem akadályozza meg annyira a politikának rossz irányait, visszaéléseit, mint a nyilvános feltárás. A világosságban nem járhattok görbe utakon. Nem tudom, vajjon megkíséreltétek-e már, vagy nem; de merem mondani, tisztára megfigyelés alapján, hogy nem lehet.

S így az Egyesült Államok népe elhatározta magát, hogy üdvös cselekvésbe fog úgy a politikát, mint a nagy vállalkozásokat illetőleg. Legyen szabad néhány metaforát alkalmaznom: készülnek épp a kapukat kinyitni; készülnek épp a redőnyt felhúzni, kivonszolni beteg dolgokat a szabad levegőre s a napfényre. Nagy vadászatot rendeznek s kifüstölnek egyes állatokat odúikból. Készülnek kicsalni a vadat az őserdőből, amelyben, ha vadásztak, őket ragadta meg a vad ahelyett hogy ők ragadták volna meg a vadat. Ezért elhatározták, hogy fejszét fognak, kiirtják az erdőt s megkeresik, hol rejtőzik a vad. S én, a magam részéről jó utat kívánok nekik. A rengeteg csak ragályt áraszt

s csak az emberiség ellenségeinek nyújt menedéket.

És senkit sem ejtenek törbe a vadászat alatt kivéve a vadakat, amelyek ragadozók. Semmit sem vágnál: ki vagy sértenek meg, amit bárki is megőrizni kíván.

Ismeritek az ír történetét, akitől miközben gödröt ásott, azt kérdezték „Péter mit csinálsz? Gödröt ásol?” S azt felelte, „Nem uram; én kiásom a sarat s kiöblítem a gödröt.” Valószínűleg ugyanazon ír volt, akit, midőn egy ház fala körül ásott, megkérdezlek, „Péter, mit csinálsz? Azt felelte, „hát kiengedem a sötétséget a pincéből.” Nos épp ez az, amit tenni óhajtunk, kiengedni a sötétséget a pincéből.

Vegyük először a politika és a kereskedelem fennálló viszonyát.

Természetesen teljesen jogos az, hogy a ország kereskedelmi érdekei nemcsak a törvény védelmében részesüljenek, hanem a törvényhozás mozdítsa elő, erősítse és könnyítéseket is nyújtson. Az országot nem aggasztja semmi olyan kapcsolat a kereskedelem és politika között, amely törvényes kapcsolat. A legkevésbé sem idegenkedik azoktól, a nyílt erőfeszítésektől, melyek azt célozzák, hogy a törvényeket alkalmazzák ahhoz a fontos fejlődéshez, amely annyira erősítette a hazát mindabban amihez fogott, azzal, hogy rendkívüli életét ellátta a szükséges fizikai alapokkal.

De a jogtalan kapcsolatok a kereskedelem és a törvényhozás között, az más ügy. Azt kívánom, hogy erről a kérdésről higgadtan és körültekintéssel beszélhetnének. Nem óhajtok haragot ébreszteni senki ellen. Ez könnyű lenne, de nem lenne semmi különös jónak okozója. Inkább szeretnék egy szerencsétlen helyzetet oly szellemben fontolóra venni, mely képessé tesz arra, hogy bizonyos mértékben megmagyarázzuk s igazoljuk s így talán eljutunk az okokhoz és az orvosláshoz. A

puszta vád még nem segít felderíteni egy ügyet, mely olyan bonyolult, mint a kereskedelem részessége s összefüggése Amerika romlóit politikájában.

Minden közösségnek csak homályos tudomása van arról, hogy a politikai gépezetnek, melyre görbe szemmel tekint, bizonyos határozott kapcsolata van emberekkel, akik érdekeltek s tevékenyek a nagykereskedelem terén s az a gyanú, mely magához a géphez tapad, kezdett már az üzleti vállalkozásokhoz is tapadni, éppen azért, inert ezekről a kapcsolatokról tudták, hogy léteznek. Ha ezeket a kapcsolatokat nyíltan bevallanak, ha mindenki tudná pontosan, hogy mibe viszik bele s mire használják fel őket, nem Jenné semmi nehézség az ügyek szemmel tartásában s a közvélemény által való ellenőrzésében. De sajnos, Amerikában a törvény készítésének egész folyamata nagyon rejtett. Nincs a törvényhozásban nyílt országút, ellenben van sok mellékutca. A pártok nincsenek oly módon szervezve törvényhozásunkban, hogy bármily csoportot is kifejezetten felelőssé lehessen tenni a törvényhozás folyamáért. A megvitatás egész folyamata, ha egyáltalában van helye vitának, titkos és a nyilvános vizsgálattól és tudomástól el van zárva. Annyi kör van a körökön belül, annyi közvetlen és titkos útja van annak, hogy törvényhozói munkához jussanak, hogy közösségeink állandóan kényelmetlenül érzik magukat a törvényhozói ülések alatt. Ez a zavarossága, rejtelmessége és magánjellege a mi törvényhozói módszereinknek, ez adja az alkalmat a politikai gépezetnek. Nincs nyilvánosan felelős ember vagy emberek csoportja, akikről tudnák, hogy törvényeket szerkesztenek és gondjaikba veszik, ha kiindulástól kezdve egészen a törvénybe iktatásig. Ezért volt lehelő egy külső erő a politikai gép, azoknak az embereknek számára, akik

kinevezték a törvényhozókat s akik vezették a küzdelmet megválasztásukért — hogy magukra vegyék az ellenőrzés szerepét. Üzletemberek, akik azt kívánták, hogy történjék valami annak o törvénynek megváltoztatására, mely alatt dolgoznak vagy akik azt óhajtották, hogy megelőzzék a törvényhozást, mely saját érdekeikkel látszott fenyegetni, tudomással bírtak arról, hogy ott volt ez a meghatározott testület, amelyhez fordulniok lehetett s egyezményt kötöttek velük. Megegyeztek abban, hogy ellátják őket pénzzel a campagne kiadásaira, s hogy segítségükre lesznek minden más esetben, amikor pénz kell, ha ellenszolgáltatás fejében hozzájuk fordulhatnak pártfogásért vagy segítségért törvényhozói ügyekben. A törvényhozások egy bizonyos férfi után néztek, aki testületüknek még csak tagja sem volt, utasítás végett, hogy mit csináljanak egyes különös törvényjavaslatokkal. A gépezet, mely a pártszervezet központja volt, szolgált a halalom természetes eszközüül és oly emberek, akiknek üzleti érdekeket kellett előmozdítani, természetesen ahhoz a testülethez fordultak, amelyik a halaimat gyakorolta.

Nem szükséges, hogy ebben szerencsétlenséget lássunk. Ha az egész ügy nyílt, őszinte és becsületes lett volna, a nyilvános bírálat nem összpontosult volna reá. De a pénz használata mindig demoralizálást eredményez és a demoralizáláson túl a jelenlegi korrupcióig jutott. Kétféle korrupció volt, — a nyers, világos módja, mely közvetlen vesztegetésből állt és a finomabb, veszedelmesebb faja, mely az akarat korrupciójából áll. Az üzletemberek, akik megkíséreltek ellenőrzést felállítani a politikában a gépezet révén, mindinkább csalódtak, megengedték maguknak azt a gondolatot, hogy az egész ügy az önvédelem szükséges eszköze, azt mondták, hogy politikai rendszerünk szükségszerű következ-

ménye. Miután ezen az úton újra megnyugtatták önmagukat az egyik dologtól a másikhoz sodortattak amíg az erkölcsi kérdés, bonyolultan, reménytelenül sötétté és elmerüléssel fenyegetővé vált. Mily messzire sodródtak sokan ifjúságuk eszményeitől, kereskedelmünk emberei közül, behálózva a bűnös rendszertől, mily messzire azoktól a napoktól, amikor szép fiatal férfiaságuk a becsületnek „abba a szeméreméretébe volt takarva, mely egy foltot sebnek érzeti!”

Korunk szerencsés körülményeinek egyike, hogy legértelmesebb üzletembereink a tévedést épp oly jól látták, mint az egész rossz üzlet erkölcstelenségét. A kereskedelem és politika szövetsége teher volt nekik, előny, kétségkívül, az alkalom szerint, de nagyon kérdéses és terhes előny. Nagy hatalmat adott nekik, de egyszersmind rabszolgaságnak s a politikusoknak való alárendeltség keserű sorsának is alávetette őket. Ők épp úgy aggódnak a szolgaságból való szabadulásért, amint az országnak le kell ráznia azokat a befolyásokat és módszereket, melyeket ez a rendszer képvisel. A kereskedelem vezető férfiai fontos tényezőkké, válnak az ország felszabadításában oly rendszertől, mely a rossztól a rosszabbhoz vezetett. Természetesen vannak ott olyanok, akik szorosan összenőttek a régi renddel s akik végig kitaranak mellette, de a kisebbségbe sülyednek majd s legyőzik őket. A többi úgy találta, hogy régi mentsége (nevezetesen, hogy szükség volt védekezniük a jogtalan törvényhozás ellen) már nem jó mentség: hogy van jobb módja is a védekezésnek, mint az, amit a pénz magánhasználata révén lehet elérni. A jobb mód az, hogy a nyilvánosságot bizalmukba fogadják, hogy teljesen nyíltan intézik minden tárgyalásukat törvényhozó testületekkel és törvényhozó hiva-

talnokokkal s hadd ítéljen a köz közöttük és azok között, akikkel érintkeznek.

Ez a felfedezése, részükről, annak, aminek végig világosnak kellett volna lennie, kijelöli a reform útját; mert kétségtelen, hogy a nyilvánosság nagyon közel jár ahhoz, hogy bármilyen hasonló politikai és gazdasági betegség általános gyógyszere legyen. De a nyilvánosság továbbra is nagyon nehéz lesz addig, míg törvényhozásunk módjai oly titkosak, távoliak és rejtettek. Azt hiszem, hogy mind világosabbá válik, hogy politikánk megtisztításának útja az, hogy egyszerűsítsük s az egyszerűsítés módja az, hogy létesítsünk felelős vezetést. Most egyáltalában nincs vezetésünk törvényhozói testületeinken belül, semmiesetre sincs oly vezetésünk, mely eléggé határozott arra, hogy az ország figyelmét és éberségét magára irányítsa.

A mi egyedüli vezetésünk felelőtlen személyek kezében van, akik kívül állnak a törvényhozó testületeken, melyek a politikai gépezeteket alkotják; ezáltal rendkívül nehéz inég a legéberebb közvéleménynek is, hogy nyomon kövesse azokat a bonyolult módszereket, melyeket követnek. Ez kétségkívül azoknak az, amerikai közösségek részéről mind hangosabbá váló követeléseknek gyökerénél van, melyek hatalomra akarják juttatni és ott megtartani azokat, akiket ismernek s akiket állandóan felelősségre vonhatnak. Az ország kereskedelmét gondolkodó és progresszív törvényhozásnak kellene előmozdítani, de nyilvánosan, őszintén, előnyösen, gondos tekintettel arra, hogy mindenkit meghallgassanak s minden érdeket figyelembe vegyenek, oly érdeket, melyet nem véd pénz, épp úgy mint az olyant, mely csak önmagában van meg. De ezt csak úgy lehet elérni, ha módszereinket egyszerűsítjük, ami a közbizalmat kis csoportba Összpontosítja, amely nem

törvényes hatalom vagy a rendelkezés jogának alapján vezet, hanem a közvéleménnyel való érintkezésük és a közvélemény előtt való felelősség alapján.

Azt a hitemet törekszem feltárni, hogy törvényhozói módszereink helyesen reformálhatók abban az irányban, hogy minden cselekedetnek nagyobb nyilvánosságot juttatunk abban az irányban, hogy törvényhozói tanácsstermeinkben a felelős vezetés valamilyen formáját állapítjuk meg, úgy hogy a nép megtudhatja, ki áll minden törvény mögött s ki áll az ellenzéke mögött, úgy hogy a nyilvános ülésteremben inkább legyen tárgyalható, mint a bizottság kebelében. A világosságot he kell engedni a törvénykészítés minden folyamatába.

A törvényhozás, amint azt ma intézzük, nem nyilvánosan történik. Nem a gyűléseink termeiben folytatott vitában világítják meg minden oldalról. Ellenkezőleg, bizottsági szobákban gondolják ki, dolgozzák fel. és végzik be. A bizottsági termekben bal meg az a törvényhozás, melyet nem az érdekek kivannak. A bizottsági szobákban gondolják ki és teremtik meg azt a törvényhozást, melyet az érdekek kivannak. A nyilvános tárgyaláson a legtöbb esetben a vita nem szélesedik ki annyira, hogy feltárja a tett indítványok igazi értelmét. Záradékok csendesen pihennek megmagyarázatlanul s megtámadhatatlanul, törvénykönyveinkben, melyek a törvény egész velejét, értelmét és célját tartalmazzák; magyarázó mondatok, melyek a közfigyelmet kikerülik, határozatlan meghatározások, melyek figyelmet sem keltenek, osztályozások, melyek oly bonyolultak, hogy általában senki sem érti s amelyeknek magyarázását vagy kifejtését mindenki kerüli, aki benső módon van érintve, ezek tartalmazzák a törvény egész célját. Csak miután törvénybe iktatták és ítélkezésre a törvényszékekhez kerül, akkor lesz világos az

egész rendszere. A haszonélvezők akkor biztonságban vannak bástyáik mögött.

Természetesen a bizottsági munkának, a burkolt kifejezések és megmagyarázatlan osztályozásoknak tödiadalait a vámtarifák megalkotásában érték ti. A sérelmes Payne—Aldrich tarifa-törvény törvénybe iktatása óta népünk már felfedi a benne rejtőzött titkos értelmezéseket és célokat. Tételről-tételre látják meg, mily alaposan és megfontoltan szedték rá és csalták meg őket. Ez nem véletlenül történt; hanem gondosan kidolgozott, titokban táplált szándékkal. A Házban és a Szenátusban szőnyegre vetett kérdésekre nem feleltek nyíltan és őszintén és egy körmönfont törvényalkotói munkát csempészték az országba, ami lehetőleg nem ment volna keresztül, ha általában megértették volna.

Amint közülünk azok, akiknek a politikai gépezettel dolgunk van, tudjuk, a főnehézség a politikai klikkvezér, a boss hatalmának letörésében az, hogy pénz áll a háta mögött s maguknak ez embereknek befolyása, akik e cikkelyekben érdekelve vannak. A tarifát sohasem alkothatták volna meg tételenként, ha az ország népének tételenként megmagyarázták volna. Annak a politikai szervezetnek megállapodásai és ügyes rendezése által alkotódott meg, melyet az Egyesült Államok szenátusában Rhode-Island legidősebb szenátora és a képviselőházban az egyik képviselő Illinoisból képviselt. Ezek az urak a tarifát nem azon tanúbizonyosságok alapján szerkesztették, melyek a módokat és eszközöket megvitató bizottság előtt hangoztak el arról, hogy mit kívannak az ország gyárosai és munkásai, termelői és fogyasztói. Nem azokon az érdekeken épült, amelyeket az ország követelt. Oly megegyezéseken épült,

melyeket azokon a termeken kívül állapítottak meg, ahol nyilatkozatokat adnak le és vitákat folytatnak. Nem is gondolok korrupció befolyásra. Ez nem tartozik rám. A korrupciót nehezen lehet szó szerinti értelemben kezelni. A pénz kifizetését nagyon könnyen fel lehet fedezni s ilyen emberek, akik ezeket az érdekeket irányítják, titkos megegyezés alapján nem fognak beleegyezni abba, hogy csak egy dollárt is kapjanak készpénzben. Saját elveiket követik, azaz, azokat az elveket, melyek alapján gondolkodnak és cselekednek s azt hiszik, hogy ők teljesen becsületes s tiszta kezű emberek. De egy dolgot hisznek, amiben én nem hiszek s egészen bizonyos, hogy az ország sem hisz. Azt vallják, hogy az ország virágzása azoktól a megállapodásoktól függ, amelyeket bizonyos pártvezérek kötnek bizonyos kereskedelmi vezérekkel, ők ezt a hitet vallják, de ezt a tételt csak fel kell állítani a zsűri előtt, hogy visszavessék. Az ország jóléte mindnyájuk érdekeitől függ s nem intézhető el semmiféle csoportok megállapodásai által. Vigyetek csak ki tetszés szerinti kérdést az országba, vitassátok meg alaposan nyilvános tárgyalásokon s ezzel ezeket a módszereket lehetetlenné tettétek. Ez történik néha. Kilátásba helyezik valamilyen külön törvény megalkotását. Mihelyt a törvényhozás összeüt, bemutatják azt a cikkelyt, mely ezt a törvényalkotást megtestesíti. Bizottsághoz utalják. Sohasem hallani róla többet. Mi történt? Senki sem tudja, mi történt.

Nem akarok arra célozni, hogy megvesztegetés történt. Nem tudom, mi történt. A fő az, hogy mi nemcsak nem tudjuk, hanem ha valamit meg akarunk tudni, értésünkre adják, hogy nem tartozik ránk. Az én válaszom az, hogy igenis a mi ügyünk s minden ember ügye az államban; jogunk van megtudni minden rész-

letet minden törvény történetéből. A kormányzási ügyekben nincsen semmi jogosult rejtélyesség. A kormányzásnak, ha folyamataiban tiszta és korrekt, teljesen nyilvánosnak kell lenni mindenben, ami rá vonatkozik. Nem tudok nyilvánosan szereplő embert elképzelni titkot rejlő lelkiismerettel, aki ezt a titkot el akarja rejteni a nép elől saját ügyeire vonatkozóan.

Tudom, hogy ez urak némelyike miképpen okoskodik. Azt mondják, hogy azok a befolyások, melyeknek engednek, teljesen törvényes befolyások, de ha feltárnák, nem értenék meg őket. Hát én nagyon sajnálom, de semmi sem törvényes, amit nem lehet megérteni. Ma nem tudjátok teljesen megmagyarázni, akkor van valami benne, amit egyáltalában nem lehet megmagyarázni. Tudom az eset körülményeiből, nem hogy mi történik, hanem hogy valami titokban történik s hogy minden alkalommal egyik törvénybizottságba kerül, valami titkon megakasztja és soha többé nem kerül elő, hacsak nem készíti rá a sajtó támadása vagy a törvényhozás derék tagjainak bátorsága és kitörése. Ismerem derék embereket ebből a fajtából. Említhetnék ragyogó példákat, oly embereket, akik, mint a nép képviselői, megkérdezték a bizottság elnökétől, miért nem tárgyalják le a törvényt s mikor nem tudtak felvilágosítást kapni, kikutatták, önmaguk megtalálták s előhozták a törvényt azzal a fenyegetéssel, hogy a ház ülésén mondják el az elrejtés okát.

Ezek titkos folyamatok. Ezek oly folyamatok, melyek a nép és azok között a dolgok közt állnak, melyek meg vannak ígérve nekik s kijelentem, hogy addig, amíg mindazokat a dolgokat nem hozzátok ki a nyilvánosság elé, nincs kapcsolatuk a kormánnyal: nem vagytok képviselve, nem vagytok részesei saját kormányzástoknak. A kormányzásnak ilyen rendszere

magánúton való megegyezés alapján megfosztja a népet a reprezentatív intézményektől. A törvényhozóknak tudomására kellett hozni, hogy közügy az közügy. Azon a nézeten vagyok, hogy a nép előtt a kormányzást illetőleg nem lehetnek titkolódzások s minden közhivatalnok kötelessége, hogy megmagyarázza polgártársainak, bármikor jut abba a helyzetbe, hogy megmagyarázza pontosan, mi történik saját hivatalán belül.

Nincs oly egészséges légkör, mint a legkorlátlanabb nyilvánosság légköre.

Vannak a modern életnek más területei, melyeken rengeteg keletkeztek s melyeket ki kell irtani. Vegyük például a teljesen törvénytelen módot, mellyel a magántulajdon eszméjét kiterjesztik a modern testületek és trustök javára. Egy modern részvénytársaságról semmilyen értelemben sem állíthatjuk azt, hogy jogait és hatalmát a magántulajdon elveire alapítja. Hatalma teljesen a törvényhozástól származik. A kereskedelem előnyére szolgál a köz hátrányára. Tőkéje széles körben forog, nagyon elterjedt s kézről-kézre vándorol, embertömegeket visz változó társulásaiba s összeköti őket egész közösségek érdekeivel és beruházásaival. Egy része a köznek; nem hasonló oly társuláshoz vagy oly folyamatokhoz, melyek megoltalmazzák és kezelik a magántulajdont s nem lenne szabad megengedni, hogy bármilyen menedéket nyújtson azoknak, akik irányítják. Vezetése nyilvános és általános érdekű és tulajdonképen mindenki ügye. Sok szervezetnek ügyköre, melyeket közszolgálati szervezeteknek nevezünk, melyek nélkülözhetetlenek mindennapi életünkhöz s ellátják a szállítás, a világítást, szolgáltatnak vizet és erőt, ezek üzlete például közügy s ezért lehet és kell az ügyeikbe a vizsgálat és megvitás fényénél behatolnunk.

New-Jerseyben a nép hosszú ideig meg is valósi toltta ezt s egy vagy két év előtt erre vonatkozó eszméinket a törvényhozás megvalósította. Az érdekelt testületek teljes erejükkel szembeszálltak a törvényhozással. Pusztulásról beszéltek s valóban elhiszem, hogy némileg sérelmesnek is érezhették a dolgot. De nem szenvedtek sérelmet. S hallom, amint nem tudom hány ember mondja New-Jerseyben: „Kormányzó, mi szemben álltunk veled; mi nem hittünk a dolgokban, melyet megtenni óhajtottál, de most, hogy megtetted, kalapot emelünk. Ezt kellett megtenni, nem volt egy cseppet sem ártalmukra; éppen hogy rendes viszonyok közé helyezett minket; levette a gyanút üzletünkről. New-Jersey, miután beleugrott a hideg vízbe, odakiált a többi állam felé: „Jertek! A víz mesés!” Szeretném tudni, vájjon ezek az emberek, akik az Egyesült Államok kormányát irányítják, elképzelik-e, hogyan teremtik meg minden évben a gyanúnak sűrűbb légkörét, amelyben rögtön úgy találják, hogy a kereskedelem nem tud lélekzeni?

Így tehát én a pillanat szükségszerűségének látom azt, hogy feltárjuk a politika és a közügyek összes folyamatait, hogy feltárjuk a nyilvánosság előtt minél nagyobb területen, hogy hozzáférhetővé tegyük minden erő számára, amely mozog, minden nézet számára, amely a nép gondolatában előtérbe jut. Újra vissza kell adni a társadalomnak az uralmát a saját gazdasági életén, nem forradalmi rendszabályokkal, hanem annak az elvnek folytonos alkalmazásával, hogy a népnek megvan az ily ügyekbe való betekintésnek és ellenőrzésnek joga. Ki kell küszöbölni a törvényhozásból minden kiváltságot, protekciót, egyéni előnyt és titkos haszonért vezetett.

Bárhon intézzenek is közügyeket, bárhon szőjjenek aközt érintö terveket vagy vigyék előre a közzölétet, boldogulást és kényelmet szolgáló vállalkozásokat, bárhon szabjanak meg politikai programokat s állítsanak fel jelölteket, egy hangnak kell ott megcsendíteni, a népakarat isteni előjogán e szavakat: „Legyen világosság!”

HETEDIK FEJEZET.

A vámtarifa, „védelem” vagy külön kedvezmény.

Ebben az országban minden kereskedelmi kérdés, előbb vagy utóbb a vámtarifa kérdésébe ütközik. Nem menekülhetünk tőle, bármily irányban haladjunk is. A vámtarifa a többi kérdéssel oly viszonyban van, mint Boston Common parkja, ennek az érdekes városnak régi berendezésében. Emlékszem egy képre, melyet valamikor a Life-ben láttam; egy férfit ábrázolt, aki Boston egyik pályaudvaránál állt és egy bostonitól megkérdezte, merre visz az út a Commonhoz: „Indulj el az utak bármelyikén” volt a felelet, akármelyik irányban. Nos, amilyen viszonyban volt a Common, Boston kanyargó utcáihoz, úgy viszonylik a tarifakérdés napjaink gazdasági kérdéseihez. Bármily irányban haladsz, előbb vagy utóbb a Commonhoz érsz. S ha megvitatjuk a vámtarifát, a központból indulhatunk s tetszés szerinti irányban mehetünk.

Világítsuk meg, a középpontban állva, magát a Commont. Ha visszamegyünk 1828-ig, mikor összehasonlítva azzal, amit ma tudunk, semmit sem tudtak gyakorlati politikáról, egy tarifatörvényt hoztak, amelyet az „utálat tarifájának” neveztek, mert nem volt sem kezdete, sem vége, sem tervszerűsége. Nem volt benne feltalálható mintakép. Olyan volt, mintha az Egyesült Államok összes polgárainak kívánságait

össze-visszaságban egy kosárba dobták volna s azután ezt a kosarat, mint egy darab törvényhozást mutatták volna be. Általános tolongás volt s aki elég keményen tülekedett, arról gondoskodtak az elkészült cikkelyekben. Borzasztó volt annak a kornak gondolkodó emberei előtt, mert nem volt ember, aki irányította, alakította vagy megkísérelte volna, hogy igazságos rendszerré építsék ki. Ez elég rossz volt, de legalább mindenki előtt nyitva volt az ajtó, melyen át saját előnyére betolakodhatott. Szabad volt az út, a küzdőtér is s a módokat és eszközöket vizsgáló bizottságnál mindenki (meghallgatásra talált, a Washingtoniba tudott jutni s ott elmondta, hogy fontos üzleti érdeket képvisel.

A dolgok ma egész másképen állnak. Ezekben a ferde napokban a módokat és eszközöket vizsgáló bizottság és a szenátus pénzügyi bizottsága hosszú tapasztalat után eljutottak odáig, hogy válogatni tudnak a személyek között, akiknek tanácsát megfogadják a tarifatorvényt illetőleg. Azon polgárok iskolázatlan tömege helyett, mely a pénzügyi bizottság és a módokat és eszközöket kigondoló bizottság ajtója előtt lármázni szokott, feltűnt a legérdekesebb és legtehetségesebb testületeknek egyike azokból az emberekből, akik az előcsarnokokban rendszeresen felkeresik a kongresszusi tagokat, hogy befolyásolják őket, oly testület, aminőt semmilyen országban nem fejlesztett ki ennyire. Ezek az emberek annyit tudnak a dolgokról, melyekről beszélnek, hogy tudásod nem versenyezhet az övékkel. Ők annyira túlhalmoznak a részletekben való jártaságukkal, hogy nem tudjatók felfedezni, miben áll a tervük. Egyetlen külön pont ártatlan részletének változtatását tanácsolják s oly tetszetősnek, elfogadhatónak tüntetik fel, hogy nem is veszik észre, hogy ez még néhány millió dollárt jeleni az ország fogyasztói ter-

hére. Például azt ajánlják, hogy a villamos világítás-hoz a szent két lábnyira helyezték egy láb helyett s nem látod, hogy eladni készülnek, mert nem vagy szakértő. Ha tudsz szerezni egy szakértőt, aki végigmegegy veled a jelenlegi Payne-Aldrich tarifatorvényén, találsz majdnem minden farakásban rejtve egy „négert”, egy kampót, egy apró szót, egy gyanútlan léteit, mely ezeket ragad ki a fogyasztók zsebéből s mégsem látszik semmi különöse sem jelenteni. Az egész ügyet előre kiszámították: beható vizsgálatban részesítették az összes részleteket és következményeit, mindegyiket a maga sajátosságában. A tarifa-specialistával a közönséges üzletembernek lehetetlen a versenyt felvennie. A régi küzdés helyett, ami elég rossz volt, ma megkapjuk a tarifa tételei; szakértői ellenőrzését. így válik a kereskedelem és kormány viszonya nem a kormányzás összes kényes részeinek feltárává a nép minden tevékeny része előtt, hanem a kereskedelmi életben egy külön szervezett erőnek rájuk gyakorolt külön hatásává.

Ezenfelül a titkosság minden eszközét és fogását felhasználták, hogy a magas protekcionisták érveit és a cáfoló tényeket a nyilvánosság előtt eltakarják; s hogy tájékozatlanul hagyják a tervezett törvényjavaslat készítőinek céljai felől. Sőt az is nyilvánvaló, hogy a szenátus pénzügyi bizottságának sok tagja nem is tudott a tarifatorvény cikkelyeinek értelméről, amelyekről a szenátusnak referáltak a jelen tarifatorvényben s hogy egyes tagoknak, akik Aldrichhoz közvetlenül kérdést intéztek, megtagadták a kért feleletet. Néha, bizonyára azért, mert nem adhatta meg s néha, merem állítani, azért, mert az információ megadása megzavarta volna a törvény elfogadását. Azután voltak fontos iratok, melyekhez nem lehetett hozzáférni.

Vegyük azt a másik nagyon érdekes dolgot, azt a

lidércei, melyet „termelési költség” néven ismernek. Az, aki valaha tanult nemzetgazdaságtant, nehezen fojthatja vissza mosolyát, ha azt mondják neki, hogy polgártársainak egy intelligens csoportja a termelési költséget akarja a tarifatórvényjavaslat alapjául felállítani. Két évig sem ugyanaz semmiféle gyárban. Nem ugyanaz egy iparágban sem egyik évadtól a másikig. Nem ugyanaz egyazon országban két különböző korszakban. Állandóan kisiklik kezeteikből. Nem létezik sehol, mint tudományos, megbizonyítható tény. De hogy teljesíthessük a „védő” program követeléseit, szükséges volt a fáradtságot venni magunknak, hogy megtudjuk, mi is az. Hiteles tudomásom van arról, hogy az Egyesült Államok kormánya több idegen kormánytól, köztük a német kormánytól, azt kérte, hogy szolgáltassanak lehetőleg megbízható számadatokat bizonyos árúk termelési költségeire vonatkozóan, melyeket az Egyesült Államokban is előállítanak. A német kormány az ügyet egyes gyárosai kezébe adta, akik oly tökéletes válaszokat adtak, amilyeneket megállapíthattak könyveik alapján. Az információ kormányunkhoz a Payne-Aldrich törvény vitája folyamán érkezett meg s mivel a törvény épp akkor került a szenátus elé, áttették a szenátus pénzügyi bizottságához. De úgy mondták nekem, — s nincs okom kételkedni benne — hogy sohasem került elő a bizottság fiókjaiból. Én nem tudom s a bizottság sem tudja, mit tartalmazott az az információ. Mikor Aldrichot megkérdezték, azt felelte először, hogy az nem volt hivatalos jelentés a német kormány részéről. Azután annak a nézetnek adott kifejezést, hogy az orcátlan kísérlet volt a német kormány részéről arra, hogy az Egyesült Államok tarifa-törvényhozásába beleavatkozzék. De sohasem mondta meg, hogy mennyi az a termelési költség, amit kimutattak. Ha megmondta volna, több mint valószínű.

hogy több törvényszakasz teljesen igazolhatatlannak bizonyult volna.

Ily példák megmutatják, hogy pontosan hol van a súlypont s valóban súlypont, mert nagyon súlyos ügyről van szó. Az utolsó kongresszus alatt abban az egyetlen személyben összpontosult, aki a kiváló közvetítő szerepet játszotta az előcsarnokban tárgyaló szakértők és a kongresszus törvényhozói között. Nem akarom ezzel Aldrich jellemét gáncsolni. Nem tartozik én rám, hogy Aldrich milyen ember, különösen most, hogy visszavonult a közéletől, teljesen közömbös is. A fő az, hogy ő, hosszú tapasztalata révén, melynek folyamán ezeket a kényes és titkos ügyeket kezelte, a rendes és természetes közvetítő volt, aki által az Egyesült Államok kongresszusa informáltatta magát nem az Egyesült Államok népének, vagy az ország egész kereskedő világának kívánságait, hanem azoknak a szakértőknek szükségleteit és érveit illetőleg, akik az ügyek rendezésére jöttek a bizottságokkal tárgyalni.

Az egész dologból ez szűrődik le. Az Egyesült Államok kereskedelme nem mint egész áll érintkezésben az Egyesült Államok kormányával. Mihelyt ez megváltozik, azok a dolgok, melyek most nyugtalanságra adnak s joggal adnak okot, el fognak tűnni. Attól az időtől kezdve, melyben az ország kereskedelmének általános, szabad és örömmel megnyitott útja lesz a kongresszus tanácskozásaihoz, el fog tűnni minden súrlódás a kereskedelem és a politika között.

A tarifaügy kérdése nem az, ami volt tizenöt, húsz vagy harminc évvel ezelőtt. Azt szokták mondani a tarifa védői, hogy nem tenne különbséget még akkor sem, ha egy nagy fal választana el minket a világ kereskedelmétől, mert az Egyesült Államokon belül oly óriási területe volt a teljesen szabad kereskedelemnek.

hogy a verseny rendes színvonalra szorította az árakat az országon belül. Amíg egy állam is tudna versenyezni az összes többivel, az Egyesült Államokban s a többi versenyezne ezzel, csak az az egyetlen előny lenne elérhető, melyet a kiválóbb értelem, magasabb közgazdaság, a jobb befektetés, a jobb adminisztráció révén lehet megszerezni; csupa olyan dolog, ami Amerika szupremáciáját alapította meg s Amerikában leszorította az árakat, mert amerikai szellem versenyezett az amerikai szellemmel. S hozzá kell tennem, hogy amíg ez igaz volt, sokat lehetett felhozni a védővám mellett.

A lényeg most az, hogy a védővámot, előnyére, felhasználta néhány ember, hogy a hazai versenyt tönkretegye, hogy egyesítsen minden létező versenytársat szabad kereskedelmünk területén belül s hogy lehetetlenné tegye új embereknek a részvételt. A magas tarifa alatt a gyárak hálózata keletkezett, melyek kapcsolatban uralkodnak az Egyesült Államok piacán s megállapítják saját áraikat. Míg tehát egyszer vitatni lehetett, hogy nem a magas tarifa teremtette meg a megélhetés magas költségeit, most már nem vitatható, hogy ezek az egyesülések szabják meg, — nem a tarifa alapján, hanem a tarifa által való egyesülésük alapján — hogy mily árak legyenek fizetendők, hogy milyen legyen a termék s ezenfelül, hogy mi legyen a munka piaca.

A „védelmi” politika, amint azt ma halljuk hirdetni, nincsen semmi kapcsolatban a Webstertől és Claytontól felállított eredeti tannal. A „kezdő iparok”, melyeket ezek az államférfiak bátorítani óhajtottak, nagyra nőttek s megöszültek, de mindig voltak új érveik a külön kedvezmények számára. Követelései messze túlmentek azon, amit kérni mertek. Blaine és Mc. Kinley idejében, jöllehet a „védelemnek” ez a két apostola, halála előtt készséggel beismerte, hogy már akkor is eljött az ideje.

hogy megfékezzék a segélyezett iparágak igényeit. William Mc. Kinley, halála előtt adta már jelét az új korhoz való alkalmazkodásának, aminőt követői nem tanúsítottak. Emlékezhetek Mc. Kinley utolsó hónapjának kijelentéseire arról a politikáról, mellyel az Ő nevét különösen azonosítják, értem alatta a „védelem” politikáját. Emlékeztek arra, hogyan találkozott véleménye azzal, amit Blaine mondott előtte; nevezetesen, hogy az országot oly politikának áldoztuk fel, amelyhez való merev kitartással ez a politika a megszorítás politikájának bizonyult; s hogy oly kor felé kell tekintenünk”, amelynek nagyon hamar kell bekövetkeznie, amikor kölcsönös kereskedelmi érintkezésbe kell lépünk a világ összes országaival. Ez másik módja volt annak a kifejezésnek, hogy rugalmassággal kell helyettesítenünk a megmerevedettséget; hogy kereskedelmet kell a zárt kikötők helyébe tennünk. Mc. Kinley meglátta azt, amit követői nem láttak. Láta, hogy kényszerzubbonyt csinálunk magunknak.

Ha elmélkedem az ország „védelmi” politikáján s látom, hogy ennek a politikának későbbi szempontjai s későbbi alkalmazásai azok, melyek az Egyesült Államokban a trustöket és a szabadalmakat felépítették, ezt az ellentétet teremtem meg gondolatomban: Mc. Kinley már hangoztatta tiltakozását az ellen, amit előre látott; követője már látta is azt, amit Mc. Kinley csak előre látott, de nem kezdett, még nem tett semmit. Követője látta magukat azokat a külön kiváltságokat, melyeket maga Mc. Kinley kezdett gyanítani, midőn e külön kiváltságokat azok, akik megkapták, arra használták, hogy önmaguk számára építsenek ki monopóliumot, miközben a vállalkozás szabadságát ez országban mind nehezebbé tették. Egyike vagyok azoknak, akik a leghatározottabban hiszik, hogy Mc. Kinley nem szentesi-

tette volna annak a politikának későbbi kifejtését, mely az ő nevével szorosan összeforrt.

Mi a protekcionista jelenlegi tarifapolitikája? Nem a régi védelmi politika, melyet rendkívül becsülök, hanem egy teljesen új tan. Kérek mindenkit, aki a magas „védelmi” tarifák történetében érdekelve van, hogy hasonlítsa össze a két „védelmi” tarifa-párt programját a régi tannal. Az embereket váratlanul érte — tudósokat, akik ezzel a tárggyal foglalkoztak — a teljesen új kiindulás. A protekcionista új tantétele az, hogy a tarifának kifejezésre kell juttatnia a különbséget, amely fennáll a termelési költségek közt Amerikában és más országokban, méltányos hasznot hozzászámítva azok részére, akik az iparban érdekelve vannak. Ez a „védelmi” elvnek új része: „méltányos hasznot hozzászámítva”. Nyíltan biztosít hasznot azoknak az embereknek, akik azért jönnek, hogy a kongresszustól kedvezményeket kérjenek. A védelmi vámtarifa régi eszméje arra volt szánva, hogy az amerikai iparágakat éleiben tartsa s ezért állandóan felhasználja az amerikai munkaerőt. De a védelem kedvezményei oly állandókká vállak, hogy ez történt. Az emberek, látva, hogy nem kell idegen versenytől tartamok, nagy egyesülésekbe verődtek össze. Ezek az egyesülések magukba foglalnak minden fajta gyárat (ha gyárak egyesüléséről van szó): régi gyárat és új gyárat; oly gyárat, melyek elavult gépezettel dolgoznak és gyárat vadonatúj gépezettel: gyárat, melyek gazdaságosak és gyárat, melyek nincsenek gazdaságosan kezelve; gyárat, melyek sokáig voltak a családban, melyeket engedtek lezülleni s gyárat, melyeket elláttak a modern találmányokkal. Mihelyt az egyesülést végrehajtják, a kevésbé produktív gyárat általában üzemben, kívül helyezik. De a kifizetésükre kibocsátott tőkének kell osz-

talékot fizetnie. S az Egyesült Államok hasznát biztosít befektetésekre oly gyárakban, melyek forgalmon kívül kerültek. Mihelyt ezek a szövetkezők látják, hogy az árak esnek, redukálják a munkaidőt, redukálják a termelést, redukálják a munkabért, kitesznek alkalmazotakat, azért, hogy mit csináljanak? Azért, hogy fenn tarthassák az árakat aktivitásuk hiányának ellenére.

Lehetek idők, amikor a tarifa nem emelte az árakat, de azok az idők már elmúltak: a tarifát előnyükre használják fel a nagy egyesületek oly módon, ami nekik juttatja a hatalmat az árak felett. Ezek a dolgok nem történnek véletlenül. Nem véletlenül történik, hogy az árak gyorsabban emelkedtek és emelkednek, mint bármily más országban. Az a folyó, mely bennünket Kanadától elválaszt, az elválaszt egy sokkal olcsóbb élettől is, jöllehet a kanadai parlament vámot szed a behozatali cikkeitől.

De azok, akik nem értik, hogy mi történik, felkiáltanak: „Ah, hiszen tönkre teszitek országokat szabad kereskedelmekkel!” Ki mondott szabad kereskedelmet? Ki ajánlott szabad kereskedelmet? Nem lehet szabad kereskedelmek az Egyesült Államokban, mert az Egyesült Államok kormányát — jelenlegi elosztásunkkal az adózás terén a szövetségi és az állami kormányzás terén — szükségképen nagyrészen támogatják a kikötőkben szedett vámok. Szeretnék megkérdezni néhány urat, vajjon sok gyűlik-e össze vámok útján a kikötőkben ama külön vámlételek alapján, melyekkel dolgoznak. A vámok némelyike gyakorlatilag tiltó s nem érhető el belőlük semmiféle vámjövedelem.

Ha importált árucikket vásárolsz, az ár egy részét a szövetségi kormánynak fizeted, vám formájában. De amit vásárolsz, az rendesen nem az importált árucikk. hanem honi cikk. amelynek árát a gyáros képes volt

egyforma, vagy magasabb pontra emelni, mint ez idegen áru, hozzávéve a vámot. De ebben az esetben ki kapja meg a tarifaadót? A kormány? Ó nem; egyáltalában nem. A gyáros. Az amerikai gyáros, aki azt állítja, hogy amíg nem tud oly alacsony áron árúkat eladni, mint az idegen gyáros, minden jó amerikaiak tőle kellene vásárolni s neki adót fizetni a kiváltságért. Talán kellene. Az eredeti eszme az volt, hogy a kezdetnél, mikor támogatásra szorult, kellett nála vásárolnunk, még akkor is, ha magasabb árat kellett fizetnünk, amíg nem állhatott saját lábára. Most azt mondják, hogy tőle kell vásárolnunk és oly árat fizetnünk, mely 15—120%-kal magasabb, mint amennyit az idegen gyárosnak kell fizetnünk, — még akkor is, ha már hat láb hosszú, szakállas „gyermek”, mert a termelési költség itt szükségképen magasabb, mint bárhol másutt. Nem tudom, miért lenne így. Az amerikai munkaerők sokkal inkább szoktak abban a helyzetben lenni, hogy több és jobb munkát végezzenek, mint az idegen s ez a többlet busásan behozta magasabb bérösszegét: mindenképen jó üzlet maradt.

Természetesen ha beleegyezőnk abba, hogy bármelyik polgártársunknak, akinek az az eszméje támad, hogy oly üzletbe fogjon, melyre az ország különösen nincs berendezve, — ha oly nagy prémiumot készülnék neki adni minden árucikkre, amelyet gyárt, hogy az kártalanítja őt azokért a gátló körülményekért, amelyek közt kénytelen dolgozni, valamilyen természetes vagy más ok miatt, valóban nagyszerű változattal gazdagíthatjuk iparunkat, de koldusbotra juttatjuk önmagunkat. Ezen az elven, Connecticutban, Michiganben vagy másutt mérföldeken végig lehetnek üvegházaink, amelyekben boldog amerikai munkások ezrei termelnek banánt, telt éléstárakkal, hogy el-

adják darabját $\frac{1}{4}$ centért. Valamelyik dőre egyén, egy tudatlan demokrata-féle félénken felvethetné az eszmét, hogy a banán nagyobb áldás lenne a közre, ha Jamaicából hoznák, és három darab lenne 5 cent. De melyik hazafi hallgatna csak egy percig is oly személy bírálataira, akinek nincs fogalma a nagy amerikai banán-ipar szépségéről és dicsőségéről, aki nem tudja elképzelni annak a ténynek nagyszerű jelentőségét, hogy régi dicsőség leng a világ legnagyobb banán-üvegházai fölött.

De ilyenek mutatkozik a dolog az egyik oldalon. Én most azt akarom kimutatni, hogy ez az u. n. „védelmi” vámtarifa eszköz lett arra, hogy az ipar egyes külön csoportjainak fejlődését mozdítsa elő azon a költségen, melyet az ország többi részének gazdasági életéreje fizet meg. Amit a nép most készül tenni, valóban nagyon gyakori. Azt javasolják, hogy hozzák napfényre ezeket a külön kiváltságokat s irtsák ki őket a tarifából. Azt javasolják, hogy ne hagyjanak egyetlen privát előnyt rejtve a szabályzatokban, melyek a vámokra vonatkoznak, amelyek kipsztíthatók anélkül, hogy befolyásolnák a kereskedelemnek becsületes és jogos részét, amelynek előmozdítását mindnyájan kívánjuk.

Némelyek úgy beszélnek, mintha a tarifa-reformálók, mintha a demokraták nem képeznék az Egyesült Államok részét. A minap találkoztam egy nővel, egy nem éltesebb nővel, aki büszkén ezt mondta nekem: „Én demokrata voltam mindig, amióta kuttyákkal üldözik őket”. S az ember valóban azt hinné, ha egyeseket hall beszélni, hogy a demokraták betörök s nem vesznek részt az Egyesült Államok életében. Nos hát, a demokraták ez ország szavazóinak felét teszik, ők bent vannak minden vállalkozásban, nagyban úgy,

mint kicsinyben. Nincs oly útja az életnek, vagy oly foglalkozása, melyben ne lennének találhatók; s mint egy philadelphiai újság nagyon szellemesen mondta a minap, nem tudnak gazdasági gyilkosságot elkövetni úgy, hogy azzal gazdasági öngyilkosságot is ne kövessenek el. Azt hiszitek tehát, hogy az Egyesült Államok népességének fele szét akarja rombolni gazdasági életünk alapjait azzal, hogy túlbuzgóságában egyszerűen nekiront a tarifa tételeinek? Némelyik pontja oly szívós, hogy ha nekimennének, akkor sem sebesülne meg. De nem ez a program s aki azt állítja, hogy igen, egyáltalában nem érti a helyzetet. Mindaz, amit a tarifa-reformátorok kívannak, a következő: hogy a részességnek nagyobbnak kell lenni, mint amilyen ma, többnek kell kedvezményt élveznie. Éppen azért, mert annyian vannak, tudják, hogy mennyien vannak még kívül. S hadd közöljem veletek, hogy épp annyi republikánus van kívül. Egyetlen kifogásom protekcionista honfitársaim ellen az, hogy annyi éven át engedték rászedni magukat. Gondoljatok arra a kijelentésre, hogy a „védelmi” tarifa a munkás javára szolgál, mindazon tényekkel szemben, melyeket most tártak fel Lawrenceben (Massachusetts), ahol mind közt a legrosszabb cikkely — a K-cikkely — okozza azt, hogy embereket oly béren tartsanak, amelyből nem tudnak megélni. Nos, az igények merészsége, orcátlansága az, ami megragadja az embert; s azzal a ténnyel szemben, hogy ennek az országnak munkásai, akik védtelen iparágakban dolgoznak, jobban vannak fizetve, mint azok, akik a „védett” s mindenesetre kimagasló iparágakban találhatók. Az acélról szóló cikkely, azt hiszem, inkább azok részére kielégítő, akik acélt gyártanak, de kielégítő-e azoknak is, akik acélt saját fáradt kezükkel készítenek? Nem tudjátok, hogy

vannak malmok, melyekben az embereket a hétnek hét napján dolgoztatják, tizenkét órát egy napon s az évnek háromszázhatvanöt fáradtságos napján nem dolgozhatnak eleget ahhoz, hogy számláikat kifizethessék? S ez ipari óriásaink azon vállalkozásaink egyikénél történt, melyek gigantikus méreteket értek el épp e rendszer révén.

Ó, a családok egész tömege szűnik meg s az emberek kezdik észrevenni az előtűnő kis csoportokat, amelyek az uralkodó pártot ellenőrzik s az uralkodó párt által a kormányt is, saját érdekükben s nem az Egyesült Államok népének érdekében!

Hadd ismétljem: Nem lehet szabad kereskedelem az Egyesült Államokban, amíg a szövetségi kormány fennálló vámpolitikája megmarad. A szövetségi kormány az összes nemzedékeken keresztül, melyek megelőzték, előnybe részesítette, hogy magát főleg közvetlen s nem közvetett adók által tartsa fenn. Azt hiszem, nem érünk meg oly kort, mely ezt a politikát bármilyen lényeges módon megváltoztathatná; s még nem találkoztam olyan mély gondolkodású demokratával, aki szabad kereskedelmi programot tervezne.

De amit mi szándékszunk tenni, amit a képviselőház megkísérelt és újra meg fog kísérni és pedig sikerrel, az, hogy kiirtsa a gyomot a kertből, melyet mi műveltünk meg. Mert, ha ipari vállalkozásaink gyökerénél termékenyítettünk ily védelemmel, ha ezzel a politikával buzdítottuk, azt találtuk, hogy az ösztönzés nem volt egyenlő a kert minden gyümölcse tekintetében és hogy vannak növények, melyeket minden ember szabad szemmel fel tud ismerni, melyek annyira felülmúlták a többit, melyek a többire oly megsemmisítő árnyékot borítottak, hogy lehetetlen az Egyesült Államok iparai mint egészek számára, hogy sorvasztó

árnyékukban virágozhassanak. Más szavakkal, megállapítottuk, hogy az állítólagos védelmi folyamat kedvezményezés folyamatává lett s hogy ennek a politikának kegyeltjei virágoztak a többi rovására. S most megyünk ebbe a kertbe s kigyomláljuk. Belépünk ebbe a kertbe s a kis növényeknek levegőt és fényt adunk, amelyben fejlődhetnek. Készülünk kiirtani minden gyökeret, mely annyira szétágazott, hogy a talajból elvonta a táplálékot inas gyökerektől. Készülünk bemenni ott arra akarunk törekedni, hogy az értelem, lelemény s kezdeményezés termékenyítése legyen még egyszer alkalmazható egy csomó iparágban, melyek stagnálással fenyegetnek, mert azzal fenyegetnek, hogy nagyon is összpontosítva lesznek. Az a politika, mely az országot meg akarja szabadítani a megszorító tarifától, annyira tarkítani és sokszorosítani fogja a vállalkozásokat az országban, hogy nagyobb piac és kiterjedtebb versengés nyílik majd meg a munka számára. Újból megengedi majd, hogy a nap átragyogjon a felhőkön úgy, mint egykor ragyogott egy nagy nép szabad, független, védők nélküli értelmére és energiájára.

Az úgynevezett „védelmi” vámtarifa elleni vádnak egyik pontja az, hogy megfosztotta az amerikaiakat a függetlenségüktől, leleményességüktől és önbizalmuktól. A mi iparunk gerinctelen, gyáva és kormánytámogatástól függővé vált. Amikor a legkimagaslóbb üzletemberek közt néhánynak az érvelését hallom ebben az országban, hogy, ha elvinnék a tarifa „védelmét”, legyőznék őket a világ versengése, azt kérdelem tőlük, hol és mikor történt az, hogy Amerika magasztalt szelleme megijedt volna attól, hogy kimenjen a szabadba és a világgal felvegye a versenyt? Gyermekek vagyunk-e, kiskorúak-e, oly csecsemők-e, hogy üvegből kell minket táplálni? Nem igaz-e. hogy mi tudjuk annak a tit-

kát, miképpen csináljunk Amerikában acélt, jobban, mint bárki más a világon? S mégis azt mondják: „Az Istenért, ne tegyetek ki minket annak a csüggedésnek, melyet a világ minden részében hirdetett árák hallatán fog el”. Mi versenyezhetünk azokkal az árakkal. Az acélt eladják külföldön, az amerikai acélt külföldön sok formájában sokkal olcsóbban adják el, mint Amerikában. Oly nehéz ezt az emberekkel megértetni.

New-Yorkban gyermekkertet nyitottunk meg. A borzalmak kamrájának neveztük. Kiállítottunk ott sok tárgyat, melyet az Egyesült Államokban készítettek oly árban, aminőben az Egyesült Államokban adták el őket s az árák, melyeken az Egyesült Államokon kívül adták el, jelezve voltak rajtuk. Ha egy nőnek az! meséled, hogy Mexikóban tizenyolc dollárért, vehet varrógépet, amelyért az Egyesült Államokban harminc dollárt kell fizetnie, nem fog ügyelni rá, vagy elfelejti, hacsak nem fogod meg és meg nem mutatod neki a gépet a rajta jelzett árral együtt. Az én kiváló barátom, Gore of Oklahoma szenátor, a következő érdekes indítványt tette: hozzunk törvényt arra, hogy minden árúcikken, amelyet az Egyesült Államokban eladnak, legyen egy cédula, azzal az árral, melyen árusítják tarifával, s azzal az árral, melyen árusítanak, ha nem lenne tarifa. A szenátor utal azután arra, milyen könnyen oldhatjuk meg a tarifakérdést. Ő nem kívánja polgártársaink nagy tömegét, akiknek megvan a „védelemben” vetett lelkiismereti meggyőződésük, arra kötelezni, hogy forduljanak el tőle s áldozzák fel. Azt indítványozza, hogy mindenki, aki hisz a „védelmi” tarifában, fizesse meg s közülünk a többi ne fizesse; ha kívannak hozzájárulni, nyitva van előttük az útja annak, hogy hozzájáruljanak.

Ami a többit illeti közülünk, közeledik az idő, ami-

kor nem kell ezt a járulékot lerónunk. Ennek az országnak népe elhatározta, hogy minden előjogot s pártfogást kiirt pénzügyi törvényhozásunkból, különösen abból a részből, mely a vámtarifát érinti. Eljutottunk odáig, hogy a vámtarifában, úgy amint az ma van megszerkesztve, nem védelmi rendszert, hanem a kedvezményezés rendszerét ismerjük meg, a kiváltságokét, amelyeket nagyon is gyakran titkon és ürügyekkel adtak meg, ahelyett hogy törvényesen és őszintén intézték volna. Elhatároztuk, hogy az egész rossz üzletnek végét vessük, nem elhamarkodott és drasztikus változásokkal, hanem egy teljesen új elv kisajátításával, — az ilyfajta törvényalkotás egész céljának reformálásával. Azt tartjuk, hogy a tarifai törvényhozásunknak ezentúl célja ne a magánosok haszna, hanem az általános közjava és fejlesztése legyen. Megalkotjuk adótörvényeinket, nem mint olyanok, akik kegyeket osztogatnak, hanem mint azok, akik egy nemzet szolgálatában állnak. Azokkal a külön Lételekkel akarjuk kezdeni, amelyek külön előjogokat bástyáznak körül. Mi tudjuk, mik azok a tételek; ezek az urak voltak oly szívesek, hogy önmaguk jelöljék ki őket. Amiben elsősorban érdekelve vagyunk a tarifára vonatkozólag, az, hogy a külön érdekek fojtogató szorítását eltávolítsuk a kongresszus torkáról. Mi nem szándékozunk megtérni, hogy a külön érdekek továbbra is a ház módokat és eszközöket vizsgáló bizottságának és a szenátus bizottságának szobáiban táborozzanak. Azt tartjuk, hogy azok oly helyek legyenek, ahová az Egyesült Államok népének kell jönnie és ott képviselve lennie, azért, hogy minden a közérdek szempontjából történhessék s nem egyes csoportok külön érdekeiért, melyek már hatalmukban tartják ez ország iparát és ipari fejlődését. Mert bármilyen bölcsek legyenek is ez urak, bármily

hazafoasak bármily ritka módon legyenek megáldva azzal az erővel, hogy eltalálják a kereskedelem helyes útjait, — még sincsen sem az Egyesült Államokban, sem más országban semmiféle embercsoport, mely elég bölcs lenne ahhoz, hogy egy nagy nép sorsát kezébe kapja, mint meghatalmazott. Azt tartjuk, hogy a kereskedelemnek ebben az országban fel kell szabadulnia.

NYOLCADIK FEJEZET. Monopólium vagy alkalmoszerűség?

Sokan azt mondják, hosszú ideig azt mondták s ezért feltételezem, hogy hisznek benne, hogy a trustök elkerülhetetlenek. Nem azt mondják, hogy a nagykereskedelem okvetlenül szükséges. Nem csupán azt mondják, hogy a kereskedelemnek kifejlesztése nagy összeműködésen alapuló arányokban jellemző a mi korunkra és hogy a modern civilizáció természetes működése hozta létre. Ezt szívesen elismernők. De azt mondják, hogy az egyesüléseknek az a sajátos faja, mely ma gazdasági fejlődésünkön uralkodik, természetesen kelt életre és elkerülhetetlen volt; s hogy ezért el kell fogadnunk őket, mint elkerülhetetleneket és fejlődésünket általuk kellett intéznünk. A vasutak analógiáját hozzák fel. A vasutak tisztára nélkülözhetetlenek, ha van szállításunk, de a vasutak, miután megépítették őket, lefektetve megmaradnak ott, ahol építették. Nem helyezhetünk át tetszés szerint egy vasutat: nem zárhatjuk el az egyik részét, hogy a másikon dolgozhassunk. A természetben van annak, amit a közgazdászok, azok az alkalmatlankodó személyek, természetes monopóliumoknak neveznek; egyszerűen azért, mert használatuk összes körülményei oly merevek, hogy nem változtathatjuk meg őket. Ilyen analógiákat vá-

lasztanak ezek az urak, amikor megvitatják a modern trustöket.

Elismerem annak az elméletnek népszerűségét, mely szerint a trustök az Egyesült Államok üzleti viszonyainak természetes fejlődése révén keletkeztek; s tévedés megkísérelni a szembeszállást azokkal a folyamatokkal, melyek által kialakultak, mert azok a folyamatok korunk kereskedelmének igazi természetéhez tartoznak; s ezért az egyetlen amit tehetünk s az egyetlen amit meg kellene kísérelnünk az, hogy elkerülhetetlen intézmények gyanánt fogadjuk el s beletörődünk létezésükbe, azzal, hogy szabályozzuk őket.

Mindazonáltal azt felelem, hogy ez az állásfoglalás zavaros gondolkodáson nyugszik. A nagykereskedelem kétségkívül nagy mértékben szükséges és természetes. A nagybani üzlet, az oly kereskedelem, mely széleskörű együttműködésen épül fel, elkerülhetetlen s hadd tegyem hozzá, valószínűleg kívánatos is. De ez nagyon különböző a trustök fejlődésétől, mert a trustök fejlődésnek köszönik létüket. Mesterségesen teremtették meg, együvé helyezték, nem természetes folyamatok, hanem oly emberek akarata, megfontoltan tervező akarata által, akik hatalmasabbak voltak, mint szomszédaik a kereskedelmi világban s akik hatalmukat biztosítani óhajtották a versengések ellen.

A trustök nem a kezdő iparágak korszakában keletkeztek. Nem annak a kornak, annak a régi vesződő kornak termékei voltak, amikor ez a nagy világrész, amelyen élünk, még nem volt kifejlődve s az ifjú nemzedék küzdött, hogy megtalálja önmagát s lábra állhasson régebbi és tapasztaltabb versenytársak közepette. A trustök még nagyon is új és nagyon is álokoskodásokba szokott korhoz tartoznak, amikor az embe-

rek tudták, mit kívánnak s tudták hogyan érhetik el a kormány kegye által.

Volt-e már betekintésiek abba, miképen alakítanak meg egy trustöt? Nagyon természetes, egy értelemben, ugyanabban az értelemben, melyben az emberi kapzsiság természetes. Ha nem tudunk eléggé hatékonyan dolgozni, hogy versenytársainkat leverjük, akkor az, amire hajlandó vagj^ok, nem egyéb, mint egyesülni versenytársaimmal s azt mondanám nekik: „Ne vágjuk el egymás nyakát; hadd egyesüljünk s szabjuk meg önmagunk az árakat; határozzuk meg a hozadékot s ezáltal határozzuk meg az árakat; s uraljuk és ellenőrizzük a piacot.” Ez nagyon természetes. Ezt csinálták amióta csak rablás létezik. Ezt csinálták, amióta a hatalom szokott ellenőrzést gyakorolni. Annak az oka, hogy az egyesülések urai miért akarták kizárni a versenyt, az, hogy a hatalom az előny alapja minden versenynél az értelem és hatékonyság. Megengedem, hogy minden nagy szervezet, melyet a kereskedelem törvényes folyamatai a gazdaságosság és hatékonyság hoznak létre, természetes; s nem félek tőle, bármily óriásivá fejlődjék is. Csak akkor maradhat meg óriásinak, ha munkáját alaposabban végzi, mint bárki más. És van a nagyságnak egy pontja, — s ezt minden üzletember tudja ebben az országban, bár némelyek nem akarják elismerni, — ahol túlhaladunk a hatékonyság határán s az esetlenség és ügyetlenség régiójába tévedünk. Annyira kiterjeszthetjük szövetkezősünköt, hogy nem tudjuk egyetlen rendszerbe beleilleszteni; annyi részt kaphatunk együvé, hogy nem tudjuk összegyűjteni őket, amint egy működő gépezettel tennők. A hatékonyság pontját túlhaladjuk gyakran a fejlődés természetes folyamatában s túlhaladta sokszor a trustök mesterséges és kiszámított alakulata.

A trustöt a következőképen alakítják: néhány ember „megalapítja”, vagyis létrehozza, miután rengeteg szívességükért rengeteg jutalomban részesülnek, amely jutalmakat a vállalkozásra rakják egy vagy más fajta biztosíték formájában. Az előmozdítók érvelése nem az, hogy mindenki, aki kombinációba kerül hatásosabban folytathatja üzletét, mint eddig; az érvelés ez: megállapítunk neked a befektetésben elhelyezett részedért kétszer, háromszor, négyszer, ötször annyit amennyiért üzletedet eladhattad volna egy egyéni versenytársnak, akinek azt gazdaságos és versenyképes épülő alapokon kellene azt tovább vezetnie. Nekünk azért lehetséges azt ily áron megvenni, mert mi kizárjuk a versenyt. Nekünk lehetséges szervezetünk tőkéjét hatszorosára emelni annak, aminek lennie kellene s osztalékot fizetni rá, mert nem lesz senki, aki vitássá tehetné árainkat, melyeket meg fogunk állapítani.

Lehet-e erről, mint becsületes egészséges üzletről beszélni? Lehet-e erről, mint elkerülhetetlenről beszélni? Nem alapul semmi más, mint hatalmon. Nem a hatásosságon épül. Nem csoda, hogy a nagy trustök nem virágoznak oly arányban, mint csekély számú versenytársak üzletkörük ama részeiben, melyekhez versenytársak útja még nincsen elzárva; szabadon csak azokon a területeken virágozhatnak, amelyekben a verseny ki van zárva. Olvassátok csak el az acéltrust statisztikáját, ha nem hiszitek. Olvassátok el akármelyik trust statisztikáját. Állandóan félnek a versenytől s állandóan vásárolnak új versenytársakat, hogy szűkítsék a verseny terét. Az Egyesült Államok acéltrustje az amerikai piacon csak a vas és acél nyersebb gyártmányai tekintetében nyer egyeduralmat. Minden oly téren, ahol jelentős versenytársai vannak, mint például a vas és acél fejlettebb

gyártási területein, termelése nem növekszik, hanem csökken és versenytársai, ahol szilárd talajon állhatnak, gyakran nagyobb sikerrel működnek.

Miért van ez? Nos, korlátlan tőkével és megszámlálhatatlan bányával és üzemmel az Egyesült Államokban mindenütt, nem gyűrhetik le a piac többi alakjait? Részben azért, mert túl sok ballasztot hordanak. Részben mert esetlenek. Szervezetük tökéletlen, összevásároltak jó üzemetek, rossz üzemetek egyaránt s tovább kell vezetniök, amiért fizettek, még akkor is, ha némelyik üzemet be kellene szüntetni, hogy valami kamatot hozzanak ki beruházásaikra; vagy inkább, nem kamatot beruházásaikra, ez nem helyes szó, — hanem állítólagos tőkebefektetésre. Egy csomó óriást látunk, tántorogva a mesterséges terhek majdnem elviselhetetlen súlya alatt, melyet önmaguk raktak vállaikra s állandóan körültekintve, attól való félelemben, hogy felbukkan valami törpe parittyával és kerek kővel s megöli őket.

Részemről, azt szeretném, ha meglenne az esélye annak, hogy ez a törpe előjöhessen. S én előrelátok egy időt, melyben a törpék annyival izmosabbak, annyival ügyesebbek, annyival életrevalóbbak lesznek az óriásoknál, hogy Jacknak az óriásölőnek esete fog megisméltődni. Csak legyen esélye és lehetősége azoknak az ifjaknak, akiket ismerek, ők majd alkalmat nyújtanak ezeknek az uraknak a fejtöresre. Kölcsönözzetek nekik egy kevés pénzt! Most nem tudnak sehonnan sem kapni. Lássatok utána, hogy ha egy helyi piacra szeritettek, ne legyenek onnan kiszoríthatók. Adjátok nekik alkalmat arra, hogy megszerezhessék a piacot, gondoskodjatok arról, hogy megkaphassanak még egyet, újra egyet, addig, amíg ezek az emberek, akik mesterséges biztosítékok elviselhetetlen terhét hordják, azt talál-

ják, hogy a talaja alatt szilárdabb réteget kell keresniök, hogy egyáltalában megvethessék a lábukat s ne joppanjanak össze. Készséggel engedem be Jacket és az óriást a térre s ha Jacknek van annyi esze, mint néhány Jacknek, akiket Amerikában ismerek, akkor szeretném látni azt az óriást, aki leteperné, azzal a teherrel, melyet neki, az óriásnak viselni kell, — a víz terhét. Mert magamra vállalom, hogy bármikor munkaképtelenné teszek egy vízkóros óriást, ha megfelelő teret adtok hozzá s annyi hitelt, amennyire jogom van s ha engeditek, hogy a törvény, mikor becsületes versenynek helyét kijelöli, az igazság útján járjon, amit a törvénytől emberemlékezet óta elvártak.

Ismerem az összes álérveket, számos ilyen van, melyek a kereső-képesség tőkésítését védik. Nagyon vonzó és érdekes érv és bizonyos tekintetben jogosan alkalmazták is. De van egy határ, melyen túl nem tőkésítjük kereső képességünket, de tőkésítjük a piac fölötti uralmunkat s tőkésítjük a hasznot, melyet a piac fölötti uralmunk révén nyertünk és nem hatásos munka, teljesítőképeség és takarékoság által. Ezek a dolgok világosan állnak a laikus előtt is. Nem állnak félig világosan a tanult emberek előtt. A tanult emberek ártatlansági ideje elmúlt már s eljött az álokoskodások ideje. Tudják, mi történik, mert fecsegő világban élünk, telve statisztikával, telve kongresszusi kérdőkördésekkel, telve oly emberek kísérleteivel, akik megpróbálták, hogy az Egyesült Államok törvényeitől függetlenül éljenek; s így sok dolog jutott napvilágra eskü alatt, amiben hinnünk kell a tanúbizonyosság alapján, melyet, valóban sok esetben nagyon kiváló s tiszteletreméltó tanuk szolgáltatnak.

Állásfoglalásomat teljesen onnan veszem, ahonnan minden progresszív embernek álláspontját merítenie

kell, abból a tételből, hogy a magánmonopólium védhetetlen és tűrhetetlen. S itt akarom csatámat megvívni. S tudom, hogyan kell megvívnom. Mindenki, aki csak újságot olvasott, tudja milyen eszközökkel építették fel halalmukat és teremtették meg ezeket a monopóliumokat. Minden becsületesen felszerelt jogász megismertethet minket azokkal a jogszabályokkal, melyekkel az egész folyamatot megakaszthatjuk. Amit ezek az urak nem kívannak, a következő: nem akarnak kényszerülve lenni arra, hogy a kezdőkkel azonos viszonyok között találkozzanak. Teljesen osztom azt a törekvést és kívánom, hogy bármily versenytársat jogos eszközökkel legyőzzenek; de én ismerem az általuk alkalmazott tisztátlan eszközöket s tudom, hogy megakaszthatok a törvény által. Ha azt hiszik, hogy azzal, ha pusztán a hatékonyság alapján mennek a piacra, csak annak alapján, hogy tudják, miképpen gyártanak árúkat jobban, mint bárki más s olcsóbban adhasanak el, mint bárki más, hogy mindez elég ahhoz, hogy elbírájék azt a rengeteg mennyiségű ballasztot, melyet vállalatukba helyeztek azért, hogy összevásároljanak versenytársakat, akkor egészen szívesen látom őket, hogy megkíséreljék szerencsájüket. De nem szabad a kezdőt kiszorítani, sem hitelét megbénítani. Nem szabad megkülönböztetést alkalmazni oly kiskereskedő ellen, aki versenytárstól vásárol; sem fenyegetést oly üzlet ellen, mely versenytársnak elad készleteket; nem szabad visszatartani tőle nyersanyagot s nem szabad titkos megállapodásokat kötni a kisebb verseny ellen, A tisztességes versenyt válasszátok, de semmilyen tisztességtelen versenyt. S akkor, ha a tisztességtelen verseny kikapcsolódik, lássuk ezeket az urakat, hogyan görnyednek hátukon nagy terhük alatt. Csak azt az egyet kérem tőlük és azért az egyért küzdök, hogy áll-

janak ki a küzdőterre mindenütt az érdem és az értelem ellen. Ha le tudják győzni más amerikaiak értelmét s teljesítőképességét, nekik van a legkiválóbb értelmiségük s teljesítőképességük.

De ha azt kívánjátok tudni, mennyire terjedhet az értelem teljesítő képessége, kíséreljétek meg, hogy a piacra jobb és olcsóbb árúitokat hozzátok ez urakkal szemben és látjátok, hogy ők, mielőtt piacotok nagyobb, mint a helyiségtek, olcsóbban fognak eladni s teljesen lehetetlenné teszik számotokra, hogy szilárddá váljék a talaj alattatok. Ha tudni kívánjátok, mennyit számít az értelein, találjátok ki valamilyen találmányt, amely javít azon a gépezeten, amelyet használnak s azután lássátok utána, elég pénzt tudtok-e kapni a gyártására. A testület felajánlhat valamit szabadalmatokért, hogy azután safeben légmentesen elzárhassa s továbbra is a régi gépezetet használja; de neked nem lesz megengedve a gyártás. Ismerek embereket, akik megkísérelték s nem tudtak pénzt szerezni, mert ennek az országnak nagy pénzkölcsönzőit megállapodások kötik ez ország nagy gyárosaihoz s nem szándékoznak a piac fölötti uralmukat kívülállóktól befolyásoltatni. És kik a kívülállók? Nos, az Egyesült Államok többi része mind kívülálló.

Nagyon gyorsan csinálnak belőlünk kívülállókat, még azokra a dolgokra vonatkozólag is, melyek a föld öléből kerülnek elő s amelyek különösképen hozzánk tartoznak. Ebben az országban bizonyos monopóliumok majdnem teljesen hatalmukba kerítették a nyersanyagot, főleg a bányákban, amelyektől a gyárak nagy tömegének üzlete függ s most ha akarják, különbséget tehetnek a nyersanyag eladásánál a monopólium vetélytársai és azok között,- akik alávetik magukat a monopóliumnak. Nemsokára el kell jutnunk arra a pontra, amikor megmondhatjuk azoknak az embereknek, akik-

nek tulajdonai képezik az iparnak ezen főjárulécai és anyaga, hogy elérkezett annak az ideje, amikor el kell valniok ezektől a lényeges kellékektől, eladás által az Egyesült Államok összes polgárainak egyformán, ugyanazzal a készséggel egyazon feltételek mellett. Mert különben magánhatalom kezébe kötjük le ez ország erőforrásait oly módon, amely független fejlődésünket teljesen lehetetlenné teszi.

Van még egy igazságtalanság, amelyet a monopólium okoz. A trust a nyersebb termékekkel kereskedik, amelyeket át kell formálni a kidolgozottabb gyári készítményekké s gyakran nem fogja ezeket a nyersebb termékeket eladni, hacsak nem a monopólium feltételeivel, vagyis azoknak, akik e termékekkel kereskednek, kizárólag tőlük kell vásárolniok. S így újra le vannak kötve a fejlődés irányai s a fejlődés kapcsolatai annyira össze vannak bogozva s egymáshoz erősítve, hogy nem lehet őket szétépni.

Sőt, a gyári monopóliumok annyira egymásba fonódnak személyes kapcsolataikban az ország nagy hajózási érdekeivel vagy a nagy vasutakkal, hogy gyakran részleteiben is meghatározhatják a hajózási tételeket.

Az ország népével jelenleg nagyon ügyesen, ravaszul bántak. Bizonyára tudjátok, hogy hacsak kereskedelmi bizottságaink nem virrasztanak állandóan, kaphattok fuvardíj-kedvezményeket anélkül, hogy egyáltalában így neveznék őket. A legbonyolultabb tanulmány, amit ismerek, a vasúti társaság fuvardíjainak osztályozása. Ha külön számítást óhajtának megejteni egy külön dologra, amit tennem kellene, nem lenne egyéb, mint beletenni azt a fuvardíjosztályozások egy külön osztályába s a fogás sikerült. S ha meggondoljátok, hogy például az a huszonnégy ember, akinek kezében van az

Egyesük Államok acéltrustja, 55%-ban vagy elnöke, vagy alelnöke vagy igazgatója az Egyesült Államok vasúti társaságainak s e vasutak becslése s azok részvényeinek összege szerint számolnak, megtudjátok, mennyire összefonódik az egész ipari rendszerünkben. s mily nagy a kísértés. Ez a huszonnégy férfi igazgatja a testületet, mintha az övék lenne. A csodálatos előttem az, hogy az Egyesült Államok népe nem látta meg, hogy ehhez hasonló nagy vállalkozás igazgatása nem magánügy, hanem közügy.

Sokan azt mondták nekem, hogy az az eszmém, hogy visszaállítva a versenyt, visszaállítjuk az egyéni szabadságot, az országban az utolsó évtizedek alatt történt aktuális események hibás és hiányos megfigyeléséből magyarázható. Mert, ezt mondják, épp a szabadverseny volt az, mely lehetővé tette a nagyok részére, hogy összezúzzál: a kicsinyt.

A válaszom az, hogy nem a szabad verseny tette ezt, hanem a törvénytelen verseny. Oly fajta verseny, melyet a törvénynek kellene megakasztania s me\$ is tudja» akadályozni, a kis embereknek ezt a tönkre - tételét.

Jól ismeretes, hogyan teszik tönkre a trösztök a kis embert. A kis ember szert tesz helyi piacra. A nagy érdekeltségek bevonulnak s leszorítják árait a helyi piacon s ez az egyetlen piac, amely az övé; ha ott nem tud haszonra szert lenni, meg van ölve. Ők dús jövedelemre tudnak szert tenni az Unió összes többi részében, miközben az ő piacán olcsóbban adnak el, mint ő s kártalanítják önmagukat azzal, amit máshol kereshetnek, így ki lehet ütni a versenytársakat az üzletből, egyenként, bárhol mernék is felülni a fejüket. Amennyiben csak egyenként bukkannak elő, ezek a nagy érdekeltségek gondoskodhatnak arról, hogy új versenytársak

sohase kerüljenek a nagyobb versenyterre. Valahol el kell kezdenetek. Nem kezdhettek a világűrben. Nem kezdhettek gőzhajón. Valamelyik közösségben kell kezdenetek. A piacotoknak először szomszédaitokat s azokat kell megválasztanotok, akik ott ismernek. De ha csak nincs korlátlan tőkéték vagy korlátlan hiteletek, megölhetnek titeket, bármikor kísérlik is meg, épp ugyanazon az alapon, melyen, leverik a szervezett munkál. S korlátlan tőkéték nincs, mert természetesen nem lehet, amikor kezdők vagytok, korlátlan hitel sem áll rendelkezétekre, mert ezek az emberek megcsinálhatják, hogy ne kapjátok. Tönkre tehetnek, mert veszteséggel adhatnak el a ti piacotokon, hiszen haszonnal adnak el máshol mindenütt s így behozhatják a veszteségeket, melyek révén levernek, a haszon segítségével, melyeket azokon a tereken érlek el, ahol más társakat Levertek és kitettek. Bármikor volt egy szerencsés versenytársnak elég pénze, hogy a nagyobb piacra vethette magát, akkor a trust megvásárolta az egész üzletet, háromszor vagy négyszer annyit fizetve, mint amennyit az üzlet ért. Ily vásárlást követően, meg kellett fizetnie a kamatot az ár után, amelyet az üzletért fizetett s meg kellett adóztatnia az Egyesült Államok egész népét, hogy megfizethesse a kamatot azután, amit kölcsönkért, hogy ezt megtehesse, vagy a részvények és kötvények után, melyeket kibocsátott, hogy velők ezt keresztülvihesse. Ezért a nagy trösztök, a nagy egyesülések a legkönnyelműbb, a legkevésbé gazdaságos és miután egy bizonyos méretet túlhaladt, a leghatástalanabb módja az ipar irányításának ebben az országban.

Figyelemreméltó példája ennek az a mód, amelyen Carnegietől egész acélüzemét megvásárolták. Carnegie jobb gyárat tudott építeni s jobb acélsíneket gyártani és olcsóbban elkészíteni, mint bárki azok közül,

akiknek kapcsolatuk volt azzal, ami később az Egyesült Államok acéltrustje lett. Nem merték őt kívül hagyni. Annyival kiválóbb értelme volt-a legjobb processzusok felfedezésében, annyival nagyobb éleslátása és tapasztalata volt abban, hogy magát a legnagyobb sikerű segítőtársakkal vette körül, oly jól meglátta, ha egy ifjú ember jött szolgálatába, vajjon alkalmas-e az előléptetésre és érett-e arra, hogy üzemének valamely ágába mint vezető kerüljön, s biztosan tudta, hogy jól cselekszik. Nem volt az az emberfia, akinél olcsóbban ne tudott volna szállítani az acélsínek piacán. S ők megvásárolták mindenét oly áron, mely háromszor vagy négyszer — jelenleg, azt hiszem ötször — haladta meg vagyonának és üzemének becsértékét, mert nem tudták versenyben levetni. S abban amil azután a gyártmányra róttak — beleértve az ő gyárának termékeit is, — megfizették velünk a négyszeres vagy ötszörös különbözet utáni kamatot.

Ez a különbség egy nagy üzem és a trust között. A trust oly megegyezés, mely azért jött létre, hogy a versenytől megszabaduljon s a nagykereskedelem oly üzlet, mely túlélte a versenyt azzal, hogy hódításait a/, érlelem és gazdaságosság területére terjesztette ki. A trust nem hoz határozott teljesítőképességet az üzlet segítségére; hatásosságot magából az üzletből merít. I:n a nagykereskedelem híve vagyok, de ellenzem a trustöket. Bárki előtt, aki értelme révén fennmarad, bárki előtt, aki a többit kiszorítja a kereskedelemben azzal, hogy a cikket a fogyasztó számára olcsóbbá teszi s egyidőben növeli benső értékét és minőségét, — kalapot emelek s azt mondom: „ön az a férfi, aki az Egyesült Államokat felépítheti, kívánom, bár lennének Önhöz hasonlók”.

Nem lesznek többen, hacsak nem találunk módot

orra, hogy a monopóliumot megakadályozzuk. Nagyon jól tudjátok, hogy a trust-üzlet, amely sokszor egy nagyon is súlyos tőkésítés alatt roskadozik, nem oly üzlet, mely versenytársakat a működési területre beengedne. Mert abban a percben menthetetlenül leveri és olcsóbban ad el, mihelyt egy gazdaságos üzlet lép be a területre egy ily túlterhelt szervezet ellen, oly üzlet, melynek tőkéje a kemény rövig nyúlik le, mely tőkéjének minden apró részére dolgozik. Ezért van ezeknek az embereknek érdekében, hogy a monopóliumot fönntartsák, ők nem tudnak a világ piacain semmi egyéb ulon uralkodni, mint monopólium útján. Nem lep meg, ha látjuk őket, amint segítenek új pártot alapítani, a jóakarát szép programjával, de a monopólium megtűrésével.

Még egy ügy van, amelyre akár tetszik, akár nem, figyelmünket rá kell irányítani. Nem azért veszem ajkamra ezeket a dolgokat, mert Ínyemre vannak; nem azért beszélek róluk, mert valakit megtámadni, vagy valamit [eldönteni] akarok. Csak azért beszélek róluk, mert csak őszinte szóval tudhatjuk meg, mik a tények.

Az utolsó időben történt, amint egyik vizsgálódásból kitűnik, hogy a következőhöz hasonló dolgok fordultak elő: Egy bank tőkét fektet be bizonyos részvényekbe. Szemmellátható volt, hogy ezeknek a részvényeknek átvétele bizonyos árucikk árának fenntartásával nagyon szoros kapcsolatban áll. Senki sem gondolhatott s rendes viszonyok között nem is gondolna egy percig is arra, hogy egy nagy bank vezetőit megg\^anusítsa. A gyanú arra irányul, hogy ilyen nagy beruházás célja azok segítése volna, — árucikkeik árának fenntartásával, akik egy meghatározott üzletágban dolgoznak az Egyesült Államokban. Rendes viszonyok között nem ébredt volna fel a gyanú; de a

viszonyok nem rendesek, kezdik hinni, hogy az ország nagykereskedelmében semmi sincs mástól függetlenül. Nem arra a külön esetre gondolok, amelyre utaltam s nem akarok semmi következtetést sem vonni, mert ez igazságtalanság lenne, de vegyük csak bármelyik ipari jellegű beruházást egy nagy bank részéről, ismeretes, hogy annak a banknak igazgatóságában szoros kapcsolatban egymással együtt vannak emberek, tíz, húsz, harminc, negyven, ötven, hatvan igazgatósági testületből, minden fajtából. Vasutakéból, melyek szállítják az árut, gyárosok nagy csoportjából, akik az árut gyártják s nagykereskedőkből, akik elosztják az árut. Az eredmény az, hogy minden nagy bankot meggyanúsítanak, ami beruházásainak indokát illeti. Legalább is lehetőnek tartják, hogy valakinek az érdekében működik, akinek a banküzlettel semmi dolga nincs, de. aki-vel néhány igazgatónak kapcsolata és érdekközössége van. A nyugtalanságnak oka a közönség részéről általában, röviden, az a mindinkább növekedő tudat, hogy sok nagy vállalkozás egymással össze van fűzve, személyzeteikben nem különböztethetők meg egymástól.

Ezért, amikor az emberek kis csoportja megkönyékezi a kongresszust azért, hogy rábírájék az érdekelt bizottságot hogy bizonyos törvényjavaslatokra befolyást gyakoroljon, senki sem ismeri az érdekek elágazását, amelyeket ezek az emberek képviselnek; nem nyilvánul meg a közvéleménynek őszinte és nyílt hatása a nyilvános tanácskozásokban, hanem minden embert azzal gyanúsítanak, hogy valaki mást képvisel s nem tudják, hogy kapcsolatai hol kezdődnek s hol végződnek.

Egyike vagyok azoknak, akik oly szerencsés körülmények között éltek, hogy alkalmuk volt tanulmányozni, miképpen keletkeznek ezek a dolgok, anélkül.

hogy barmi kapcsolatban lettem volna velük s nem gyanúsítok senkit, hogy megfontoltan, határozott céllal alkotta meg a rendszert. Nem vagyok oly tanulatlan és járatlan, hogy fel tételezzek valahol egy átgondolt s rosszakaratú egyesülést, mely az Egyesült Államok kormányát irányítja. Csupán azt mondom, hogy bizonyos, ma már jól ismert folyamatok útján, melyek magukban talán természetesek is, az ország kereskedelmének irányításában bizonyos rendkívüli s nagyon veszélyes koncentráció állt elő.

Bárhogyan keletkezett is, még fontosabb, hogy a hitelnyújtás ügyét is veszélyesen centralizálták. A tiszta igazság az, hogy az ország pénzügyi erőforrásai nem azok rendelkezésére állnak, akik nem vetik alá magukat annak a néhány kapitalista igazgatásának és uralmának, akik az ország gazdasági fejlődését szemük előtt és saját vezetésük alatt akarják tartani. Ez ország nagy monopóliuma a nagy hitelek monopóliuma. Amíg ez fennáll, fejlődésünk régi változatossága, szabadsága s egyéni energiája minden kétségen kívül áll. Egy nagy ipari nemzetet hitelrendszere irányít. A mi hitelrendszerünk *egyen* magánosok kezében összpontosul. Ezért a nemzet egész fejlődése s minden tevékenységünk néhány ember kezében van, akik még ha cselekvésük becsületes lenne is és a közérdeket szolgálná is, szükségképpen a nagy vállalkozásokra összpontosul, amelyekben saját pénzük is fekszik s akik, saját korlátozásaik miatt, megfojtják s tönkreteszik az őszinte gazdasági szabadságot. Ez a legnagyobb kérdés mind között s az államférfiaknak e kérdés felé kell fordulniok, azzal a komoly elhatározással, hogy az emberek távoli jövőjét és igazi szabadságát szolgálják.

Ez a pénz-trust, vagy ahogyan helyesebben nevezünk kellene, ez a hitel-trust, amelynek vizsgálatával

kezdődött a kongresszus, nein mese; nein képzeletbeli dolog. Nem rendes trust ez, mint más trust. Nem köt üzletet mindennap. Csak akkor köt üzletet, lia van alkalom üzletel kölni. Valami nagyot végezhetsz néha, amikor nincs résen, de ha éberem örködik, nem lehetsz tőle sokat. Láttam megfojtott embereket; láttam embereket, akiket, mint ők fejezték ki magukat, „kizárt a kereskedelemből a Wall Street”, mert a Wall Street alkalmatlanoknak találta őket s nem kívánta versengésüket.

Hadd ismétljem, hogy nem vonom kétségbe a Wall Street embereinek indító okait. Ők gondolhatják azt, hogy ez a legjobb módja annak, miképpen teremtsenek jólétet az országban. Ha egyszer a piac uralma kezeteiben van, arra kötelez-e a becsületesség, hogy kifordítsátok tenyereteket és kiürítsétek? Ha magatokhoz ragadjátok a piacot s azt hiszitek, hogy jobban értelek az ország érdekéhez, mint bárki más, hazafias dolog-e az, hogy a ti befolyástok nélkül engeditek a maga útján haladni? Elképzelem őket, amint így érvelnek magukban.

Az; uralkodó veszély ebben az országban nem a nagy egyéni egyesülések fennállása, — ez eléggé veszedelmes minden bizonnyal, — hanem az egyesülések egyesülése, a testületek testülete, — a vasútaké, a gyári vállalatoké, a nagy bányáké, a nagy vállalatoké, az ország természetes vízierőinek kifejlesztésére, összefonva egy sereg igazgatói testület személyzetében oly „érdekösségbe”, mely minden elképzelhető, nyíltan megjeleníteni merészülő egyesülésnél is borzasztóbb.

A kereskedelem szervezése sokkal inkább, sokkal kiterjedtebb mértékben vált központivá, mint maga az ország politikai szervezete. Testületek elérték azt, hogy nagyobb területet foglalnak el, mint államok, hogy törvények nagyobb változatosság alatt élnek, mint maga a polgár, felülmúlják az államokat költségvetésükben s

nagyobbá fejlődtek, mint egész köztársaságok, befolyásukban az emberek közösségeinek életére és vagyonára. A központosított kereskedelem a szervezésnek és felszerelésnek oly nagyarányú épületeit alkotta meg, amelyek túlnőnél; minden államon s amelyeknek úgy látszik, nincs más versenytársa, mint maga a szövetségi kormány.

Amit már most lennünk kell — s ez óriási feladat, amire nem vállalkozhatunk meggondolatlanul s ítélőképesség nélkül, — amit már most lennünk kell, az, hogy szétbontsuk ezt az óriási „érdekközösséget”. Nem számít, hogy miképpen szándékozunk egy egyetlen, a kereskedelem korlátozását célzó testülettel eljárni, meggyeztek velem abban, hogy semmiféle egyes, nyílt egyesülés nem elég nagy ahhoz, hogy az Egyesült Államoknak félni kellene tőlük. De ha az összes szervezetek egyesülnek és ezt a végső szövetkezést nem tárja s nem foghatja fel semmiféle testüiei vagy törvény, hanem az pusztán a személyek vagy érdekek azonossága, akkor fennáll valami, ami még a nemzet kormányába is félelmet olthat, valami, amit a törvénynek el kell tépni s óvatosan, de szilárdan s állhatatosan szétszedni.

Tudjuk', hogy a kémikus különbséget tesz a kémiai összetétel és keverék között. A kémiai összetétel valami olyan dolgot hozott létre, amit tudományosan nem tudok leírni, de molekulái benső viszonyba kerültek egymással s gyakorlatilag egyesültek, míg a keverék csak külső behatás által előidézett fizikai egyesülés; meg lehet szüntetni anélkül, hogy az egyes érdekeket megsértené. Nem mintha gyengéi! érzelmeivel táplálnék az egyesült érdekek valamelyike iránt, — nem vagyok kényszerülve arra, hogy túlzottan udvarias legyek irántuk, — hanem érdekel az ország kereskedelme s azt hiszem, hogy szeplőtlensége, megközelíthetlensége ettől a különvá-

lasztástól függ. Nem hiszem, hogy bármilyen csoport embernek lenne elég éleslátása vagy szelleme ahhoz, hogy meghatározhassa, milyen legyen ebben az országban az alkalom fejlesztése s a jövő teljesítmények tökéletesítése.

A helyzet tényei a következőben összegeződnek: hogy aránylag kis számú ember tartja hatalmában az ország nyersanyagát; hogy aránylag kis számú ember uralkodik a vízierőkön, melyeket a gépeink hajtására szükséges energiák előteremtésére használnak; hogy ugyanolyan számú ember ellenőrzi a vasutakat; hogy egymás között közreadott egyezményekkel megszabják az árakat s ugyanaz a csoport irányítja az ország hitelügyeit.

Amikor vállalkozunk arra a haditervre, amely szükségessé válik, hogy legyőzzük és megsemmisítsük a monopólium messzire ágazó rendszerét, megmentjük az ország kereskedelmét s nem ártunk neki. S amikor elválasztjuk egymástól az érdekeket s széttagoljuk a kapcsolatoknak ezeket a közösségeit, szemünk előtt nagyobb, kiterjedtebb érdekközösség, az az érdekközösség lebeg, mely összekapcsolja az összes emberek ereinyeit; az emberiségnek az a közössége, mely eléggé nagy és egyetemes ahhoz, hogy magába foglalhasson minden fajú és mindenféle körülmények között élő embereket; az a meglátás, mely látja, hogy egy társadalom sem újhodik meg a csúcstól s hogy minden társadalom letről újhodik meg. Szabjatok határt az alkalomnak, szorítsátok szőkébbre a kezdeményező tökéletesítés területét s akkor megöltétek és kiteptétek minden virágzás életerejét és gyökerét.

Az egyetlen mód, ami szabad országot teremthet, az, hogy minden kabát alatt szabad és reménykedő szív őriztessék meg. A becsületes amerikai ipar, ha egyálta-

lában virágzott, mindig a szabadság révén virágzott és sohasem a monopólium útján. Sokkal jobb önmagunkról gondoskodni, mint hogy nagy tőkék egyesülése gondoskodjék rólunk. Én, részemről nem kívánom, hogy rólam gondoskodjanak. Inkább éhen halok mint szabad ember, semhogy tápláltatva, azok szeszélyére legyek bízva, akik úgy szervezik az amerikai ipart, ahogy nekik tetszik. Tudom s minden ember tudja magában, hogy az egyetlen mód Amerika gazdagítására az, hogy mindenkinek, akinek megvan az értelme hozzá, lehetővé váljék előbbre jutni s közreműködni. Nem vagyok féltékeny egy üzlet terjedelmére sem, amely oly terjedelművé fejlődött. Nem vagyok féltékeny semmiféle vállalkozásra, amely oly óriásivá nőtt, bármennyire óriási legyen is az eredmény, feltéve, hogy az eredményhez tényleg az egészséges fejlődés folyamatai állal jutottak, amelyek pillérei a hatásosság, teljesítőképesség, takarékoság, intelligencia és invenció.

KILENCEDIK FEJEZET.

Jóakarát-e vagy igazság?

Az a tan, hogy a monopólium kikerülhetetlen s hogy az egyetlen lehetőség, mely az Egyesült Államok népének nyitva áll, hogy magát ennek alávesse és szabályozza, védőre talált az 1912-iki campagne alatt az új pártban vagy a köztársasági pártnak abban az árnyalatában, mely Roosevelttel vezetése alatt alakult meg. Kiváló segítő-társa volt — nem szatirikus célzattal említem meg, hanem csak azért, hogy pontosan állapítsam meg a tényeket — George W. Perkins, az acél-trust és az aratógép-trust szervezője. Támogatta még több mint három millió polgár, közöttük sokan, az ország leghazafiasabb, leglelkiismeretesebb s legkiválóbb férfiai és női közül. Szükséges, hogy elmélkedjünk erről, mert tény az, hogy a monopólium elfogadása az új párt programjának egy jellegzetes vonása volt, amelytől a kiválók és igazak figyelmét elvonta egy mindenki előtt nagy vonzóerejű szociális program, mely azok sorsának javítását célozta, akik jogtalanságot szenvedtek s kifosztottak. Szükséges elmélkedni az ország történetében fellépő bármilyen párt első ízben hangoztatott hitvallásának jelentőségéről ama további lény ellenére, hogy a programot a nemzet többsége elvetette. Hasznos lehet azért, hogy a lelkek nagy tömegét egy nem kis fontosságú tévedéstől megszabadítsa, hogy meg-

vizsgálhatjuk, ma, amikor az elnöki küzdelem heve már kialudt, pontosan mi volt az, amit Rooseveltt indítványozott.

Rooseveltt az ő programjához, néhány nagyon ragyogó eszmét adott, ami egyes nagyszerű vállalkozásokat illet, melyeket meg kellene indítanunk az emberi nem emelésére. De ha becsvágyó programokat hallok kifejteni, sokkal jobban érdekel azok dynamikája, mint retorikája. Nekem nagyon gyakorlatias lelkem van s szeretem tudni, kik akarják azokat a dolgokat megcsinálni s hogyan akarják megcsinálni. Ha olvasatok a trust alaptételét abban a programban, annyiszor, ahányszor én olvastam, nagyon hosszúnak, de nagyon türelmesnek találhattátok. Nem ítélte el sehol a monopóliumot, csak szavakban, lényeges értelme az volt, hogy a trustök rosszak voltak s hogy most meg kell javítani őket. Tudjátok, hogy Rooseveltt már régen úgy osztályozta számunkra a trustöket, mint jókat és rosszakat s azt mondta, hogy ő csak a rosszaktól fél. Most nem azt kívánja, hogy ne legyenek egyáltalában többé rosszak, hogy szüntessük meg őket, hanem azt ajánlja, hogy valamennyieket jókká kell átalakítani, szabályos fegyelemmel, melyet egy külön végrehajtóbizottság közvetlenül tartson fenn. Amiről kifejezetten panaszkodik, az a nyilvánosság hiánya és az őszinteség hiánya; nem a hatalom gyakorlása, mert az egész alaptételen végig a nagy testületek hatalmának elfogadását látjuk, mint az ipar modern szervezetének kikerülhetetlen következményét. Csak azt indítványozza, hogy ellenőrzés és szabályozás alá fogjuk. Minthogy a nemzeti adminisztráció tizenhat éven át tulajdonképpen a trösztök szabályozása alatt állt, lisztára családí úgy lenne, ha a szerepeket felcserélnék s a családí másik tagjának kellene az intézkedéseket foganatosí-

tania. S akkor trustök, melyek ilyen körülmények között látszólag kényelmesen folytathatják ügyeink intézését a szövetségi kormány enyhítő befolyása alatt, mintegy eszközök lehetnének, melyek által teljesíthető lenne annak az érdekes programnak többi humanisztikus, jótékony hatású pontja.

Újra meg újra elolvastam ezt az alaptételt, hogy helyesen értelmezzem. Egyetlen dolog hozható fel panaszképpen — s ez a panasz teljesen indokolt, — hogy ezek az emberek hatalmukat oly módon gyakorolják, hogy az titokban történik. Tehát, nyilvánosságra van szükségünk. Néha önkényesek; tehát szabályozásra van szükség. Néha nem a közösség érdekeit tartják szem előtt; ezért kell őket egy ipari bizottságnak azokra az általános érdekekre emlékeztetni. De minden alkalommal, minden ponton a trustök lesznek jót velünk s nem mi önmagunkkal.

De teljességgel tiltakozom az ellen, hogy gyámok kezébe tegyük sorsunkat. Roosevelt felfogása a kormányzástól Taft felfogása, nevezetesen az, hogy, az Egyesült Államok elnöksége egy igazgató-testület elnöksége. Készséggel megengedem, hogy ha az Egyesült Államok népe nem nyerhet igazságot önmaga számára, akkor itt a legfőbb ideje annak, hogy a harmadik párthoz csatlakozzanak s valaki mástól szerezzék meg. A tervezett igazság nagyon szép; nagyon vonzó; voltak tételek abban a programban, melyek a szív minden rokonszenvét felkeltették; oly dolgokat javasoltak, amelyeket mi mindnyájan meg szeretnénk tenni. De a kérdés csak az, ki fogja őket megtenni? Kinek közvetítésével, ki lesz az eszköz? Hajlandók-e az amerikaiak a trustöktől kérni, hogy adják nekünk kegyelemhői azt, amit joggal vehetünk magunk?

A harmadik párt azt mondja, hogy iparunk és

kereskedelmünk jelen rendszerének fenn kell maradnia. Azt állítja, hogy ezek a mesterséges viszonyok, melyek a piacon nem tarthatják fenn magukat monopólium nélkül, továbbra is fenntartandók s az egyetlen, amit a kormány tehet, amit a harmadik párt javasol, az, hogy állítsanak fel egy bizottságot, mely őket rendezze, szabályozza. Elfogadja őket. Azt mondja: „Nem akarunk vállalkozni rá, hasztalan fáradság lenne, hogy a monopóliumokat megszüntessük, de belemegyünk oly intézkedésbe, amely ezeket a monopóliumokat számotokra hasznossá, kedvezővé teszi. Kezeskedünk arról, hogy könnyörületesek lesznek irántatok. Kezeskedünk róla, hogy a jogos béreket fogja fizetni. Kezeskedni akarunk arról, hogy mindent meg fognak tenni, ami jó és a közszellem javára szolgál, amire azelőtt a legkisebb hajlandóságot sem mutatták soha.”

Nem képzelitek el, hogy zsákutcába kerültek? tizen az úton nem találjátok meg az utat a szabadsághoz. Nem találjátok meg az utat a szociális reformokhoz azon erők által, melyek a társadalmi reformot szükségessé tették.

Ennek a programnak alapvelő része az, hogy a trustöket gazdasági rendünk állandó részeiül ismerjék el és hogy a kormánynak meg kell kísérelni, hogy a trustöket használja fel közvetítőként, eszközül arra, hogy ez ország ipari élete általuk fejlődjék igazságos és boldog irányban. Ma minden, ami életünkkel összefügg, előbb vagy utóbb visszamegy azokhoz az iparágakhoz, amelyek életünket fenntartják. Gyakran elmélkedtem azon, hogy nagyon is emberi sorrend van a miatyánk kéréseiben. Mert legelőször azt kérjük: add meg nekünk mindennapi kenyereinket, tudva azt, hogy hasztalan könyörgünk szellemi kegyekért üres gyomorral s hogy a munkadíj összege,

melyet kapunk, a ruhák minősége, melyeket hordunk s a táplálék, melyet módunkban van megszerezni, minden más előtt alapvető fontosságú.

Azok, akik fizikai életünkön uralkodnak, ezen a réven a mi szellemi életünket is irányítják; s ha teljesíteni akarjuk a nagy karének végcélját, amelyre a harmadik párt támogatói majdnem vallásos buzgósággal zendítenek rá, akkor megtaláltuk, hogy ki fogja az emberiségnek ezeket a céljait megvalósítani. Pusztá válalkozás arra, — amennyire ezt a részét érinti, — hogy a monopóliumokat philanthropikusabbá tegyék.

Nem kívánok philanthropia alatt élni. Nem akarom, hogy a kormány gondoskodjék rólam, akár közvetlenül, akár bármelyik szerve révén, amely által a kormány működik. Csak azt kívánom a magam részéről, hogy a jog és az igazság uralkodjék. Szolgáltassatok nekem jogot és igazságot s akkor vállalkozhatok arra, hogy önmagamról gondoskodjam. Ha trónra helyezitek a trustökei, mint ez ország fejlődésének eszközeit a kormány fennhatósága alatt, akkor a régi spanyol közmondással fohászokodom: „Isten őrizz meg barátaittól s ellenségeimtől majd magam is megvédem magam.” Mert meg akarok menekülni ezektől a barátoktól. Figyeljétek meg, hogy azt mondom, ezektől a barátoktól, mert készséggel megengedem, hogy sok embernek, aki azt hiszi, hogy ez országban az ipar fejlődéséhez a monopóliumok nélkülözhetetlenek, az a szándéka, hogy a nép barátja legyen. Jóllehet, azt hirdetik, hogy barátaim, oly hamis útjára lépnek a barátságának, mely lehetetlenné teszi, hogy megtegyék nekem azt az alapvető szolgálatot, amelyet kérek, nevezetesen azt, hogy szabad legyek s hogy nekem is meglegyenek ugyanazok az alkalmaim s esélyeim, melyek mindenki elutasítva állnak.

Mert az amerikai szabadság alapvető tételének tartóm azt, hogy nem kívánunk külön előjogot, mivel tudjuk, hogy a külön kiváltság sohasem szolgálhatja az általános boldogulást. Ez az alapvető, lényeges különbség a kormányzást most átvenni készülő párt hívei és azok között, akik az utóbbi években vezették. Annyira megrögzött bennök az eszme, hogy csak a nagykereskedelem érdekei tartoznak az Egyesült Államokra s csak ezek lehelik virágzóvá, hogy gondolataikat nem is tudják ettől a rögeszmétől elválasztani. Ők a kormányt megbízottakra ruházták s Taft és Rooseveltt voltak a versenyző jelöltek, akik a vezetők testületében elnököltek. Jelöltek voltak arra, hogy szolgálják a népet, kétségkívül legjobb tehetségük szerint, de nem azzal a céllal, hogy közvetlenül szolgálják a közt. Szándékuk volt közvetve szolgálni azt a már elrendezett s a tetőpontra helyezett óriási erők segítségével, melyek oly nagyok, hogy majdnem nyílt kérdés, vajjon az Egyesült Államok kormánya, maga mögött az egész néppel, elég erős-e, hogy legyűrje és vezesse őket.

Megkíséreljük-e, hogy megszabadítsuk életünket a monopólium fojtogató szorításától, vagy ne? Visszatartsuk-e kezünket s azt mondjuk, hogy a monopólium szükséges s hogy mindaz, amit tehetünk, annyi, hogy szabályozzuk? Mondjuk-e, hogy csak annyit tehetünk, hogy a kormányzást versenyre szólítjuk a monopólium ellen s hogy erejét próbára tegye ellene? Megengedjük-e, hogy saját kezünk alkotása erősebb legyen, mint mi vagyunk? Mindig féltünk attól az időtől, amikor a nagy pénzügyek egyesült ereje nagyobb lesz, mint a kormány hatalma. Oly korszakba jutottunk-e, amikor az Egyesült Államok elnökének vagy annak, aki elnök akar lenni, kalapot kell emelnie e magas pénzügy képviselője előtt s ezt mondja: ..Te vagy kétségtelen urunk, de

majd meglátjuk, hogyan egyezhetünk meg legjobban?” Válaszúton állunk. Nem egy vagy kettő, vagy három, hanem sok megszilárdult és félelmetes monopóliumunk van az Egyesült Államokban. Nem egy vagy kettő, hanem nagyon sok azoknak a működési területeknek száma, melyekre a független embernek nehéz — ha nem lehetetlen — bejutnia. Megszorítottuk a hitelt, megszorítottuk az alkalmat, irányítottuk a fejlődést s végül lett belőlük a civilizált világ egyik legrosszabbul kormányzott, legteljesebben leigázott kormánya, már nem szabad vélemény, máj nem a többség meggyőződése és szavazata által létrehozott, hanem oly kormány, melyet néhány uralkodó ember kis csoportja tart kényszerigazgatás alatt.

Ha a kormány a nagyipar vezetőinek előírja, hogyan vezessék üzletüket, ezek a nagyiparosok még a mostaninál is közelebb kerülnének a kormányhoz. Nem látjátok-e, nem világos-e, hogy magukhoz kell ragadniuk a kormányt, nehogy nagyon is megszorítsa őket? Magukhoz kell ragadniuk a kormányt? Hiszen már magukhoz ragadták. Fel akarjátok szólítani azokat, akik bent állnak, arra, hogy beljebb kerüljenek? Nem kell már oda jutniok. Ott vannak. Birtokba akarjátok-e venni saját birtokotokat? Igen vagy nem? Rajtatok a választás. Azt készültök mondani: „Nem a helyes úton jöttetek a házba, de hát benne vagytok. Isten áldjon meg; mi majd kint állunk a hidegben, ti meg nyújthatok ki nekünk valamit esetről-esetre?”

Legalább azon terv szerint, mellyel én állok szemben, mint ellenség, bevallott társulás fog fenn állni a kormány és a trustök között. Felteszem azt, hogy a céget kifelé az idősebb tag képviseli és vezeti. Mert felteszem azt, hogy az Egyesült Államok kormánya leg-

aiabb ez az idősebb tag, jöllehet a fiatalabb tag vedelte egész idő alatt az üzletet. De amikor a szellem egész ereje, egész energiája, jó része, amint széles e világon gyakran megtörténik, a fiatalabb társnál található, nem hiszem, hogy az idősebb társ felügyeletével nagyon sokra menne. És nem hiszem, hogy jóakaratot olvashatunk bele a trustök szívébe a szövetségi kormány felügyelete és utasításai révén, mert a kormány, amióta csak emlékezni tudok, még nem tudta soha javaslatait a trustökkal elfogadtatni. Ellenkezőleg, a trustök javaslatait fogadta el a kormány.

Nincs remény az Egyesült Államok népe számára, amíg a társas viszonyt fel nem oszlatják. S a hatalommal felruházott párt kötelessége, hogy azt feloszlassa.

Azok, akik a harmadik pártot támogatták, azt hiszem, a monopóliumoknak teljesen megfelelő programot támogattak. Hogy azok, akik a monopólium ellen küzdöttek egész pályájukon, miképen egyeztetethetik össze a harc folytatását épp azoknak az embereknek zászlója alatt, akik ellen küzdöttek, nem tudom elképzelni. Kétségbevonom a programot alaptételeiben mint egyáltalában nem progresszív programot. Miért vetette fel Gary épp ezt a módszert, mikor az acéltrust élén állt? Miért ajánlják épp ezt a módszert itt is, ott is, mindenütt, azok, akik érdekeltek az Egyesült Államok jelen gazdasági rendszerének fenntartásában? Miért sürgetik azok, akik nem óhajtják, hogy megzavarják őket, a program elfogadását? A program többi része nagyon szép; érezzük benne az emberi nem iránti rokonszenv hatalmas érverését. De nekem nem kell a trustök rokonszenv az emberi nem iránt. Nem kell nekünk az ő leereszkedő támogatásuk.

S én óva intek minden haladó republikánust, hogy ne üzzön kétszínű játékot azzal az üggyel, melynek

szolgálatába szegődött s ne nyújtson segítséget e programnak. Az az ügy harc volt a monopólium, a hatalom, a hatalom összpontosítása ellen gazdasági fejlődésünkben, mindazon dolgok ellen, melyek gátolják a teljesen szabad vállalkozást. Hiszem, hogy egy napon ezek az emberek fel fognak ébredni s megértik, hogy rossz helyre helyezték bizalmukat, lehet, nem egy egyénbe, hanem egy programba, mely végzetes a szemünkben legdrágább dolgok számára.

Ha van valamilyen értelme azoknak a dolgoknak, melyeket kifejtettem, az a következő: az országra nehezedő lidércnyomás ipari életünknek jelenlegi monopolisztikus szervezete. Ez az, amiért egyes republikánusok „lázadók” lettek, hogy levessék magukról. S mégis voltak többen, akik engedték magukat annyira félrevezetni, hogy a harmadik párt táborába menjenek, azért hogy megsemmisítsék azt, aminek törvényvé emelését tervezte a harmadik párt. Az én álláspontom az, hogy ez épp azoknak az embereknek nézőpontjából megalkotott módszer, akiket ellenőrizni kell s hogy épp ez a leghelytelenebb nézőpont, amelyből tekinthető.

Csak az imént mondtam, hogy Roosevelttel tervet dolgozott ki a monopólium ellenőrzésére, melyet az Egyesült Államok acélegyesülése támogatott. Roosevelt tagadta, hogy őt a szervezetnek egynél több tagja támogatta volna. Ő pénzre gondolt. Én eszmékre gondoltam. Nem azt állítottam, hogy ő ezektől az uraktól pénzt szerzett; közömbös volt előttem az, honnan szerzte pénzét, de az már nagyon is nem közömbös, hogy eszméi honnan származnak. A monopólium szabályozására vonatkozó eszméjét azoktól az uraktól kapta, akik az Egyesült Államok acélszövetségét alkotják. Készséggel elismerem, hogy azoknak az uraknak, akik-

nek kezében az Egyesült Államok acélszervezete van, megvan a teljes joguk arra, hogy saját gondolataikat táplálják erről s rákényszerítsék az Egyesült Államok népére. De meg akarom állapítani, hogy az ő eszméik nem az én eszméim; s én teljesen bizonyos vagyok abban, hogy nem mozdítanak elő egy eszmét sem, amely monopóliumukat megakasztaná. Amennyiben tehát a monopóliumot a lehetőség szerint megakasztani remélem és szándékozom, nem írhatok alá oly egyezményeket, melyekről tudják, hogy nem fogják megzavarni.

A Roosevel-t-féle terv az, hogy legyen ^gy ipari bizottság, melynek megbízása a «agy monopolisztikus egyesülések felülvizsgálata, melyek a vámtarifa védelme alatt keletkeztek s hogy az Egyesült Államok gondoskodjanak arról, hogy ezek az urak, akik leigázfák a munkát, jóindulatúak legyenek a munkásokkal szemben. A javaslat nézetem szerint a következő: legyen két úr, a nagy szervezet és fölötte az Egyesült Államok kormánya; s kérdem, ki lesz az ura az Egyesült Államok kormányának? Van feje most, azok, akik egyesülve ellenőrzik ezeket a monopóliumokat. S ha a monopóliumok által ellenőrzött kormány viszont ellenőrzi a monopóliumokat, a társasviszony egészen teljes.

Nem érdekel, hogy milyen jóindulatú lesz az úr, én nem akarok semmilyen uralom alatt élni. Amerika nem erre a célra teremtett. Amerikát azért teremtették, hogy minden embernek egyforma lehetősége legyen, hogy úr legyen saját sorsén. Amit én akarok csinálni hasonlít ahhoz, amit Glasgów városának hatósága tett a bérházakkal. Megvilágítani akarom és őrjáratokkal végignézetni e nagy szervezetek útjait, hogy meglássuk, vájjon az, aki rajtuk áthaladni akar. nincs-e kitéve

útonállásnak és durva bánásmódnak. Ha távol akar játok tartani az ellenfeleket, ha gondoskodtok arról, hogy a gyengék védelemben részesüljenek, fogadást kockáztatok meg veletek, hogy van néhány ember az Egyesült Államokban, aki most gyenge; gazdaságilag gyenge,-akinek értelmi foka van olyan, hogy versenyezzen ezekkel az urakkal s aki a piacra lép ki nemsokára s ez urakat a legnagyobb erőfeszítésre készíteti. S abban a percben, melyben a piacra lépnek, nagyobb piaca lesz a munkának s különböző bérmérlege.

Mert meggyőző bizonyíték van arra, hogy Amerika magasan fizetett munkája — ott ahol magasan fizetett — olcsóbb, mint Európa szárazföldjének alacsonyabban fizetett munkája. Tudjátok-e, hogy körülbelül kilencven százalékát azoknak, akiket munkára alkalmaznak ez országban, nem alkalmazzák „védeti” iparágakban s hogy a bérük majdnem kivétel nélkül magasabb mint azok bére, akik a védett iparágakban dolgoznak? Nincs árfelhajtó szövetkezés ácsokra, sem kőművesekre, sem egyes munkások egyéni osztályainak tömegére. Hanem igenis van az olvasztókban dolgozókra, vagy a bányába leszállókra; egy ellenőrző hatalom szorítása alatt állnak, mely az Egyesült Államokban a bérek piaci értékét meghatározza. Csak ott fizetik Amerikában magasan a munkát, ahol a munka szabad.

Amikor tehát a monopolisztikus uralom ellen küzdök, egyúttal minden amerikai ember szabadságáért küzdök s harcolok az amerikai ipar szabadságáért.

Lényeges az, hogy a monopólium elismertetésének előharcosa kijelenti buzgó ragaszkodását a „védelem” elvéhez. Csak azokat a vámokat kell nézete szerint leszállítani, melyek nyilvánvalóan még azok érdekeinek szolgálatára is nagyon magasak, akik közvetlen „védelemben” részesülnek Kijelenti, hogy nem zavarja meg

az a tény, hogy igen nagy pénzösszeget vesznek ki az általános adófizető zsebéből s teszik „védelemben” részesülő gyárosok külön osztályainak zsebébe. De rá tartozik s az ő érdeke az, hogy a dolgozó ember zsebébe ebből a pénzből oly kevés kerüljön s oly aránytalanul nagy része vándoroljon a munkaadók zsebébe. Nagyon alaposan átvizsgáltam programját, hogy valami utalásra akadjak oly irányban, mit remél tenni arra, hogy ebből az előnyből származó pénzből nagyobb arány kerüljön a bérfizetési borítékba, de semmi nyomát nem találtam. Rooseveltt, egyik beszédében, azt javasolta, hogy azokat a gyárosokat, akik hasznukat nem elég önzetlenül osztják meg munkásaikkal, a nekik nyújtott „védelem” éles megszorításával büntessék; de a programra, amennyire én láthattam, nem javasolt semmit.

Ezenkívül a tervezett rendszer alatt a legtöbb alkalmazott, mindenesetre a leghatalmasabbak közülük, minden cél és szándék szempontjából a kormány védenecsei szeretnének lenni, a kormányé, mely mindnyájunk ura; mert ennek a programnak egy része sem vitatható meg értelmesen, helyesen anélkül, hogy ne gondolnánk arra, hogy a monopóliumot, amint ez a programú tervezi, nem szüntetik meg, hanem ellenkezőleg, megtartják. El kell fogadni és szabályozni. Minden kísérletet, hogy ellenálljunk neki, fel kell adni. E! kell fogadni, mint nélkülözhetetlent. A kormánynak bizottságot kell kirendelnie, melynek kötelessége, nem a monopólium megakasztása vagy tönkretétele, hanem csupán szabályozása oly intézkedések által, melyeket magának a monopóliumnak kell megalkotnia és kifejlesztenie. Úgy hogy a főmunkaadók mögött ez a roppant tekintély fog állni: bármire, amit tesznek, meg lesz a szövetségi kormány felhatalmazása.

S érdemes az ország munkásainak visszaemlékezni.

milyen a megszilárdult iparágak ezen urainak magatartása a szervezett munkával szemben, ezen uraké, akiket a szövetségi kormány venne védelme s épp úgy ellenőrzése alá. Ők voltak a szervezett munka legerősebb és legsikeresebb ellenfelei s nagyon sok módon kísérelték meg aláaknázni. Némelyik mód, amelyiket alkalmaztak, emberbarátság és jóakarat köntösét hordta magán s kétségkívül, amennyire én tudom, teljes jóhiszeműséggel használták. Itt-ott felállítottak haszonrészesedési, osztalékos, sőt nyugdíjrendszert, kárpótást sérülésekért; de e tervek mindegyike csak szorosabban fűzte egymáshoz munkásaikat. A jogok e különféle megállapodások között nem törvényes jogok. Ezek csupán kiváltságok, melyeket az alkalmazottak addig élveznek, míg alkalmazásban maradnak és szem előtt tartják a nagy iparok szabályzatát, melyek számára dolgoznak. Ha nem akarnak leszokni függetlenségükről, nem élvezhetik tovább a biztosított kedvezményeket.

Amikor tehát az egész dolgot végig gondoltátok, azt találjátok majd, hogy az új párt programja jogosnak ismeri el a monopóliumokat és rendszeresen alárendeli a munkásokat nekik és a terveknek, melyeket a kormány készített úgy az alkalmazás, mint a fizetés tekintetében. Vegyük a dolgot mint egészet s látni fogjuk, hogy különös módon úgy fest, mint a gazdasági uralom épp azok életén és vagyonán, akik a nemzet napi munkáját végzik; s mindez a nemzeti kormány lenyűgöző ereje és felsőbbsege alatt történik. Amiért a legtöbben közülünk küzdenek, az ennek a nagykereskedelem és a kormány közti társulásnak megtörése. Felszólítunk minden értelmes embert, hogy tanúságot tegyen arról, hogy ha e tervet véghezvinnék, az ország nagy munkaadói és kapitalistái sokkal lenyűgözőbb

kísértésbe kerülnének, mint valaha az iránt, hogy hatalmukba vegyék a kormányt s mindenkor alárendeljék céljaiknak.

Milyen zsákmányt lehelne itt ejteni! Mily niegtámadhatatlan lenne a monopólium méltósága és zsarnoksága, ha így a törvény szentesítését s a kormány tekintélyét szerezhethé meg! Mily úton tudnók megtörni újra életünk kérgét, hacsak nem nyílt lázadással, hogy szabad emberekké váljunk, akik saját levegönket szívjuk, oly életet választva és élve, aminót önmagunk számára dolgoztunk ki?

Nem lehet a monopóliumot arra használni, hogy egy szabad nép szolgálatára álljon. Nem lehet a nagy tőkeegyesülésekel arra bírni, hogy szánakozók és igazságosak legyenek, amikor a nagy testületek tagjainak lelkiismerete le van kötve, nem a külön kiváltságok előmozdítására, hanem az emberi jogok megvalósítására. Amikor a harmadik párt programjának azokat a gyönyörű részeit olvasom, melyek az emberi nem fel-emelését célozzák s látok kiváló férfiakat és nőket, amint e párthoz csatlakoznak abban a reményben, hogy a megrendszabályozott monopólium megvalósíthatja az emberiség ezen álmait, szerelném tudni, vájjon tényleg tanulmányozták-e az eszközöket, amelyek révén ezeket a dolgokat tenni készülnek. Az a férfi, aki a harmadik pártot vezeti, nem változtatta meg nézőpontját, amióta az Egyesült Államok elnöke volt. Nem kérem őt, hogy változtassa meg. Nem is mondom, hogy nincs teljesen joga annak megtartására. De azt mondom, hogy nem meglepő, ha egy embert, akinek az ország kormányára vonatkozólag az az álláspontja, mint volt elnöksége alatt, nem választották meg újra elnöknek s nem engedték, hogy megvédje s szabadalmazza az ipar jelenlegi

folyamatait s személyesen szolgálai irányítással, miként kezeljék az Egyesült Államok népét.

Az emberi nemnek volt története s a kormánynak is, mint tudjátok; fel van jegyezve; s a legkülönbözőbb természetű dolgokat indítványozták s újra meg újra megkíséreltek mindent s mindig ugyanarra az eredményre jutottak. A történet útjai végig tele vannak szórva oly kormányok roncsaival, amelyek megkísérelték, hogy emberiesek legyenek, hogy emberies programokat valósítsanak meg azok segítségével, akik többi polgártársuk anyagi érdekein uralkodtak.

ς Nincs bizalmam semmiben, ami a monopólium természetének megváltozását ígéri. A monopóliumot sohasem a türelem jegyében fogták fel. A monopóliumot sohasem az általános fejlődés célzatával eszelték ki, hanem a külön előnyök célzatával. Tanúsított-e a monopólium valaha nagy jóindulatot alkalmazottaihoz? Volt-e a trustöknek megértő szívük Amerika dolgozó népe iránt? Akadtatok-e oly trustökre, melyek törődtek volna azzal, hogy a nők életerejét elpusztítják-e vagy sem? Akadtatok-e trustökre, amelyek lelkiismereti kérdést csináltak abból, hogy gyermekeket használnak ki zsenge korukban? Akadtatok-e trustökre, melyek buzgósága arra irányult volna, hogy megvédjék alkalmazottaik tüdejét, egészségét és szabadságát? Akadtatok-e oly trustökre, melyek embereikre annyit gondoltak volna, mint gépeikre? Hát akkor ki fogja átalakítani ezeket az embereket az igazság és jóakarat fő eszközeivé?

Ha életünk urai részéről az önzetlenség legkisebb biztosítékát is ki tudjátok mutatni, akkor adhatok még nektek egy kis reménysugárt; de csakis ezzel a feltevéssel: hogy a világ története megfordulni készül s hogy azok az emberek, akiknek hatalmuk van bennünket

elnyomni, jóságosuk lesznek s érdekeinket elő fogják mozdítani, akár egyeznek érdekeink az övéikkel, akár nem.

Ha majd állandóvá tették a társulást a monopólium és kormánytok közt, akkor felszólítom az Egyesült Államok összes emberbarátait, hogy jöjjenek elő, üljenek össze s törjék a fejüket, miképen csálhatnak ki uraikból filantropiát.

Nem azt akarom látni, hogy az Egyesült Államok külön érdekeltégeitől függjön a munkásokról, nőkről és gyermekekről való gondoskodás. Csak azt szeretném elérni, hogy igazság, jog, méltányosság és emberiség nyilatkozzék meg az Egyesült Államok összes törvényeiben s nem akarom, hogy bárminő hatalom is lépjen a nép és a kormánya közé. igazságot akarunk s nem védelmet és leereszkedési és szánakozó gyámolítást. Most a Intstök a mi uraink, de. én például nem akarok oly országban élni, melyet szabadnak mondanak, még ha jóságos urak alatt is.

Elismerem, hogy mint nemzet most vagyunk oly vállalkozás előtt, melyet kormányzati vállalkozásaink legnehezebb részének lehet tekinteni. Olyan messzire haladtunk kormányunknak nem is nagy támogatása mellett. Éreztük s az utóbbi hónapokban mind jobban és jobban éreztük, hogy az amerikai nép más országok népeivel összehasonlítva, bizonyos hátrányban van, abban a tekintetben, amit más országok kormánya megtesz értük s amit a mi kormányunk elmulaszt tenni értünk.

Teljesen világos minden ember előtt, aki a legközelebbi jövőbe csak egy kissé is előre tud tekinteni, aki a jelen utalásából a jövőnek csak egy részét is meg tudja magának előre rajzolni, hogy oly korszak küszöbén állunk, melyben ennek az országnak rend-

szerezett életét minden pontján kormánytevékenység fogja fenntartani. S most kell elhatároznunk, minő kormánytevékenység legyen ez; vájjon, elsősorban közvetlenül magától a kormánytól jöjjön-e, vagy pedig oly közvetítő eszközök révén, közvetve, melyeket már megalkottak s melyek készek arra, hogy a kormányt kiszorítsák.

Hiszem, hogy elérkezett az az idő, melyben ez ország kormánya, mely épp úgy állami, mint nemzeti, fel kell hogy állítsa a színhelyet s nagyon pontosan és gondosan kell felállítania, melyen az embereknek igazságot szolgáltatassanak az élet minden viszonylatában. Szabadok voltunk és könnyen éltünk eddig; leheltünk, amit akartunk; minden ember magáról gondoskodhatott; s mi továbbra is azt tartottuk, egészen eddig az évig, amelyben minden ember nem másik emberrel, hanem a legtöbb esetben sohasem látott emberek tömegével érintkezik, hogy a tulajdon viszonylatai ugyanazok, mint mindig voltak. Nagy feladatok előtt állunk s hozzá kell látnunk megvalósításukhoz, amint oly emberekhez illik, akiket egy új kor megformálásának felelőssége terhel.

A kormánytámogatásnak nagy programja van előttünk, az egész nemzet együttműködő közös munkájáról van szó; de mi nem merünk ebbe a programba belemenni, amíg a kormányt nem tettük szabaddá. Ez a fő. A jóakarát még sohasem segített egy embert, vagy nemzetet sem kifejlődéshez. Nem kívánunk jóakarátú kormányt. Szabad és igazságos kormányt akarunk. A szociális haladás minden egyes nagy terve, amelyet kiváló embereink között annyira megvitatnak, ha helyesen fogják fel, nem jóakaraton, hanem igazságon alapul. Az embernek azon a jogán alapszik, hogy tiszta levegőt szívhat, hogy élhet; a nők azon jogán, hogy

gyermekük lehet s nem terhelik annyira túl, hogy betegség és összeroppanás jöjjön rájuk; a gyermekek azon jogán, hogy fejlődjenek, virágozzanak s erősödjenek; mindezen alapvető dolgokon, melyek valóban szívünk-höz szólnak, de amelyeket lelkünk az élei alapvelő joga gyanánt fog fel.

A politika a következőben különbözik az ember-szeretettől: az emberszeretet gyakran csupán szóanalom-ból lesz egyes dolgokat, míg a politikában, ha becsületes emberek vagyunk, mindig csak az igazság és a nagy lömegek boldogulása alapján cselekszünk. Résztétel-yes rokonérzésünkben felebarátaink iránt gyakran kell oly dolgot csinálnunk, ami több mint igazságos. Meg kell bocsátanunk az embereknek. Támogatnunk kell embereket, akik rossz útra tértek. Gyakran olyanokat kell segítenünk, akik büntetőjogilag léptek félre. De a törvény nem bocsát meg. Az ő kötelessége az, hogy a körülményeket kiegyenlítse, hogy a jog útját a biztonság és célszerűség útjává legye, hogy megvalósítsa minden ember számára a kellő lehetőségeket ahhoz, hogy éljen s önmagát szolgálhassa s hogy senki sem szenvedhessen igazságtalanságot és sérelmet.

Nem kellene megengednünk, hogy a szenvedély hatoljon szívünkbe ennél a fontos ügynél; nem kellene megengednünk önmagunknak, hogy bosszúérzet vagy bármily rossz érzés legyen úrrá rajtunk, hanem helyzetünk veszélyes komolyságát kellene elképzelnünk. Ez a komolyság, eléggé különösen, nem azoknak az embereknek rosszindulatában áll, akik ipari életünket vezetik. hanem szellemükben s becsületes gondolkodásukban. Ezek az emberek azt hiszik, hogy az Egyesült Államok jóléte addig nincs biztonságban, a míg az ő kezükben van. Ha nem lennének becsületesek, törvény

útján elmozdíthatnók őket ügykörükből; minthogy a legtöbben közülük becsületesek, csak úgy mozdíthatjuk el őket, ha lehetlenné tesszük számukra őszinte meggyőződésük megvalósítását. Nem félek gazemberektől. Nem félek gonosztevőktől. Félek attól az erős embertől, akinek nincs igaza s akinek helytelen gondolkodása befolyásolhat más embereket jellemének ereje és beszédének ereje révén. Ha az Isten csak úgy rendezte volna el, hogy mindazok, akik igazságtalanok, gazemberek legyenek, nagyon könnyen kitehetnők őket foglalkozásukból, mert előbb vagy illőbb kiszolgálják önmagukat. De Isten nehezebbé lelte feladatunkat, teremtett néhány jó embert, aki helytelenül gondolkodik. Nem azért nein küzdhetünk ellenük, mert rosszak, hanem mert nincs igazuk. Egy jobb erő révén kell őket legyőznünk, a jobb érv természetes, szellemi, ragyogó s állandó erejével.

Amiért Amerikát alapították, az a cél volt, hogy a világ összes nemzeteitől különböző legyen abban, hogy az erős ne szoríthassa, falnak a gyengét, hogy az erős ne zárhassa el a gyengének útját a versenytérre lépéshez. Amerika az alkalom számára létezik. Amerika a szabad tér, a lehetőségek s nem a kedvezmények számára áll fenn. Amerika oly kormányzásért létezik, mely az összesség érdekeinek tartozik felelősséggel. S amíg Amerika ezeket az eszményeket a gyakorlatban meg nem valósítja, nem lesz joga, hogy fejét újra magasan hordja a nemzetek közöli, amint szokta hordani.

Úgy érezzük, mintha egy pince fojtó légköréből a szabadba lépnénk, ahol újra levegőt szívhathunk s láthatjuk az ég szabad boltozatát, amikor elfordulunk a szolgáltság és függőség ilyen siralmas programjától, a másik tervezet, a bizakodó határozat felé, amellyel

a nép bízta meg képviselőit. Az a célunk, hogy törvény-nyel akadályozzuk meg a magánmonopóliumot, hogy törvényesen tegyük lehetetlenné azokat a módokat, amelyeken eddig a monopóliumokat felépítették. Azt akarjuk, hogy a magánvállalkozás korlátozásai romboltassanak le, úgy hogy az ifjak következő nemzedékének, amint jönni fognak, nem kell a jóakarátú Irüslök pártfogoltjaivá lenniök, hanem elég szabadok lesznek ahhoz, hogy úgy rendezzék be életüket, amint nekik tetszik; úgy hogy nem a kegyelem, hanem a szabadság teli serlegét emelhetjük ajkunkhoz, az egyetlen bori, ami valaha felüdítette s megújította egy népnek szellemét.

TIZEDIK FEJEZET.

A hatalom visszanyerésének útja.

Nézetem szerint Amerikában az egyik legcsodálatosabb dolog a következő: egy nemzedéknél hosszabb idő óta megengedte magának, hogy oly személyek uralkodjanak rajta, akiket nem szólítottak fel arra, hogy kormányozzanak. Sajátos az Egyesült Államok népénél az ő majdnem végtelen türelme, készsége arra, hogy nyugodtan szemlélje és nézze, miként végeznek oly dolgokat, amelyek ellen szavaztak s melyek megtörténéséről hallani sem akartak s hogy mégsem emelték fel soha kezüket, hogy zavarólag nyúljanak bele bármilyen kormányintézkedésbe.

Alig van az Egyesült Államoknak oly része, ahol az emberek ne látnák azokat a titkos magáncélokot és érdekeket, amelyek a kormányt mindenkor vezették. Ezek irányították azoknak az érdekes személyeknek közvetítésével, akiket politikai „bossoknak”, klikkvezéreknek nevezünk. A „boss” nem annyira politikus, mint inkább a külön érdekek politikájának kereskedelmi ügynöke. A „boss” nem pártember; ő felül áll minden politikán. Összejátszik a másik párt „boss”-jával, úgy hogy akár fej, akár írás, vesztesek vagyunk. Mindkettő egyazon forrásból kapja járulékait s mindkettőn ugyanazokra a célokra fordítják ezeket az összegeket.

A bossok oly emberek, akik maguknak titkos

módokon vágta utal a hatalomnak polca felé, melyet elfoglalnak, oly emberek, akiket sohasem választottak meg semmire. Oly emberek, akiket a nép nem kért soha arra, hogy kormányát vezessék s akik sokkal hatalmasabbak, mint lettek volna, ha erre őket felkérték volna, addig, míg ott hagyják őket, ahol vannak, zári ajtók mögött, titkos tanácskozások közt. Nem politikusok; nincs politikájuk, kivéve a magánterjeszkedés titkos politikáját. A boss nem egy párt vezére. A pártok nem hátsó szobákban találkoznak; a pártok nem kötnek oly megállapodásokat, melyek nem kerülnek az újságokba. A pártok, ha a szavazás nagyságát, erejét számítják, nagy tömeg emberből állnak, akik, mivel nem adhatnak le más szavazócédulát, leadják azt a szavazólapot, amely számukra elő volt készítve az említett megállapodás alapján, a nevezeti hátsószobában, az említett összejártszással megegyezően. A boss egy „gépezet” kezelője. A „gépezet” egy politikai szervezetnek az a része, melyet kivettek a párthívek tömegének kezéből s melyet egy féltucat ember ragadott magához. Az a rész, mely megszűnt politikus lenni s eszköze lett a lelkiismeretlen üzlet céljainak.

Ne tulajdonítsatok az ilyen kereskedelem bűneit politikai szervezeteknek. A szervezet jogos, szükséges, sőt kiváló, amikor fontos ügyek véghezvitelének szolgálatába áll. Csak az az ember boss, aki a szervezetei arra használja, hogy magáncélokot mozdítson elő. Tegyetek mindig különbséget politikai vezér és boss között. Becsülöm azt az embert, aki egy nagy párt szervezetét erőssé és tökéletessé teszi azért, hogy a közszolgálatra használja fel őket. De az nem boss. A boss, aki ragyogó, nyilvánvaló erejét titkos célokra használja.

Egyre a boss-rendszer legrosszabb jellemvonásainak, hogy titokban dolgozik. Inkább élnék, sokkal szívesebben, egy király alatt, akit legalább ismernék, mint egy boss alatt, akit nem is ismerek. A boss sokkal félelmetesebb úr, mint egy király, mert a király világosan látható, míg a boss kezeit mindig ott érzed, ahol legkevésbé várod, hogy vannak.

Amikor Oregonban volt, nem sok hónappal előbb, néhány érdekes beszélgetést folytattam U'Rea úrral, aki az úgynevezett Oregon-rendszer atyja, azé a rendszeré, mellyel a bossokat kiütötte a nyeregből. Egy szociálisan gondolkodó csoport tagja, amely csoport ha nem tud keresztülvinni valamit, amit szeretne a törvényhozás útján elérni, megszerkeszt egy törvényjavaslatot, iniciatív;! útján a nép elé terjeszti és többnyire eléri, amit akar. Azon a napon, amelyen Portlandba érkeztem, egy reggeli lap véletlenül azt írta, nagyon ironikusan, hogy Oregonban két törvényhozó testület van, az egyik Salemben, a fővárosban, a másik U'Rea úr kalapja alatt büszkélkedik. Amikor azon az estén beszédet tartottam, nem tudtam ellenállni a kísértésnek s kijelenttem, hogy bár én vagyok az utolsó, aki indítványoznám azt, hogy a hatalmat egyetlen személybe vagy egyének csoportjába összpontosítsák, mégis, tapasztalataim után, melyeket New-Jerseyben szereztem, szívesebben látok oly törvényhozási, általam ismert s megtalálható ember kalapja alatt, mint olyant, mely Isten tudja, kinek a kalapja alatt működik. Mert akkor legalább elérhetjük a kormányzó erőt; tudnók, hogy hol található.

Mért engedjük meg továbbra is ezeket a dolgokat? Nincsen-e itt az ideje annak, hogy nagykorúvá fejlődve, átvegyük saját ügyeink intézését? Meguntam a kiskorúságot a politikában. Csak olyanokkal akarok

társulni, akik politikai tekintetben a huszonegyen i'elül vannak. Nem óhajtok leülni, hogy bárki is gondomat viselje, anélkül, hogy én is legalább a hangomat ne hallassam. S ha nem hallgatnak tanácsomra, oly kellemetlenné teszem a munkájukat, amennyire csak khet. Nem mintha az én tanácsom szükségképen jó lenne, hanem azért, mert egy kormány sem jó, amelyben minden ember nem követeli, hogy tanácsát legalább meghallgassák, akár figyelembe veszik, akár nem.

Némelyek azt mondták, hogy a képviseleti kormány nagyon is közvetett és nehézkes intézménynek bizonyult s mint a nép által gyakorolt ellenörzés eszköze nem váll be. Mások, akik mélyebbre is tekintenek, azt mondták, hogy nem a népképviseleti kormány vallott kudarcot, hanem a törekvés, mellyel azt elérni akarták. Utaltak arra, hogy a „gép”-jelölések jelenlegi rendszere s a mai választási rendszer mellett, mely semmivei sem ad többet, mint választást az egyik vagy másik „machináción” jelölt-sor között, egyáltalában nem nyerhetünk képviseleti kormányt, legalább is nem oly kormányt, mely a népet képviseli, hanem csak oly kormányt, mely politikai vállalkozókat képvisel, akik saját érdekeiket s azok érdekeit szolgálják, akikkel társasviszony létesítéséi hasznosnak ítélik.

Világos, hogy ez olyasmi, ami az egész ügy gyökeréig nyúl. Minden reform mögött ott látjuk a módot, mellyel azt megvalósítjuk. Minden ilyen kérdés mögött: mire van szükségtek, ott ólalkodik a másik kérdés, minden kormány alapvető kérdése, hogyan akarjátok elérni? Hogyan óhajtjátok megkapni a köznek olyan szolgálait, akik azt számolóokra meg fogják szerezni? Mikenépen akartok igazi képviselökre szert tenni, akik a ti érdekeiteket fogják szolgálni s nem a saját érdekeiket

vagy pedig polgártársaitok ama külön csoportját, melynek halalma a kevesek halalma és nem a számosaké? Ezek ama kérdések, melyek az egész ország figyelmét a nép hivatalnokainak a nép által közvetlenül, a jelölő gépezet közvetítése nélkül eszközölt meg-, választására irányították, az Egyesült Államokban a szenátorok közvetlen megválasztásának kérdése, valamint a törvénykezdeményezés (initiatíva) a népszavazás (referendum) és a hivatalnokok eltávolításának (recall) kérdéseire.

Ma a hivatalnokok megválasztásánál a kritikus időpont gyakrabban a jelölés, mint a megválasztás ideje. Amikor két pártszervezet, amely névlegesen egymással szemben áll, de ténylegesen teljes összhangban és megértésben dolgozik együtt, arról gondoskodik, hogy mindkét jelölőlistán azonos fajta emberek szerepeljenek, nagyon lényegtelen, hogy melyik irányban írog a nép határozni; a politikai intézők irányítanak, mint bábokat. Áltathatjuk magunkat azzal a tetszetős bittel, hogy saját hivatalnokainkat választjuk, de természetesen a tény az, hogy mi lisztára közömbös és hatástalan választást eszközölünk két sor ember közt, akiket oly érdekek jelöltek ki, melyek nem a mieink.

Ha mi tehát az ősi közvetlen választást kívánjuk visszaállítani, azzal a szándékkal tesszük, hogy megszüntessük azt az önző, titkos elhatározást, mely mindig arról a kérdéstről dönt, kit kelljen megválasztani a kormány vezetésére s a közjólét és nemzetünk törvényeinek megalkotására. Mind erősebbé válik az a meggyőződés, hogy csak az a mód lehetséges az uralmat azok fölött megszerezni, akik eddig rajtunk uralkodtak, hogy saját magunk vesszük kezünkbe a jelöltek eredeti megválogatását. Felborít ez valamilyen régi alapot? Nem a legtermészetesebb és a legegyszerűbb dolog a

világon? Azt mondják, hogy ez nem mindig hatékony; hogy a nép nagyon elfoglalt vagy nagyon renyhe ahhoz, hogy az eredeti választásoknál is a szavazásokkal magának alkalmatlanságot okozzon, igaz, egy állam vagy egy község népe enged maga előtt lezajlani ily első jelöltválasztást anélkül, hogy megkísérelné jogát a bossok ellenében érvényesíteni. Az Egyesült Államok választópolgársága gyakran a Baal-istenhez hasonlít: néha úton van vagy néha alszik; de ha felébred, nem hasonlít a legkisebb mértékben sem Baal-istenhez. Akkor nagy, higgadt erőt mutat, mellyel önmagán uralkodva, tényleg átveszi saját ügyeinek intézését. Hajlandó vagyok várni. Azok közé tartozom, akik oly szilárdan hisznek a demokrácia alapvető tanáiban, hogy szívesen várok ennek a nagy uralkodónak alkalmas időre, feltéve, hogy készen áll az eszköz, mellyel uralmát intézheti, bármikor akarja is megragadni.

Azután itt van egy másik kérdés is, mely a konzervatív embereket aggasztja: az Egyesült Államok szenátorainak közvetlen választása. Láttam, hogy komoly emberek borzalommal fejtegetik ezt a kérdést, mintha az Egyesült Államok eredeti alkotmányának megzavarása szentségtörés lenne, tiszteletlenség maga az alkotmány iránt. De az első követelménye az Egyesült Államok iránti tiszteletnek az Egyesült Államok szenátorai iránti tisztelet. Nem tartozom azok közé, akik az Egyesült Államokat, mint testületet elítélik; mert bármi történt is, bármily kérdéses fogásokkal s romlott befolyással töltötték is be e magas testület néhány székét, nyíltan el kell ismerni, hogy a többséghez éveken keresztül folt nem fért s mindig volt ott elegendő számú becsületes ember, aki igazolta Amerika tiszteletét és bizalmát saját intézményei iránt.

De nem szükséges elmondanom, s kínos is lenne

elismételnem, azt, hogyan voltak a szenátori ülések megvásárolhatóak. S tudjátok, hogy a szenátoroknak egy kis csoportja, mely a hatalom mérlegét kezében tartotta, ismételen képes volt oly reformterveket meg-
hiúsítani, melyeken az egész ország szívvel-lélekkel csüggött. Ha kutatókat azt az erőt, mely e kis csoportok mögött volt, azt találjátok, hogy nem a közvélemény hatalma, hanem valamilyen titkos s a felületes vizsgálat, melleit alig észrevehető befolyás az, ami ezeket az embereket erre a cselekvésre bírta.

Ha visszatérünk az eredeti elvekhez, melyeknek alapján állunk, ezek szerint nincs meg az Egyesült Államoknak az a joguk, hogy örködjenek azon» hogy a szenátusban minden szék a meg nem vásárolt Egyesült Államokat képviselje? Érint-e a szenátorok közvetlen megválasztása bármilyen mást, mint az üléseken való titkos uralmat a szenátusban? Emlékszünk egy másik tényre: nem voltunk gyanú nélkül bizonyos törvényhozások iránt, melyek szenátorokat választanak. Egyik-másik gyanút, melyet New-Jerseyben tápláltunk, valóban olyannak találtunk, melyek nagyon kézzelfogható tényeken alapulnak. Két év előttig New-Jerseyt fél generáció óta nem képviselték az Egyesült Államok szenátusában azok az emberek, akiket választottak volna akkor, ha a megválasztás módja szabad és a népakaraton nyugszik.

Nem akarjuk önmagunkat megcsalni azzal, hogy a homokba dugjuk fejünket, mondván: „Minden a legnagyobb rendben van.” Gladstone kijelentene, hogy az amerikai alkotmánya legtökéletesebb írás, amit valaha emberi ész kitalált. Az egész világ dicséretünket zengte ritka képességünkért, mellyel sikeres intézményeket alkottunk meg, de erről egy nagyon mély gondolkodású és nagyon szellemes angol ezt a tanulságos meg jegy-

zést tette: azt mondta, hogy ha az amerikai alkotmány bevált, még nem bizonyíték arra, hogy kitűnő alkotmány, mert az amerikaiak minden intézmény vezetéséhez értenek. Ez oly bók, melyet balzsam gyanánt telünk lelkünkre s mégis oly kritika, mely gondolkodóba kell, hogy ejtsen.

Igaz, hogy ha. Amerika erői éberek, amerikai életfolyamatokat irányíthatnak anélkül, hogy az alkotmány ideáljait erősen kellene tagadniok, de viszont igaz az is, hogy a gyalázatos üzérkedés több példáját ismerjük, melyeket teljesen meg tudnánk szüntetni a szenátoroknak a nép által közvetlenül való megválasztásával. S ezért például én nem fogadom el egy embertől sem, aki a történetet ismeri, azt a vádat, hogy nem egyeztethető össze az amerikai kormány lényeges elveinek szellemével az, hogy az Egyesült Államok szenátorainak közvetlen történő választása mellett szállok síkra.

Vegyünk más kérdést. Vegyük az initiativa, a referendum (népszavazás) és a hivatalnokok eltávolításának (recall) kérdését. Vannak az Unióban közösségek, a hátsó államok, amelyekben talán korai lenne vagy talán sohasem lesz szükséges ezeknek a rendszabályoknak megvitatása. De arra a tényre akarnám felhívni a figyelmet, hogy ezeket az intézményeket közmegelegedésre vezették be számos államba, ahol a válaszlok arra a meggyőződésre jutottak, hogy nekik nem volt képviseleti kormányuk.

Miért gondoljátok, hogy az Egyesült Államokban, az egész világnak azon helyén, ahol a népnek joga van, hogy saját kormányának ura legyen, mozgalmat indítsunk meg az initiativa, a referendum és a hivatalnokok eltávolításának bevezetéséért? Mikor kezdődött ez? Az egész Egyesült Államokból huszonöt év óta folyton

kaptam kis társulatoktól s egyesületektől iratokat s körleveleket, melyek ezekre a kérdésekre vonatkoztak. De ez iratok hosszú ideig nem tudtak gyűjtani. Az emberek érezték, hogy képviseleti kormányuk van és elégedettek voltak. De tíz vagy tizenöt év előtt kezdett kigyulladni a tűz s az országnak mind nagyobb területeire terjedt ki; mert mindinkább nőtt annak a tudata, hogy valami a nép és a kormány közé furakodik s hogy szükség van oly karra, mely elég erős és elég közvetlen ahhoz, hogy félredobjon minden akadályt, ami útjába került.

Azt hiszem, közel van az idő, melyben egy szabad nemzet legfontosabb előjogait újra visszaszerezzük s hogy az iniciativa és referendum ebben a visszaszerzésben nagy szerepet játszik. A minap találkoztam egy emberrel, aki azt gondolta, hogy a referendum valami állal, mivel hogy latin neve volt; s vannak emberek ez országban, akiknek még meg kell magyarázni. De a legtöbben tudjuk s mély érdeklődést tanúsítunk iránta. Miért? Mert éreztük, hogy nagyon is sok esetben a kormányunk nem képviselt minket s azt mondtuk: „kell kulcsunknak lenni saját házunk kapujához. Az iniciativa, referendum és a hivatalnokok eltávolítása szolgáltatnak ilyen kulcsot saját házunkhoz. Ha az emberek a házon belül úgy intézik a dolgokat, amint mi kívánjuk, hogy intézzék, belül maradhatnak s akkor zsebünkben maradhat a kapukulcs. Ha nem teljesítik kötelességüket, újra vissza kell térnünk birtokunkba”.

Ne vezetessük magunkat félre attól a szózatától, mely azt indítványozza, hogy a közvetlen kormányzást a népével cseréljük fel vagy pedig hogy a törvényhozásban keresztül ment törvényeket közvetlen a nép-

szavazás elé bocsássunk. Ezeknek a reformoknak szószólói mindig kijelentették s félre nem érthető kifejezésekben jelentették ki, hogy ők a képviseleti kormányt visszaállítani s nem kiszorítani kívánják; s hogy az iniliativát és a népszavazást nem alkalmazzák oly helyeken, ahol a törvényhozás tényleg a nép képvisellete, melynek szolgálatára megválasztották. A törvények, inialivája eszköz, hogy megvalósítson oly intézkedéseket, melyeket a nép kivan, amikor a törvényhozás mellőzi a közvéleményt vagy szembeszáll vele. A referendum eszköz annak megakadályozására, hogy törvényerőre emelkedjenek oly intézkedések, melyek nem képviseleti alapon nyugosznak s melyeket nem kívannak törvényekül.

A recall-nak, a hivatalnokok eltávolításának elve az, hogy ha egy közigazgatási hivatalnok — mert a közigazgatási hivatalnokokkal akarjuk kezdeni — oly romlott vagy oktalan, hogy bizony oly dolgokat követne el, melyek valószínűleg mindenféle bajhoz vezetnek, lehetséges legyen a törvény által előírt eljárás útján, hogy tőle alkalmaztatás! idejének lejárata előtt megszabaduljanak. Meg kell engedni, hogy néha kissé alkalmatlan egy úgynevezett astronomiai kormányrendszer, amelyen nem lehet változtatni, amíg az évszakoknak egy bizonyos számú körforgása nem történt meg. A legrégebb államaink közül sokban a rendes adminisztrációs határidő egy év. Azoknak az államoknak népe nem volt hajlandó tizenkét hónapnál tovább bizni abban, aki tekintetén kívül esett. A választások olt egyfajta folytonos tevékenységet képeznek, arra az eszméje alapítva, hogy a népnek mindig állandó érintkezésben kell lennie saját ügyeivel. Ez a „vissza szorításnak” is az alapelve. Nem tudom belátni, hogy bárki is, aki az amerikai hagyományokban gyökerezik, a köz-

igazgatási hivatalnokok eltávolítása ellen bármily nyomós ellenvetést fel tudna hozni. A visszahívás értelme csupán ez; nem az, hogy folyton változó kormányunk legyen, nem az, hogy a hivatalnokok ne tudják, mily soká tarthat hatalmuk, hanem az, hogy a kormányzást oly hivatalnokok intézzék, akik tudják, honnan ered hatalmuk s érzik, hogy ha titkos befolyásoknak engednek, nyilvános befolyások rögtön elmozdítják helyeikről.

Könnyen érthető, hogy mind az iniciativa és a referendum, mind a visszahívás esetében, e hatalmaknak pusztá létezése, maguk a lehetőségek, melyeket magukban foglalnak, már a fél, sőt több mint a fél daldalt jelentik. Ritkán van szükség arra, hogy tényleg igénybe vegyék. Az a tény, hogy a nép kezdeményezhet, arra bírja a törvényhozást, hogy ő maga kezdeményezzen. Az a tény, hogy a népek megvan a joga, hogy egy törvényhozási intézkedést népszavazás alá bocsátását kérheti, óvatossá teszi a törvényhozás tagjait oly törvényekkel szemben, melyeket a nép nein helyeselne. Az eltávolításnak pusztá lehetősége a hivatalnokot a legjobb viselkedésre készíti.

Másképen áll az ügy, ha az igazságszolgáltatás felé fordulunk. Én magam sohasem voltam a bírák visszaszorítása mellett. Nem azért mintha egyes bírák nem érdemelték volna meg, hogy eltávolítsák őket. Nem ez a lényeges. A fő az, hogy a bírák eltávolítása a szimp-tómát kezeli a betegség helyett. A betegség mélyebben gyökerezik s néha nagyon heves és nagyon veszélyes. Voltak törvényszékek az Egyesült Államokban, melyeket magánérdekek irányítottak. Voltak államainkban olyan legfőbb törvényszékek, melyek előtt egyszerű emberek nem tudlak igazságot nyerni. Voltak romlott bírák; voltak befolyásolt bírák; voltak bírák, akik úgy

cselekedtek, mint más emberek szolgálai s nem mint a köznek szolgálai, ó, vannak a történetnek szégyenletes fejezetei! Az igazságszolgáltató eljárás a dolgok végső menedéke, melyet szilárdan meg kell ebben az országban őrizni. De tegyük fel, hogy ez a menedék a korrupció számára hozzáférhető; tegyük fel, hogy nem védi már az én érdekeimet, sem a tiéteket, hanem csak az egyének nagyon kis csoportjának érdekeit; s ha érdekeitek bármikor összeütköznek az övéikkel, akiknek kell visszavonulni, jóllehet a polgároknak kilencven s ők csak tíz percentjét képviselik. Akkor hol van a menedék?

A nép igazságérzete kell hogy hatalmában tartsa a törvénykezést, úgy amint hatalmában tartja a kormányzás minden más ágát. De erre az ellenőrzésre különböző módok lehetségesek. Ha — jól figyeljelek, azt mondom, *ha* — egyszer a Southern Pacific vasút lenne California állami legfőbb törvényszéke, az ítékezés joga, orvosolnátok ezt a helyzetet azzal, hogy eltávolítjátok a törvényszék bíráit? Mii érnétek el vele, amíg a Southern Pacific vasút másokat állíthat helyükbe? A vágás nem lenne elég mély. Azt kívánnátok, hogy ott lehessetek annál a lénynél, amikor a bírákat megválasztják. S amidőn ott vagytok; megragadjátok az egész fejtegetés lényegét, mert az egésznek súlypontja az, hogy az Egyesült Államok népe gyanút fogott, amíg gyanúját nem igazolták minden irányú döntő és megcáfolhatatlan bizonyságok, hogy unosuntalan, az ország történetének forduló-pontjain, titkos megegyezések és nem a közérdek irányították kormányzásunkat; s hogy ezek a tisztátlan, ha nem romlott befolyások döntöttek el mindent, a törvények alkotásától egészen az igazságszolgáltatás ügykezeléséig. A baj abban a régióban van, ahol ezeket az embereket ki-

nevezik; s ha a népnek visszaszerezhetjük a bírák kiválasztásának jogát, nem fog nagy gondot okozni eltávolításuk. A kiválasztás messzebbható következményekkel jár, mint a megválasztás.

Tudom, hogy azokat, akik a fent fejtegetett intézkedések mellett síkra szálltak, mint veszedelmes radikálisokat bélyegzik meg. Különös érdeklődéssel figyelem meg azt, hogy azok kiabálnak lehangosabban az ellen, amit radikalizmusnak neveznek, akik úgy látják, hogy politikai titkos játékaik veszélyeztetve vannak. Kik ma a főkonzervatívok? Kik zengik az Egyesült Államok és a többi állam alkotmányának legizőbb dicséretét? Ők azok, akik el szoktak rejtőzni ama okiratok mögé, hogy bújósdit játszanak a néppel, amelyet állítólag szolgálnak. Ők azok, akik elsáncolták magukat a törvényekkel, amelyeket félremagyaráltak s amelyekkel visszaéltek. Ha most attól félnek, hogy a „radikalizmus” el fogja söpörni őket — s hiszem, hogy el fogja söpörni — önmagukra vessenek érte.

De mily abszurdum az a vád, mely minket, akik azt kívánjuk, hogy kormányunk a népképviselőten alapuljon és a nép követelményeinek tartozzék felelősséggel, mily légből kapott és képmutató az a vád, mely minket azzal vádol, hogy mi megtámadjuk a köztársasági intézmények alapvető elveit! Ép ezek az emberek, akik idegesen hangoztatják aggodalmukat, elég hangosan szavalnának július negyedikén a függetlenségi nyilatkozatról; tovább mennének és beszélnének azokról a nagyszerű kijelentésekről, a mi legrégebbi állami alkotmányaink idejéből, melyeket minden későbbi alkotmány utánzott s melyek a jog megfolyamodásából s a jog magyarázatából származnak, az Angliában megvívott szabadságharc ama nagy. alapvető okirataiból. S mégis, még ezekben az okiratokban is akadunk oly

kíméletlen határozmányokra, mint a következő: hogy, ha bármily időben egy közösség tagjai azt találják, hogy kormányuk nem felel meg életkörülményeiknek vagy jogaik védelmének, megvan az az előjoguk, hogy tetszésük szerint megváltoztassák, bármily irányban. Ez az amerikai intézmények alapja, centrális tantétele és alaptörvénye.)

Szeretnék egy részletet a virginiai jogmagyarázatokból idézni, abból a halhatatlan írásból, mely az egész világon a függetlenségi nyilatkozatok mintája lett:

„Hogy minden hatalom a népre van ruházva s következésképen a néptől származik; hogy hivatalnokai az ő megbízottai és szolgái s mindenkor felelősek neki.

Hogy a kormány a nép, nemzet vagy közösség közjólétére, védelmére és biztonságára van, vagy kell hogy legyen. Az összes változatos kormányformák és módzatok közt az a legjobb, amely a legmagasabb fokú boldogságot és biztonságot képes megteremteni s a leghatásosabban vértezett, rosszul való igazgatás veszedelme ellen; s hogy ha bárminő kormányt e célok szempontjából meg nem felelőnek vagy azokkal ellentétesnek találnának, a közösség többségének megvan az a kétségbevonhatatlan, elidegeníthetetlen s megtámadhatatlan joga, hogy reformálja, megváltoztassa vagy kiküszöbölje oly módon, amint azt a közjó szempontjából a leghasznosabbnak találják.”

Számtalanszor hallottam ezt felolvasni július negyedikén, de sohasem hallottam ott, ahol aktuális intézkedésekről vitatkoztak. Senki, aki megérti az elveket, melyeken a köztársaság épül, nem fél a legkisebb mértékben sem azoktól a szelíd, bár mindenesetre hatásos intézkedésektől, melyek a népet visszasegítik saját ügyeinek vezetéséhez.

A szabadság egy barátjának sem kell aggódnia az iránt sem, hogy milyen lesz a harc kimenetele, amelyet most indítottunk meg. A diadal biztos s a küzdelem nem lesz különösen véres. Alig érdemli a harc nevét. Hadd mondjam el egy állam, New Jersey felszabadításának történetét:

Az Egyesült Államok népét meglepte az, hogy New Jerseyt a reformtörekvéset élén látta. Én, aida érettebb életkorom nagyobb, részét New Jerseyben töltöttem, tudom, hogy ami népének szívét és értelmét illeti, nincs az Unióban állam, amely komolyabban kívánta volna a reformokat, mint New-Jersey. Vannak emberek, akik kitűntek az állam ügyeinek vezetésében, akik újra meg újra síkra szálltak, a bennök lakozó teljes komolysággal, oly dolgok érdekében, melyeket végre képesek vagyunk megvalósítani. Vannak emberek New Jerseyben, akik életük legjobb energiáit annak szentelték, hogy győzelemre törekedjenek a választásoknál azért, hogy New Jersey polgárainak lámogatását megnyerjék bizonyos reform programokra.

A nép ilyen dolgokért gyakran adta le a szavazatát 1910 ősze előtt, de érdekes az, hogy semmi sem történt. Követelték bizonyos reformintézkedések áldásait, melyeket az Unió minden progresszív államában bevezettek, oly intézkedéseket, melyek bebizonyították nemcsak azt, hogy nem forgatták fel a közösségek életét, amelyekben alkalmazták, hanem azt is, hogy ezekben a közösségekben új életet öntöttek minden erőbe s megjavították az életviszonyokat. De New Jersey népe nem tudta ezeket elérni s pesszimiztikus kétségbeesés vett erőt rajtuk. Szoktam emberekkel találkozni, akik vállvonogatva mondták: „Mit számít az, hogy miképen szavazunk? Sohasem volt szavazatainknak semmi ered-

ménye”. Az a hatalom, mely az imént alakított, úgynevezett progresszív párt mögött áll, az Egyesült Államok régi pártjaival való elégedetlenség ereje. Az az érzés, hogy az emberek elégszer tévedtek zsákutcába s hogy valamiképen nyílt, szabad utat kell teremteni, melyen keresztül valamilyen célhoz haladni lehet.

1910-ben jött el az a nap, melyen New-Jersey népe bátorságot nyert arra a hitre, hogy valamit véghez lehet vinni. Nem volt érdemem, hogy a kormányzói-állásra jelöljenek, hacsak nem az, hogy kimondtam, amit tényleg gondoltam s a nép bókja irányomban az volt, hogy hitt abban, amit mondtam. Hacsak nem hittek a kormányzónak, akit akkor megválasztottak, hacsak nem bíztak benne mélyen és teljesen, nem tudott volna egyáltalában semmit sem csinálni. A nemzetek államférfiainak ereje az ország népének hitében és támogatásában van, inkább, mint saját szellemi képességeikben. Amily mértékben bízunk bennük, amily mértékben támogatjuk őket, amily mértékben kölcsönzünk nekik saját erőinkből, annyiban erősek. Azok a dolgok, melyek New-Jerseyben 1910 óta történtek, azért történtek, mert a magokat a bizalom, hit és megújhodott reménynek ebbe az áldott talajába vetették.

Abban a percben, amelyben New-Jerseyben a reformokat ellenző erők belátták, hogy a nép olyan férfiakat támogat, akik azt gondolják, amit mondanak, felismerték azt is, hogy nem merhetnek azoknak ellenállni. Nem az új hivatalnokoknak személyes ereje volt az; a mögöttük álló nép erkölcsi ereje volt az, ami ezt a rendkívüli sikert előidézte.

S mit értek el? Tisztára igazságot oly osztályokkal szemben, melyekkel azelőtt nem bántak igazságosan.

New-Jersey államában minden iskolásfiú megért-

hette azt a tényt, — ha a dolgokba kissé be akart pillantani — hogy azok a törvények, melyek a különböző alkalmazásokban elfoglalt munkások balesetknél való kártalanítására vonatkoznak, oly időből származtak, amikor a társadalom szervezete nagyon különbözőin a szervezése mostani módjától. S mivel a törvényeket nem változtatták meg, a törvényszékek kénytelenek voltak vakon oly törvényeket alkalmazni, melyek a fennálló viszonyoknak egyáltalában nem feleltek meg, úgy hogy New Jersey munkásai számára a gyakorlatban lehetetlen volt a törvényszékektől igazságszolgáltatást nyerni. Az állam törvényhozása nem jött segítségükre a szükséges törvényalkotással. Senki sem vitatta komolyan a viszonyokat: mindenki tudta, hogy a törvények elavultak és lehetetlenek voltak; mindenki tudta, hogy hiába várunk igazságszolgáltatásra. Nos jó, hál miéért nem szolgáltattak igazságot?

Azután egy másik feladatunk is volt, amelyet meg akartunk oldani: a mi közszolgálati szervezeteinket (public service corporation) úgy óhajtottuk szabályozni, hogy méltányos feltételek mellett nyerhessük tőlük a megfelelő szolgáltatásokat. Ez másutt megtörtént s ahol megtörtént, épp annyira bizonyult maguknak a testületeknek, mint magának a népnek javára. Természetesen kissé nehéz volt a szervezeteket meggyőzni. Megtörtént, hogy egyike azoknak az embereknek, akik ezekről a dolgokról a legkevesebbet tudtak, a Public Service Corporation elnöke volt New Jerseyben. Hallottam ennek az embernek beszédeit, melyek korunk viszonyairól teljes tájékozatlanságát árulták el. Még nem láttam teljesebb tudatlanságot minden részletében; s minthogy egyesítette magában a hatalmat és a tudatlanságot minden erejét arra fordította, hogy el lent-álljon oly dolgoknak, melyekhez nem értett.

Nem érdekem, hogy kétségbe vonjam ily állásokban működő egyének cselekvésének indító okait s becsületességét. Csak sajnálom, hogy nem tudnak többet. Hacsak a haladás menetéhez csatlakoznának, ők maguk is éreznék ennek az egészséges mozgásnak áldásait s ezzel új életre keltenék magukban a tanulás képességét, amely remélem megvolt bennük, mikor fiatalabbak voltak. Mikor a közszolgálati szervezetet New Jerseyben szabályozni kezdtük, nem kíséreltünk meg semmi újat; egyszerűen csak azt kíséreltük meg, hogy a nyilvános igazságszolgáltatásnak oly intézkedését vezessük be, mely már kiállta a próbát. Bevezettük. Csődbe jutott-e valaki azóta? Kétkedik-e ma még valaki abban, hogy működésük a Public Service Corporation javára épp úgy szolgált, mint az állam népe javára?

Még egy dolog volt, amit szerényen kívántunk: tiszta választást kívántunk; nem akartuk, hogy a jelöltek maguknak hivatalt vásároljanak. Ez észszerűnek látszott. így elfogadtunk egy törvényt, mely egy tekintetben páratlanul áll, nevezetesen abban, hogy az, aki magának hivatalt vásárolt, nem kapta meg. Megengedem, hogy ez minden politikai alapelvvel ellenkezik, de én eléggé józan politikai tételnek tartom. Egészen helyes, hogy valakit börtönbe vetünk, mert hivatalt vásárolt, de még sokkal jobb, ha azonkívül, hogy börtönre vetjük, megmutatjuk neki, hogy egy oly hivatalt, melyért csak egyetlen dollárt is fizetett, nem nyert el, bár nagy többség szavazott mellette. Felforgattuk a kereskedelem törvényeit; aki New Jerseyben valamit vásárol magának a politikában, nem nyeri el. Úgy látszott előttünk, hogy ez volt a legjobb módszer ana, hogy elvegye a kedvét és bátorságát a tisztátalan politikai üzelmektől. Ha pénzünkön nem tudjuk az árut

megszerezni, nem jutunk kísértésbe, hogy pénzünket kiadjuk.

Törvényt hoztunk a megvesztegetések ellen, amelynek észszerű alapját senki sem vonhatta kétségbe; s alkottunk egy választótörvényi, melyről mindenki megjósolta, hogy nem fog hatni, de mégis hatott, New-Jersey szavazóinak felszabadítására.

Mindezek a dolgok számunkra közhelyekké váltak. Kedveljük a törvényeket, amelyeket hoztunk és senki sem merészel rajtok lényeges változtatásokat eszközölni. Miért nem kaptuk meg már régebben ezeket? Mi akadályozott bennünket? Nos, az volt az ok, hogy kormányzatunk titkos és nem nyilvános volt, nem volt a miénk. Az emberek kicsiny csoportjai irányították, akiknek neveit ismertük, de akiket valamiképpen úgy látszott, hogy képtelenek vagyunk eltávolítani. Ha embereket szereztünk arra, hogy kötelezettség mellett megfosszák hatalmuktól, a vége az lett, hogy társultak azokkal, akik ellen küzdeniök kellett volna. Nyilvánvalóan szükségessé vált egy laikust választani, aki oly keveset tudott az egész ügykezelésről, hogy feltételezte, hogy elvárják tőle annak tényleges elvégzését, amire ígéretet tett.

Vannak emberek, akik gáncsolták New Jersey kormányzóját, mert nem végezett bizonyos dolgokat, pl. nem emelt egy csomó vádat; New Jersey kormányzója nem tartja szükségesnek, hogy védje magát, de szeretné a figyelmet felhívni egy nagyon érdekes esetre, ami ebben az államban történt. Amikor a nép újra magához ragadta a kormányt, különös változás ment végbe sok ember lelkében; hirtelen erkölcsi ébredés történt és mi egyszerűen nem tudtunk több bűnöst találni, akít bevádolhattunk volna: olyan volt,

mint egy vasárnapi iskola, amely módon a örvénynek engedelmessékedtek.

Ezért mondom, hogy egyáltalában semmi nehézsége nincs annak, hogy újra magunkhoz ragadjuk a kormányt. Semmi sincs, ami visszariasztana minket, amikor arra határozzuk magunkat, hogy ezt a feladatot teljesítsük. „Az újrakezdés útja az újrakezdés”, mondta egykor Horace Greeley, amikor az ország egy oly kilátás előtt rémült meg, ami egyáltalában nem bizonyult rémítőnek; ez abban az időben volt, amikor újra megkezdtek a készfizetéseket a kincstárjegyekre. A kincstár egyszerűen újra megkezdte a beváltást s azon a napon, amelyen megkezdtek a készfizetéseket, nem volt a legkisebb veszély vagy izgalom sem.

Ugyanez lesz az eset akkor, ha a nép újra átveszi saját kormányzásának irányítását. Azok az emberek, akik a politikai gépezeteket kezelik, csak kis töredékét képezik a pártnak, melyet állítólag képviselnek s azok viszont, akik megrontó hatást gyakorolnak rájuk, az ország üzletembereinek szintén csak kis részét teszik. Nem abból a célból egyesültünk, hogy egy párt vagy polgárok egyik nagy szervezete ellen küzdjünk, küzdelmünket csak kis coteriák ellen folytatjuk, egyes imitt-amott felbukkanó emberek csoportja ellen, néhány személy ellen, akik azáltal tartják fenn magukat, hogy megcsalnak minket s abban a percben elvesztik létük lehetőségét, melyben megszűnnek minket megcsalni.

Alkalmam volt New Jersey államában egy ily csoport hatalmát próbára tenni s annak megállapításában nyertem elégtételt, hogy igazam volt akkor, midőn feltételeztem, hogy egyáltalában nincs semmi hatalmuk. Úgy látszott, mintha egy várba lennének elsáncolva, úgy látszott, mintha a vár lőréséből a fegyve-

rek torka meredne elő. De amint megmondottam polgártársaimnak, semmi egyebet nem kell lenni, mint kissé közelebb nyomulni a falakhoz, s meg fogjuk látni, hogy a vár csak kártyavár; csak színpadi kellékek voltak s mihelyt a hallgatóság beláthatott a színfalak mögé, megtudták, hogy az a sereg, mely oly félelmetes felszereléssel vonult fel, csali egyetlen zászlóaljból áll, mely az egyik szárnyon bement s azután a másikon kijött s ugyanily módon 24 órát egyfolytában menetelhetett volna; csak 24 emberre van szükségünk, hogy ezt a fogást megtegyük; ezek az emberek szemfényvesztők. Ők csak abban az arányban hatalmasak, mennyiben hajlammal bírunk arra, hogy előre félelemben tartsanak. Az ő tőkéjük a mi tudatlanságunk és hiszékenységünk.

Ma tanúi vagyunk valaminek, amire sokan közülünk egy egész életen át várlak. Tanúi vagyunk az ország emelkedésének. Látjuk, hogy egy egész nemzet felkel és nem akarja, hogy továbbra is rászédjék. Eljött a nap, melyen az emberek így szólnak egymás hoz: teljesen közömbös számomra az, hogy mily párttal szavaztam együtt, ki fogom választani magamnak az embereket, akikre szükségem van, azt a politikát, mely nekem kell s nem törődöm semmit a cédulákkal. Nem találok nagy különbséget az én jegyzékem és azok jegyzéke között, akik a másik pártra szavaztak s akik úgy mint én, szintén elégedetlenek azzal a móddal, amellyel pártjuk hűségüket megjutalmazta. Ők ugyanazokat a dolgokat akarják, mint én és nem tudok Isten ege alatt semmit, ami együttaladásunkat megakaszthatná. Ugyanazokat a dolgokat akarjuk, ugyanaz a hitünk van az amerikai nép régi hagyományaiban s elhatároztuk magunkat, hogy végül az árnyék helyett a valóság elérésére törünk.

Mi amerikaiak nagyon is soká beértük azzal, hogy csak felületesen fussuk végig a kormány intézkedéseit, csak látszólag vettünk részt a játékban, az orrunknál fogva vezettek minket. Odamentünk a választásokhoz s ezt mondtuk: ez egy szuverén népnek ténykedése; de mi még nem akarunk szuverének lenni; el akarjuk halasztani, várni fogunk a legközelebbi alkalomig. A rendezők még tologatják a színeket, az igazi lépésre még nem készültünk el. Az én indítványom az, hogy hagyjuk abba az alakoskodást s kezdjük el az amerikai politika eszményeit a valóságba átültetni úgy, hogy mindenkit, aki a választóurnához lép, hasson át annak érzete, hogy tényleges ítélkezést gyakorol, amikor újra saját kezébe veszi azokat a nagy ügyeket, amelyek felette sokáig oly emberek kezében voltak, akik önmagukat választották s komolyan munkához lát, hogy megvalósítsa saját céljait.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

A kereskedelem felszabadítása.

Azon kiegyenlítések s rendezések között, melyek ebben az országban meg kell valósítanunk, egyetlen egy törvényes vagy jogos intézkedést sem szándékozunk megzavarni; ellenben a kereskedelmi élet minden korlátozása és akadályja eltávolítandó s a hatalom minden jogtalan fajtáját meg kell semmisíteni. Minden embernek, aki alkalmat keres, akinek megvan az energiája, hogy azt megragadja, meg kell adni ehhez az alkalomhoz a lehetőséget. Azoktól az emberektől, akik monopóliumszerű előnyöket élveznek, semmi egyebet nem kell kérnünk, mint hogy mérjük össze értelmüket azokéval, akik velük versenyezni akarnak. A többinek értelme s energiája számára legyen szabad tér az érvényesülésre és tevékenységre, ez minden. A tőkének s az embertömegek milliói vállalkozó szellemének általános felszabadítása s az alkalom kapuinak teljes feltárása kell hogy bekövetkezzék. Mily elszántsággal, mily üdv rivalgással fog a nép az ő felszabadulására felemelkedni.

Én is azok közé tartozom, akik hisznek abban, hogy ez ország virágzását oly korlátozások akasztották meg, hogy még nem juthattunk jogainkba s hisznek abban is, hogy ezen korlátozások megszüntetése által szabadabbá teszünk oly erőket a cselekvés számára, ami-

nőket a mi nemzedékünk még nem látott. Ebből azokból érzem magam feljogosítva arra, hogy a legnagyobb őszinteséggel bíráljam ezeket a korlátozásokat és eszközöket, amelyek révén azokat elérték. Nem úgy bírálok, ahogy az, akinek nincs reménye; amikor oly állapotokat írok le, amelyek annyira megkötnek, akadályoznak s lebilincselnek, csak olyan viszonyokat írok le, amelyeket készülnék elhagyni, hogy egészen más korszakba lépjünk. Hiszem, hogy itt az ideje, amikor feltétlen őszinteségnek kell lennie. Egyike korunk legszomorúbb körülményeinek a következő: Nem tudom megmondani nektek, hány üzletember, hány előkelő üzletember közölte velem titokban és bizalmasan az igazi véleményét az Egyesült Államok helyzete felől. Valakitől félnek, félnek attól, hogy igazi véleményüket nyilvánosságra hozzák, ők kéz alatt közlik velem azokat. Ez nagyon elszomorító. Ez annyit jelent, hogy nem vagyunk urai saját véleményünknek, kivéve amikor szavazunk, de még akkor is óvatosak vagyunk, hogy tényleg titokban szavazzunk.

Nagyon aggasztó, hogy ez így van. Miért kelljen a szabad Amerikában bárkinek is félnie valakitől s miért féljen bárki is a versenytől, akár honfitársaival, akár már, sal szemben.

Egyik vád az Egyesült Államok védővámpolitikája ellen az, hogy gyengítette s nem fokozta a nép életerejét. Amerika] gyárosok, akik tudják, hogy jobb cikkeket tudnak gyártani, mint bárhol másutt a világon, akik tudják, hogy olcsóbban adhatják el azokat idegen piacokon, mint maguknak azoknak az országoknak gyárai, félnek kimerészkedni a nagy világba csakis saját érdemeik és jártasságuk alapján. Képzeltetek el egy kiváló nemzetet, melyet félnkség bénít meg; az amerikai üzletembereknek ezen aggodalmán felette CSO-

dálkozni. Ők teljesen a washingtoni kormány körül ólálkodnak, kegyeket keresnek. Azt mondják: „irgalomból ne tegyetek ki bennünket a világ zord időjárásának, adjatok ránk valamilyen hazai takarót. Véti jelek meg minket. Gondoskodjatok arról, hogy idegenek ne jöjjenek ide, hogy értelmüket a mienkkel összemérjék.” S mintha arról lenne szó, hogy ezt a mi sajátos jellemünket fokozzuk, a legerősebb s legnagyobb emberek érik el közöttünk a legnagyobb kedvezményeket; azok az emberek, akik az iparágak szervezéséhez különös képességekkel bírnak, azok az emberek, akik bármely ország iparágait vezetni tudnák, ugyanazok az emberek, akik a legerősebben sáncolták el magukat a vámtarifa legmagasabb tételei mögé. S ezen felül erkölcsileg oly félénkek, hogy nem mernek kiállni az amerikai nép elé, hanem ezeket a kedvezményeket magának a tarifának szóáradatában rejtik el „tréfásan”. De nagyon keserű tréfa az, ha olyan emberek, akik kedvezményeket keresnek, annyira félnek polgártársaik jobb ítéletétől, hogy nem merik beváltani, amit kapnak. Szerencsére a lelkiismeret egyetemes újjászületése ebben az országban nem szorítkozik azokra, akik tudatosan küzdöttek külön előjogok ellen. A lelkiismeret felébredése kiterjeszkedett azokra is, akik külön kedvezményeket élveztek s hálát adok az Istennek, hogy ennek az országnak üzletemberei kezdik már a mi gazdasági szervezetünket igazi világitásban látni, mint az előjogok bénító arisztokráciáját, amelytől nekik maguknak is menekülniök kell. Ennek az országnak kis emberei nincsenek megcsalva s az országnak nem minden nagy üzletembere van megcsalva. Ez emberek közül néhányan, akik nem tisztességes útra tértek, akik a monopólium karjába vetették magukat, mert úgy lát-

szótt, hogy ez a fennhatóság iránya s elkerülhetetlen módja, épp oly készek, mint mi, hogy megforduljanak s szintén a szabadság útján haladjanak, mert amerikai szív dobog ez emberek közül is sokban, épp úgy mint a mi kabátaink alatt, ők épp oly örömmel lesznek szabadokká, mint ahogyan mi fogunk örülni, hogy őket szabadokká tesszük. S akkor azt a nagyszerű erő kifejtést, amelyet nekünk Ivaros dolgokra fordítottuk, oly céloknak fogják szentelni, amelyek javunkra lesznek.

S akkor mi is, akik nem vagyunk sem az iparnak, sem a kereskedelemnek nagy vezérei, több jót fogunk neidk tenni, mint most még anyagi téren is. Még ha szolgálatkésznek kell is lennünk, akkor sem tesszük ezeket az embereket oly gazdagokká, aminők lehetnének, mert nem adod hozzá teremtő erőt az amerikai jólét óriási fokozásához. Amerika gazdagságának fokmérője nem a Wall-Street, nem a pénzközpontok Chicagóban, St.-Louisban és San Franciscóban; Amerika oly gazdag, mint a nép, mely azokat a központokat gazdaggá tette. Ha ezeknek a népeknek vállalkozó szelleme ingadozóvá válik, összezsugorodik a hatalom előtt s ha habozva kezdeményez saját erejéből terveket, akkor a kiindulásnál száradnak ki maguk a források, amelyek ezeket a helyeket gazdagsággal elárasztják. Az óriások nem szenvednek kárt azáltal, ha az amerikai kisémbereket felszabadítják.

Lehetséges, hogy bizonyos dolgok történni fognak, mert a monopólium ebben az országban, oly holt víztömeget hord magával, aminőt az embereknek nem keltsene magukkal hordani. Araikor rendezett verseny által — vagyis becsületes verseny által, amely tisztességes eszközökkel dolgozik — minden erejüket próbára teszik, akkor takarékoskodniuk kell majd s csak akkor tudnak gazdaságosabbak lenni. ha megszabadulnak

attól a víztömegtől. Nem tudom, hogyan lesz kiszorítható a víz belőlük, de meg fognak szabadulni tőle, ha kénytelenek lesznek rá. Szabadulniok kell majd tőle, különben közülünk azok, akik nem cipelnek víztartókat, el fogják őket a versenyben hagyni. Helyezzétek Amerika kereskedelmét a gazdaságosság, hatékonyság és célszerűség alapjára, akkor legyen a győzelem a legerősebbé és a leggyorsabbé.

A mi programmunk a jólét programja. A jólét s egy átható jólét termékenyebb mint az, ami szűk és korlátok közé szorult. Szerenese kívánataimat fejezem ki az Egyesült Államok monopolistái előtt, hogy nem fogják céljukat elérni, mert saját elméletükkel ellentétben a tény az, hogy a nép okosabb, mint ők. Az Egyesült Államok népe úgy érti meg az Egyesült Államokat, ahogy ezek az emberek nem, s hacsak engedik, nemcsak gazdagokká, hanem boldogokká is akarjuk őket tenni, mert akkor lelkiismeretüknek kevesebbet kell majd hordani. Oly államban éltem, mely egy csomó testület kezében volt. Kézről-kézre adták egymásnak. Egyszer a Pennsylvania vasút kezei közt volt, azután a Public Service Corporation-é. Akkor volt a Public Service Corporation-é, amikor engem megválasztottak s ez a testület nem tudott nekem megbocsátani, amióta kikeltem bérszerződésük ellen. De én valóban nem láttam semmi okot arra, hogy miért adja át a nép saját lakóhelyét monopolizálásra egy kis csoport embe-reinek; s ezért amikor jogcímüket tudakoltam tőlük s nem tudták azt kimutatni, amelyhez fordulhattak volna nem volt más törvényszék, mint a közvélemény, s kiköltöztek. S most a tenyerükből esznek s még sem fognak le. Ők ép annyi pénzt keresnek, mint azelőtt, csak tiszteletreméltóbb úton. New Jersey államának tör-

vényhozása s annak állandó segítsége nélkül keresik azt. Normális úton keresik azt azzal, hogy New Jersey népét közlekedéssel, vízzel és pénzzel oly módon látják el, aminőre igazán szükségük van, nem hiszem, hogy lenne értelmes hivatalnok New Jersey Public Service Corporationában, aki ma komolyan sajnálná a végbe ment változást. Államunkban felszabadítottuk a kormányt s érdekes tény az, hogy egy percig sem szenvedett a közjólét e változástól.

Ezért, amit mi felállítunk a szabadságnak ebben a programjában, az egyetemes előnynek a programja. Majdnem minden monopólium, amely a feloszlásnak ellenállt, ellenállt egyszersem saját részvényesei igazi érdekének. *A monopólium mindig megakasztja a fejlődést, lenyomja a természetes jólétet s a természetes haladásnak ellenáll.*

Vegyünk csak egy olyan mindennapi esetet, mint amilyen egy hasznos találmány s az emberiség szolgálalába való helyezése. Tudjuk, mily termékenynek mutatkozott az amerikai szellem találmányokban; mennyivel előbbre vitte a civilizációt a gőzhajó, az egrenáló gyapotmagtalanítási gép, a varrógép, az aratógép, az írógép, a villamos világítás, a telefon, a fonográf. Tudjátok-e, volt-e alkalmatok tapasztalni, hogy manapság nincs vendégszeretet a találmányok számára? Nem nyertek bátorítást arra, hogy találékony szellemetek munkába fogjon a telefon, vagy a fényképészet, vagy valamilyen géprész vagy mechanikai eljárás javítására; nem is nagyon szólítanak fel arra, hogy rövidebb és olcsóbb eljárást keressetek bizonyos dolgok előállítására vagy megjavítására, vagy hogy jobb dolgokat találjatok fel, mely a régiék helyét felváltja. Nagyon is sok pénzt helyeztek el a régi üzemekben; nagyon is sok pénzt költöttek a régi fényképészeti eszközök terjesztő-

sére; a mai telefon-berendezések, nagyon is költségesek ahhoz, semhogy valami jobbal való kicserélést megengedhetőnek tartsanak. Bárhol akadnak monopóliumra, nemcsak hogy nincsen ösztönzés a javításra, sőt, határozott ellenszenv nyilatkozik meg iránta, mert a javítás nagyon költséges azáltal, hogy elértékteleníti, megrontja a régi gépeket s lefokozza a régi termékek értékét. A monopólium ösztöne ellensége az újításnak, a monopólium irányzata a régi eljárás alapján készített dolgok használatban tartására s megőrzésére irányul; az a hajlandósága, hogy mindent állandósítson, megmerevítsen. Az állandósulásnak meglehet a jó oldala, de ha harminc év óta mindent egyazon merev állapotban változatlanul megtartottak volna, még mindig kézzel íránk gázvilágítás mellett, nélkülözőnk a telefon, megengedem, hogy néha kellemetlen, de megbecsülhetetlen segítségét, nem lennének automobiljaink, sem drótnélküli távirónk. Magam jól megéltem volna aeroplánok nélkül s boldog lehettem volna mozgóképek nélkül is.

Természetesen nem mondom, hogy a trustök fejlődése megakadályozott volna minden találékonyságot, de azt hiszem teljesen világos az, hogy a feltalálási szellemet sok téren elkedvetlenítették; hogy a feltalálót megakadályozták abban, hogy szellemük és szorgalmuk gyümölcsét élvezhessék s hogy az emberiséget megfosztották sok kellemetességtől s az alacsonyabb áron való vásárlás alkalmától.

Az a fém, amelyet a trustök Amerika feltalálói szellemére helyeztek, számos módon működik. Az első, amit a feltalálói szellem tapasztal, akinek eszméje oly térre terjed ki, melyet a trustök uralnak, az, hogy nem tud tőkét szerezni s így nem tudja találmányát értékesíteni. Ha pénzre van szükséged, hogy gyárat építs s

termékedet hirdesd s ügynököket alkalmazz és piacot szerezz gyártmányaid számára, honnan fogod ezt a pénzt előteremteni? Abban a percben, melyben pénzt vagy hitelt kérsz a bankok a következő indítványt teszik neked: „Ez a találmány károsan hat bizonyos nagy iparágak megállapított gyártási folyamataira s piaci uralmára. Mi már financozzuk azokat az iparágakat, részvényeik a mi kezünkben vannak, majd meg fogjuk kérdezni őket.”

Ennek a megbeszélésnek eredménye gyanánt talán azt fogják értésedre adni, hogy nagyon sajnálatos, de lehetetlen számukra, hogy financozzanak. Lehet az is, hogy oly indítványt tesznek neked, hogy ha a trusttel bizonyos megegyezésre hajlandó vagy, megengedik s lehetővé teszik neked a gyártást. Az is lehet, hogy ajánlatot kapsz arra, hogy megvásárolják szabadalmadat, de ez az ajánlat csak nagyon szegényes fájdalomdíjat képvisel. S az is megtörténhetik, hogy találmányodról, még ha megvásárolták is, sohasem hallani többet.

Egy találmány felhasználásának ez az utolsó módja, melleleg megjegyezve, különösen rút visszaélést jelent a szabadalmi törvény ékkel, melyeknek nem lenne szabad megengedni a tulajdonjog elismerését oly találmány felett, melyet sohasem szándékoznak megvalósítani. Egyike legsürgősebb reformjainknak, melyek megvalósításra várnak, a szabadalmi törvényeknek revíziója.

Bármiképen is, ha a trust nem akarja, hogy szabadalmadat megvalósítsd, meg tudja akadályozni, kivéve, ha van saját pénzed s hajlandó vagy kockára termi a nagy erőforrásokban bővelkedő trustökkel folytatott küzdelemben. Én csak általánosságban teszem e kijelentést, de tudom részletezni is. Mondhatnék eseteket, amikor ezek az események ugyanily módon játszód-

lak le. Nagy iparágak egyesülése nemcsak megmerevíti s állandósítja a gyártmányokat, hanem nagyon is gyakran mesterségesen megrögzíti a gyártmányok javítását és hatékonyságát is. A termelési képesség fokozásának viszonyát ártermelési költséghez nem tanulmányozzák már Amerikában úgy, mint szokták, mert ha nem vagyunk kénytelenek a gyártási módokat javítani, hogy a versenytársat felülmúljuk, csak természetes, hogy nem javítjuk meg az eljárásokat. S ha megakadályozhatjuk a versenytársat abban, hogy a piacra kerüljön, akkor kényelmesen ülhetünk s a védővám bástyái mögött, mely minden külföldi képességét megakadályoz abban, hogy versenyre keljen velünk, nyugodtan pihenhetünk egy teljes nemzedéken át.

Képzeltető-e, hogy valaki, aki a trustöknek csakis ezt a magatartását látja a találmányokkal szemben, ne értse meg, mily rendkívül fontosnak, mily óriásinak kell annak a felszabadulásnak lenni, mely a nép szellemének lehetővé teszi a kezdeményezést, a javítását s a tökéletesítést életünk eszközeinek és viszonya inak? Ki mondhatja meg, hány szabadalom kerül majd napvilágra, mely ma megvalósíthatatlanul, titkos fiókokban és rekeszekben hever, vagy minő új találmányok fognak bennünket csodálatba ejteni s áldásaival elárasz-tani, ha a szabadságot visszaállítják?

Nem vágyódtak-e oly kor után, melyben az egész nép szellemét és kezdeményező képességét felszólítják arra, hogy a kereskedelem szolgálatába lépjenek? Amelyben új jövevényeket új eszmékkel, új belépőket új lelkesedéssel, független embereket üdvözölnek? Amelyben fiaiatok remélhetik azt, hogy valamilyen, lehet hogy kicsiny, de reményekre jogosító vállalkozásnak nem alkalmazottaivá, hanem vezetőivé válhatnak, amelyben legjobb energiájukat s tetterejüket kelti fel

annak tudata, hogy önmaguknak urai, akik előtt nyitva állnak a világ útjai. Nem óhajtjátok, hogy a piacok mindenkinek megnyíljanak? Hogy megfelelő hitelt minden ember megszerezhessen, akinek jelleme és komoly célja van és aki biztosan és előnyösen tudja felhasználni? Hogy lássátok, mint szabadul meg a kereskedelmi élet a politikával való áldatlan kapcsolattól? Ne szabaduljon-e fel a nyersanyag a monopolisták uralma alól s ne legyenek-e mindenki számára egyformák a szállítási nehézségek? S ne legyen-e szabad minden útja a kereskedelmi és ipari tevékenységnek mindenki számára, aki azon haladni akar? Lehetetlen, hogy ne érezzétek egy új szabadság hajnalhasadását!

Itt van például a megőrzés, javaink s erőforrásaink megőrzésének nagy feladata s itt a fennmaradásnak, a megőrzésnek elvét nem szűk értelemben fogom fel. Vannak erdőségek, melyeket meg kell őrizni, vannak nagy vízierők, melyeket fenn kell tartani, vannak bányák, melyek kincseit nem szabad kimeríthetetleneknek tekintenünk s melyek forrásait meg kell őrizni s fenn kell tartani a jövő nemzedékek számára. De még sokkal többről van szó. A nép életerejét és energiáit kell fizikailag fenntartani s megőrizni.

Tudjuk, minő zavart okozott a fennmaradás, a megőrzés kérdése. A szövetségi kormány nem mert befolyásából engedni, mert a kormány mellett nem jó-hiszemű emberek álltak s nem oly emberek törekedtek politikájának irányítására, akik a nagy államok jogos fejlődését akarták, hanem oly emberek, akiknek célja az volt, hogy saját kizárólagos uralmuk alá hajtssanak nagy bányákat, erdőket s vízierőket. S az Egyesült Államok nem mert engedni az ő kissé merev politikájából, mert félt, hogy ezek az erők hatalmasabbak lehetnének, mint az egyéni közösségek és a köz-

érdek erői. Amitől mi most félünk, az, hogy ezt a helyzetet állandósítják. Hogy van az, hogy Alaska fejlődésében annyira visszamaradt? Miért van az, hogy Alaska kikötőiben nagy kőszénhegyek fekszenek, melyek eladását nem engedi meg a washingtoni kormány? Ez azért van, mert a kormány nem biztos abban, hogy követhette-e a cselszövéseknek egész bonyolult hálózatát, melynek segítségével az emberek kis csoportja megkísérelte, hogy Alaska szénterületeit korlátlan hatalmába kerítse. A kormány még azokkal az erőkkel szemben is gyanakvó, melyek körülveszik.

A baj a „megmaradás” kérdésénél az, hogy az Egyesült Államok kormányának nincsen semmilyen ezirányú politikája. Egyszerűen jelzi az időt, konstatál. Egyszerűen szünetel. A tartózkodás még nem fennmaradás. Ha az országnak szüksége van az erdők felhasználására, nagyon is gyakorlatiatlan program azt mondani, hogy nem fogunk az erdők kérdésében semmit sem csinálni. A kérdést nem oldja meg az a rendelkezés, hogy Washington nagy államának népc\ nem vásárolhat szenet az alaskai szénmezőkről. Azt a szenet előbb vagy utóbb mégis meg kell kapnunk. S ha annyira félünk a Guggenheimektől s a többitől .mind, hogy nem tudjuk magunkat elhatározni arra, milyen politikát kövessünk e szénmezőket illetőleg, kérdéses, meddig várjunk arra, hogy a kormány levesse az aggályait? Nem lehetséges munkaprogram addig, amíg nincs szabad kormány. Az a nap, melyen a kormány szabadon foghat hozzá a pozitív megőrzés politikájához, ellentétben a csak negatív tartózkodás politikájával, az lesz a felszabadulásnak egy napja, mely nem csekély jelentőségű az ország fejlődése szempontjából.

De a megőrzés kérdése sokkal nagyobb, mint természetes erőforrásaink megőrzésének problémája

mert ha összegezzük természetes erőforrásainkat, van egy nagy természetes erőforrás, mely minden másnak alapját teszi és alapját oly mélyen képezi, hogy néha elkerüljük s elhanyagoljuk. Értem alatta magát a népet. Mi lenne erdőségeink értéke, életerős és értelmes emberek nélkül, akik értenek azok kihasználásához? Miért tartjuk meg természetes erőforrásainkat, ha nem változtathatjuk át őket az ipari munka bűvös ereje által világi javakká? S mi más változtatja át őket azzá a gazdagsággá, ha nem azoknak az embereknek ügyesége és keze, akik nap-nap után munkájukhoz fognak s akik az amerikai nép nagy összességél képezik? Engem az érdekel, hogy az Egyesült Államok kormánya inkább törődjék az emberi jogokkal, mint a tulajdonjogokkal. A tulajdon az emberiségnek egyik eszköze; az emberiség nem a tulajdonnak eszköze. S mégis, ha látunk egyes embereket, amint nagy iparágakon korlátlan uralommal ülnek, mintha egy nagy bálvány szekerét hajtánák, amely nem látja az előtte térdreboruló tömegeket, amint életüket vesztik iparuknak összezúzó erejétől, akkor csodálkozva kérdezzük, meddig lesz még szabad az embereknek gépeikre többet gondolniuk, mini saját embereikre? Nem gondoltatok-e még soha arra, hogy az emberek olcsók s a gépek drágák? Nem egy felügyelőt bocsátanak el azért, mert túlterhel egy finom érzékeny gépet, de senkit sem bocsátának el, ha egy túlerőltetett embert terheit meg még jobban. Embereidet elbocsáthatod s pótolhatod; vannak mások, akik örömmel jönnek helyébe: de gépeidet nem dobhatod ki nagy költségek nélkül, ha újakat akarsz helyükbe tenni. Ezért vagyunk kevésbé hajlandók embereinket úgy tekinteni, mint egész üzletünk, üzemünk lényeges. életbevágó, alapvető részét. Itt az ideje, hogy az emberiséghez viszonyítva a tulajdon a második helyet töltsé

be s nem az elsőtig Gondoskodnunk kell arról, hogy ne legyen túlzásfoltóság, ne legyenek rossz egészségügyi be-
 rendezések, hogy szükségtelenül ne terjedjenek kikerül-
 hető betegségek, hogy biztosítva legyen a táplálkozás
 hamisítatlansága, hogy baleset ellen minden elővigyá-
 zat megtörténjék, hogy nőket ne állítsanak lehetetlen
 feladatok elé, s a gyerekeknek ne engedjék meg, hogy
 energiájukat elpazarolják, mielőtt erre alkalmasak.
 Fenn kell tartani a faj reményét és rugékonyságát; az
 embereket egyéni szükségleteik mértékének megfelelően
 kell fenntartani s megőrizni és nem csupán az ipar
 programjainak megfelelően. Mi hasznunk van az ipar-
 ból, ha tönkremegyünk a fenntartásában? Ha meg-
 halunk annak a megkísérelésénél, hogy táplálkozzunk,
 miért ennénk? Ha meghalunk, midőn a tömeg közötl
 meg akarjuk vélni a lábunkat, miért ne engedjük, hogy
 a tömeg már előbb ne taposson ránk s mindennek végei
 vessen? Mondom nektek, nemzetünkben kezd érezhe-
 tővé válni az ellenállhatatlan együttérzés nagy érverése,
 amely körünkben a kormány formáit s menetét meg-
 változtatni készül. Amerika ereje arányban csakis
 Amerika egészségéhez, energiájához, reményéhez,
 rugékonyságához és vidámságához van.

Nem ez a szabadságról alkotható legnagyobb gon-
 dolat, oly gondolat, mely azt adománynak érzi, amely
 a férfiakat és nőket megszabadítja mindattól, ami őket
 megakasztja, hogy a legjobbat adják s a legjobbat akar-
 ják, ami legteljesebb határáig felszabadítja energiájú-
 kat, megszabadítja törekvésüket, amíg nem szorítják
 körül a korlátozó hatások s nem tölti el szellemeiket a
 megvalósítható remény örömujjongása?

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

A nép életerejének felszabadítása.

Akárhányszor gondoljunk is rá, Amerika felfedezése minden alkalommal új ösztönzést ad képzeletünknek. Századokon át, tulajdonképpen kezdettől fogva, Európa tekintete mindig keletnek fordult. A kereskedelem összes útjai, minden ösztönzés és energia nyugatról kelet felé haladt. Az Atlanti Óceán a világ hátsó kapujánál feküdt. Akkor, egyszerre csak elzárta a Kelet felé vezető utat Konstantinápoly meghódítása a törökök által. Európának vagy meg kellett fordulnia vagy pedig el lett volna zárva energiája számára minden kivezető út. Végül kimerészkedtek az ismeretlen tengerre a nyugaton s megtanulták, hogy kétakkora, mint gondolták volt. Kolumbus nem talált, mint hitte, oly civilizációt, mint Kínában, ő üres szárazföldet talált. Ezen a világrészen, a földgömbnek ezen az újonnan felfedezett felén, adatott meg — a történeti élet folyamán elég későn — az emberiségnek alkalom arra, hogy új civilizációt teremtsen meg; itt nyerte azt a szokatlan kiváltságot, hogy új emberi kísérletet végezhessen.

Ennek az egyedülálló alkalomnak momentuma nem tévesztheti el hatását mindazok érzésvilágára, akik sajátos voltát és gazdag lehetőségeit tekintik. Ezer fantasztikus regét inkább lehet kitalálni, mintsem a kép-

zelet azt a merész képet kockáztatna meg: hogy a földgömb egyik fele elrejtőzik addig, amíg a civilizációban új nekilendülés ideje el nem érkezik. Csupán egy lengerészkapitány becsvágya, aki új kereskedelmi utat keresett, teremtett alkalmat az emberiségnek erkölcsi élmény átélésére. Az embereknek új rendet kellett teremteniük ezen a gyönyörű földön, melyet — mint utazók mesélik — senki sem közelített meg anélkül, hogy ne élvezte volna az erdőkből áradó édes illatárt s nem ütötte volna meg fülét a kristálytisza források vizének mormolását. A félgömb várta, hogy új étellel teljék meg, étellel, bár az élet régi középpontjaiból, de megtisztítva minden salaktól, meggyógyultan a kimerültségtől és fásultságtól, méltón egy új éranak szüzi tisztaságához. Az egész úgy hat a képzeletre, mint egy csodás látomás, mint egy páratlan csoda, mely a történet folyamán csak egyszer esik meg.

Csak egy dolgot lehet vele összehasonlítani; egy dolog van még, ami épp annyira hat, mint Kolumbus hajóinak képe, amint a fénylő partok felé közelednek. Ez annak a bevándorlónak gondolata, aki mintha torkát fojtogatnák, úgy mered a fedélzetről a földre, melyről azt tanították, hogy úgy higgyen benne, mint földi édenben, ahol mint szabad ember el fogja felejteni a régi élet keserveit s reménységei teljesülhetnek. Nem hozta-e ide minden hajó, mely büszkén nyugat felé vette útját, nemzedékről nemzedékre más országok elnyomottjainak reményeit? Hogy dagadt mindig az emberek keble, amikor Amerika partja kezdett szemük előtt a messzeségből kibontakozni. Mennyire úgy tetszett nekik mindig, hogy az otlakókat nem nyomják el királyok, sem kiváltságos osztályok, sem mindazok a bilincsek, melyek rabságban hagyták, támogatás nélkül az embereket; hogy ott mindenki teljesen megválo-

síthatja és élvezheti a becsületes férfiaságról alkotott ideálját; hogy olt ő is tagja lesz egy nagy testvérszövetségnek, oly testvéreknek, akik egymást nem akarják rászedni és megcsalni, hanem arra törekednek, hogy n köznek javát valósítsák meg!

Mit találunk azoknak az írásaiban, akik Amerikát megalapították? Hogy Amerika önző érdekeit akarták szolgálni? Nem, ők az emberiségnek akartak szolgálni s az emberiséget a szabadsággal akarták megajándékozni. Amerikában tüzték ki lobogójukat, a reményesség alapelvét, a bátorítás tűzszlopát, a világ minden nemzete számára. S az emberek csak úgy tódultak ezekre a partokra oly várakozással, aminő még nem létezett azelőtt, oly bizalommal, amilyent soha azelőtt táplálni nem mertek s találták itt nemzedékeken át a béke, alkalom és egyenlőség boldog révét.

Adná az ég, hogy a modern élet zűrzavaros viszonyai között újra kitűzhessük annak a nagy kornak lobogóját s megismételjük annak nagyszerű teljesítményeit.

Mert az élet már nem az az aránylagosan egyszerű dolog, ami volt. Egymáshoz való viszonyunkban mélyreható változásokat okoztak a gyors közlekedési és szállítási eszközök, melyek azt célozták, hogy koncentrálják az életet, kiterjesszék a közösségeket, egyesítsék az érdekeket s az összes életfolyamatokat változatossá tegyék. Az egyén szédtően belesodródik a tevékenységek ezer új forgatagába. A zsarnokság ravaszabb lett s megtanulta a szorgalom, sőt a jóság köntösének viselését is. A szabadság némileg más alakot öltött. Nem változhatott meg, — hiszen örökkévaló elv — de új formákban mutatkozik. Talán csak mélyebb értelmét tárja fel.

Mi a szabadság? Régóta él lelkemben annak képe,

hogy mi is a szabadság. Tegyük fel, hogy egy hatalmas gépezetet alkotok s legyük tel, hogy oly esetlenül es ügyetlenül állítom össze a részeit, hogy minden aliallommal, amikor az egyik alkatrész mozogni akar, zavarná a többi s az egész elhajlik és megakad. Az egyes részek szabadsága nemde abban állna, hogy a lehető legjobban illesztjük s egyeztetjük össze egymással? Ha azt akarjuk, hogy a gép nagy dugattyúja teljes szabadsággal mozogjon, teljesen össze kell egyeztetnünk s egymással összhangzásba hoznunk, a gép többi részével s akkor szabad; nem akkor, amikor elszigeteljük s magában hagyjuk, hanem ha nagyon gondosan es ügyesen társítjuk és összeegyeztetjük a nagy szerkezet többi részével.

Mi a szabadság? Azt mondjuk egy mozdonyról, hogy szabadon robog. Mit értünk ezalatt? Azt értjük ezalatt, hogy egyes részei ágy vannak összeállítva és egymásba illesztve, hogy a súrlódás a minimumra szorítkozik. Azt mondjuk egy vízi járműről, amely könnyedén szeli a hullámokat: „mily szabadon siklik tova”, amikor azt értjük ezalatt, hogy mily tökéletesen alkalmazkodik és igazodik a szél erejéhez, mily tökéletesen engedelmeskedik az égből áradó nagy lehellelnek, mely betölti vitorláit. Irányítsd fejét a szélnek s ügyeld meg, hogyan fog megállni és ingadozni, hogy fog minden vitorlája megremegni s egész alkotmánya lengeni, mily hamar kerül „bilincsekbe”, a tenger kifejező nyelvén szólva. Akkor szabad újra, ha megint engedjük visszaesni s ha újra vissza tud simulni azokhoz az erőkhöz, melyeknek engedelmeskednie kell s melyekkel nem tud dacolni.

Az emberi szabadság az emberi érdekeknek, az emberi tevékenységeknek és az emberi energiáknak egymáshoz való teljes alkalmazkodásában áll.

Ma, a szükséges kapcsolatok az egyének között, az egyének és azon bonyolult intézmények között, melyekben élnek, továbbá ezen intézmények és a kormány között végtelenül komplikáltabb, mint valaha. Kétségeien ül fárasztó és körülményes, ezekről a dolgokról beszélni, de talán érdemes világosan látni, tulajdonképpen mi okozza ma a zavart. Az élet komplikáltabb lett, több elemből, több részből áll, mint valaha s ezért nehezebb is mindent rendben összeillesztve tartani s nehezebb megtalálni, hol van a zavar, amikor a gép kizökken rendes munkájából.

Tudjuk, hogy egyike Jefferson legérdekesebb mondasainak, melyeket hangoztatott ama régi idők egyszerűségében, amely kormányunk kezdetét jelezte, az volt, hogy a legjobb kormányzás abban áll, hogy oly keveset kormányozzunk, amennyire csak lehetséges. S ez bizonyos értelemben ma is találó még. Ma is tűrhetetlen, hogy a kormány beavatkozzék egyéni tevékenységünkbe, kivéve ott, ahol szükséges beleavatkozni azért, hogy felszabadítsa cselekvésünket. De én meg vagyok győződve róla, hogy ha Jefferson ma élne, ő azt látná, amit mi látunk, hogy az egyén bele van kapcsolva mindenféle fajta bonyolult körülmények összefonódott szövedékébe, sőt egyedül hagyni egyértelmű lenne azzal, hogy támogatás nélkül hagyjuk azokkal az akadályokkal szemben, melyekkel küzdenie kell; s hogy ezért a törvénynek napjainkban az egyén védelmére kell kelnie. Védelmére kell kelnie, hogy igazságosság és becsület uralkodjék, ez minden, de ez nagyon sok. A kormány éber és határozott beavatkozása nélkül nem lehet becsületes a viszony az egyének és oly hatalmas intézmények között, mint aminők a trustök. A szabadság ma többet jelent, mint az egyént magára hagyni. A szabadság kormányának programm-

jának pozitívnak s nem csupán negatívnak kellene lenni,

Nos, hát ebben az új értelmében s jelentésében megőrizzük-e vájjon mi a szabadságot ebben a mi országunkban az egész föld reménységében?

Fenntartottuk-e, megvalósítottuk-e vájjon újra őket; mi, örökösei ennek a kontinensnek s azoknak az ideáloknak, melyeknek atyáink szentelték azt, amint minden nemzedéknek újra meg kellene valósítani őket. Még mindig azért küzdünk-e, hogy magasra emeljük a szabadság és remény lobogóját abban a tudatban, hogy itt az ember élete magasabb színvonalra van kötelezve, mint másutt vagy pedig csalódottan s leverve azt a gyalázatot érezzük-e, hogy volt szabad terünk, amelyen alkothattunk volna új dolgokat s mégsem csináltunk semmit?

A válasz, biztosra veszem, úgy fog hangzani, hogy a sikertelenség útján, a tragikus bukás útján voltunk. S a teljes csőd veszélye fenyeget, hacsak nem teljesítjük sürgősen elhatározásunkat, amelyre jutottunk, hogy az új s alattomos zsarnoksággal érdeme szerint bánjunk el. Ne áltassuk magunkat egy percig is azoknak a nagy érdekeknek a hatalma felől, amelyek ma fejlődésünkön uralkodnak. Ezek oly nagyok, hogy majdnem nyílt kérdés, vájjon az Egyesült Államok kormánya képes-e őket irányítani vagy nem. Ha egy lépéssel tovább megyünk s szervezett hatalmukat állandósítjuk, nagyon is késő lehet a visszaforduláshoz. Az utak elválnak azon a ponton, amelyen most állunk. Végcéljuk oly régiókba visz, ahol nagyon is különválnak egymástól. Az egyik útnak végcélja a külön érdektől megkötött kormánynak régi unott játéka, a másiknál ragyog az egyéni kezdeményezés, az egyéni szabadság a meg nem akasztott vállalkozás megszaba-

dito fénye. Azt hiszem, hogy ez a fény magából az égből sugárik le és Isten alkotása. Hiszek az emberi szabadságban épp úgy, amint hiszek az élet nektárjában. Nem ad megváltást az embereknek, az ipari uraknak szánakozó leereszkedése, szabad emberek országában gyámoknak nincs helyök. Oly virágzásnak, melyért meghatalmazottak s gondnokok kezeskednek, nincs kilátása tartósságra. A monopólium egyértelmű a vállalkozó szellem végével. Ha a monopólium továbbra is fennáll, továbbra is mindig ő fogja a kormányt kezében tartani. Nem remélem, hogy a monopólium korlátozni fogja önmagát. Ha Amerikában vannak emberek, akik elég erősek ahhoz, hogy az Egyesült Államok kormányát magukhoz ragadják, meg is fogják ezt tenni. Most már arra kell elhatározni magunkat, vajjon elég erősek vagyunk-e, elegen vagyunk, elég szabadok vagyunk-e ahhoz, hogy újra hatalmunkba kerítsük a kormányt, ami a mienk. Nem juthattunk szabadon bozzá, csak utolsó fél emberöltőn át, nem szolgált nekik a mi nézeteink irányítóul. S most semmivel sem kell kevesebbet csinálnunk, mint visszaállítani azt, amit saját kezünkkel alkottunk és csak a mi meghatalmazásunk révén cselekszik.

Amikor a vámtarifa s a trustök kérdését vitatjuk meg, tulajdonképen saját magunk s gyermekeink életéről van szó. Azt hiszem, hogy én néhány oly embernek érdekében beszélek, akiknek ellenfele vagyok akkor, midőn az Egyesült Államokban a szabad ipar jogát hirdetem. Mer! azt hiszem, hogy ők lassan körülfonják és megfojtják a fát, amely életünk megbecsülhetetlen gyümölcsseit hordja s ha megengedik nekik, hogy teljesen körülfonják, a természet bosszút áll s a fa elhal.

Nem hiszem, hogy Amerika nagysága biztosítva van azért, mert már vannak nagy emberei. Amerika

abban az arányban nagy, amennyiben biztosítani tudja magát arról, hogy nagy emberei lesznek a legközelebbi nemzedékben. Gazdag a meg nem született gyermekeiben, gazdag, ha ezek a meg nem született gyermekek oly napon látják meg a napvilágot, amelyen számukra a lehetőségek nyitva állnak s meglátják a napvilágot, amikor szabadon, tetszésük szerint fejthetik ki energiájukat. Ha szemük oly országban nyílik ki, amelyben nincs külön előjog, akkor az amerikai nagyság s az amerikai szabadság új korszakába lépünk. De ha szemük oly országban nyílik ki, amelyben csak alkalmazottak lehetnek és semmi egyebek, oly országban, melyben a monopóliumokat csupán rendezlek, ahol az ipar összes feltételeit embereknek kis csoportja határozza meg, akkor oly Amerikát fognak meglátni, melyre ennek a köztársaságnak alapítói csak sírva gondoltak volna. Az egyetlen remény azoknak az erőknél felszabadításában van, amelyet filantropikus trustelnökök akarnak monopolizálni. Csakis az egész nép életerejének felszabadítása, fokozása és erősítése válthat meg minket. Mindenben, amit közügyekben az Egyesült Államokban tehetek, oly városokra fogok gondolni, aminőket Indianában láttak régi amerikai mintájú városokban, amelyek saját iparaikat üzük, reménnyel teljesen s boldogan. Törekvésem arra fog irányulni, hogy ily városokat szaporítsak, s megakadályozzam ebben az országban az iparnak koncentrációját ohmodon s oly mértékben, amely lehetetlenné tenné az önálló városoknak a részvételt. Tudjátok jól, miben áll Amerika életereje. Életereje nem New-Yorkban, sem nem Chicagóban van; nem ingatja meg semmi, ami St-Louisban történik. Amerika életereje az egész nép értelmében, energiájában s vállalkozásaiban van, gyárai teljesítőképességeiben, a mezők termékenységeiben, ame-

lyek a város határain túl terjednek s abban a gazdagságban, melyet az emberek a természettől kicsikarnak s azon leleményes szellem révén önmaguk alkotnak, amely annyira jellegzetes minden amerikai közösségben.

Ebben, van Amerika gazdagsága s ha Amerika visszariasztja a helyi vállalkozást, a közösséget s az önálló kis várost, megöli a nemzetet. Egy nemzet oly gazdag, amilyen gazdagok szabad községei; nem oly gazdag, mint fővárosai. A tőke nagysága Wall Streetben nem fokmérője az amerikai nép gazdagságának. Ez a fokmérő csak az amerikai szellemnek és az amerikai iparnak az egész Egyesült Államokban megnyilatkozó termékenységében található meg. Ha Amerika nem Jenné gazdag és termékeny, nem lenne pénz a Wall Streetben. Ha Amerika nem lenne életképes s nem tudná önmagának gondját viselni, a nagy pénzforgalom letörne. A jólét, a nemzet tulajdonképeni léte végül a nemzet nagy tömegein nyugszik; virágzása attól a szellemtől függ, amelylyel munkájához fognak széles ez országban elterülő különböző közösségeikben. Amily mértékben boldogok és reménykedők a városai és vidékei, annyira fogja megvalósítani Amerika azokat a magas célokat és törekvéseket, melyek a világ előtt jellemzik.

Minden virágzás elengedhetetlen előfeltétele azoknak a férfiaknak és nőknek jóléte, boldogsága, tettereje és bizalma, akik napi munkájukat végzik bányáinkban és gyárainkban, va sutáinkon, hivatalainkban és kereskedelmi kikötőinkben, valamint földbirtokainkon és a tengeren. Nem létezhetik egészség, ha az ő életük nem egészséges; nem lehetséges elégedettség, ha ők elégedetlenek. Fizikai jólétük befolyásolja az egész nemzet egészségi állapotát. Hogyan lenne összeegyeztelhető az Egye-

sült Államok virágzásával, hogy illenék a kereskedelméhez az, hogy a népe naponta szomorúan s unottan indulna munkába? Milyennek látnátok a jövőt, ha úgy éreznétek, hogy a legtöbb emberből kihalt minden törekvés, a sikerben való bizakodás, az a remény, hogy helyzetüket megjavíthatják? Nem látjátok-e, hogy abban a percben, melyben Amerika régi önbizalma, abban a pillanatban, mikor az egyéni szabadság és szabad alkalom régi híres előnye elvész, népének egész energiája kezd süllyedni, elernyedni, lazább és velőtlenebb lesz s az emberek csak arra gondolnak, hogy a következő nap ne végződjék balszerencsével rájuk nézve.

Így tehát a népbe azáltal kell bátorságot öntenünk, hogy a politikából, kereskedelemből és iparból kiküszöböljük a bátortalanságot. A politikát olyanná kell tennünk, hogy minden becsületes ember nyugodtan s elégedetten vehessen részt benne, mert tudja, hogy véleménye ép annyit fog számítani, mint felebarátjéé s hogy a bossok és a külön érdekek elvesztették uralmukat s hatalmukat. A kereskedelem útját szabaddá kell tennünk, meg kell szüntetnünk a tarifakedvezményeket, a vasúti visszaéléseket, a hitelmehtagadásokat s mindazokat az igazságtalan akadályokat, melyek a kis ember ellen irányulnak. Emberibb helyzetei kell teremteni az iparban — nem trustök által — hanem a törvény révén közvetlenül, amely kezeskedjék arról, hogy védelmet nyújt veszedelmek ellen, kárpótlást bántalmakért, megfelelő egészségügyi intézményeket, alkalmas munkaidőt, szervezkedési jogot s megadja mindazt, amit az ország lelkiismerete követel a munkás jogaiért. Erősítenünk és bátorítanunk kell népünket a szociális igazságra és igazságos bérre való biztos kilá-

tással, hogy mindenki részére nyitva állnak az alkalom lehetőségei. Nagy népünk tetterejét és kezdeményezési lehetőségeit teljesen szabaddá kell tennünk, hogy Amerika jövője nagyobb legyen, mint a múltja, hogy Amerikát büszkeséggel töltsék el teljesítményei, hogy Amerika, amint nemzedékről-nemzedékre előrehalad, megtudhassa, mennyivel nagyobbak és felvilágosodottabbak fiai, mint a megelőző nemzedékeké, hogy megláthassa, mily szépen teljesíti az ígéretet, melyet telt az emberiségnek.

Ez az eszmény, melynek megvalósításában néhányan segédkezni jöttünk. Meri mi demokraták nein tudtuk volna a hosszú száműzetés terhét elviselni, ha nem Lelt volna előttünk egy eszménykép. Kereskedhettünk, üzérkedhettünk volna, belekerülhettünk volna az üzembe; engedhettünk, magunkét átadhattuk és feltételeket szabhattunk volna; játszhattuk volna a pártfogók szerepét, oly emberek előtt, akik az ország érdekein akartak uralkodni, s itt-ott akadtak is állítólag hozzánk tartozók, akik belementek ilyen megállapodásba. Nem tudták a lemondást elviselni. Sohasem tudja az ember elviselni a lemondást, hacsak nincs lelkében valami abból az elpusztíthatatlan tápanyagból, amely fenntartja az életet és bátorságot, a szellem vízióinak tápanyagából, mely egy más világban ékesíti az asztalt ízletes gyümölcsökkel, a remény és képzelet gyümölcszeivel, a szellem azon láthatatlan javaival, melyek egyedül képesek keresztül segíteni minket ezen a fáradt világon, anélkül, hogy elaléljunk. Mi megőriztük lelkünkben, miután azt hittétek, hogy elhomályosítottátok és eltöröltétek azoknak az embereknek ideáljait, akik először léptek amerikai földre és akik a vadonban akarták szilárd talajon lábukat megvetni, mert azok a nagy nemzetek, melyeknek hátat fordítottak, megfeled-

keztek arról, hogy mi az emberi szabadság, a gondolat, a vallás, az akarat és cselekvés szabadsága.

Ama napok óta a szabadság fogalma elmélyült. De nem szűnt meg az emberi szellem alapvető követelményének és a lelki élet alapvető szükségességének lenni. Eljött a nap, melyen e szentelt talajon megvalósul az *új szabadság*, oly szabadság, mely a modern Amerika emberének kiterjesztett és elmélyített életköréhez alkalmazkodik. Visszaadja a valóságban a kormányán való halaimat, a jogos vállalkozási szellemnek feltárja az összes kapukat, felszabadítja az energiáit, hevíti szívének nemes ösztöneit. Az új szabadság a megváltás, felszabadítás és inspiráció folyamata, az élet lehel léte árad végig benne, mely oly üde és egészséges, mint az a légáramlat, mely Kolumbus hajóinak vitorláit lengte körül, mely magában hordta az alkalmak ama nagyszerű lehetőségének dicséretét, melynek teljesítését Amerikának diadalmasan kell kiívnia.

VÉGE.

TARTALOM.

	<i>I. fejezet.</i>	<i>Oldal</i>
A régi rend megváltozik.....		15
	<i>II. fejezet.</i>	
Mi a haladás?		33
	<i>III. fejezet.</i>	
Szabad embereknek nincs szükségük gyámokra		47
	<i>IV. fejezet.</i>	
Az élet a földből ered.....		63
	<i>V. fejezet.</i>	
A nép parlamentje.....		70
	<i>VI. fejezet.</i>	
Legyen világosság.....		84
	<i>VII. fejezet.</i>	
A vámtarifa, »védelem» vagy külön kedvezmény?.....		100
	<i>VIII. fejezet.</i>	
Monopólium vagy alkalmoszerűség?.....		117

	<i>IX. fejezet.</i>	<i>oldal</i>
Jóakarát vagy igazság?		136
	<i>X. fejezet.</i>	
A hatalom visszanyerésének módja.....		156
	<i>XI. fejezet</i>	
A kereskedelem felszabadítása.....		178
	<i>XII. fejezet.</i>	
A nép életerejének felszabadítása.....		191